AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

İS - SARO
DÂVASI

1956 YILINDA

750.000 LİRA

Tutarında çeşitli ikramiyeler

AKBANK'IN MÜŞTERİLERİNE YENİ HİZMETİ

YÜZ EVLER MAHALLESİ

Hesabınızdaki paranın her 150 lirası için ayrı bir kura numarası

AKBANK

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene: 3, Cilt: VIII, Sayı: 124

Rüzgârlı ***Sok.*** *Ovehan*

Kat: *3,* Daire; 7

P. K. 582 — ***Ankara***

18992 (Yazı İşleri)

15221 (İdare)

Fiatı : 60 Kuruş

*

Neşriyat Müşaviri :

Metin TOKER

*

İmtiyaz Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mes'ûl Müdür :

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

Umumi Neşriyat Müdürü

Hamdi AVCIOĞLU

*

Teknik Sekreter :

M. Nevzat ÜNLÜ

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

Osman ÖZCAN

ASSOCIATED PRESS

TÜRK HABERLER AJANSI

*

Klişe *:*

Doğan Klişe ATELYESİ

*

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

*

Abone Şartları :

8 aylık	(12 nüsha)	:	6 lira
6 aylık	(25 nüsha)	:	12 Ura
1 senelik	(52 nüsha)	:	24 Ura

*

İlân Şartları

4 renkli arka kapak (Tam Sayfa): 350 lira

Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

*

Dizildiği ve Basıldığı Yer :

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel: 15221

Basıldığı tarih: 20.9.1956

Kapak resmimiz :

Ethem Menderes

Başbakanlık stajında

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Zaman zaman, hem de kendilerinden en az beklenen muhitlerde, bazı cevherlerin yumurtlandığına şahid olmayanlarımız yoktur. Lâf arasında bir zibidi çıkar, bizim için en iyi rejimin diktatörlük olduğunu söyler. Onun kanaatince, nüfusunun yüzde sekseni okuyup yazma bilmeyen bir memlekette Demokrasiye gidildi mi, işte böyle olur. Bir Hitler, bir Mussolini! Bize yakışan liderler bunlardır. Öteden başkası atılır: Münevver mutlakiyetin üzerine idare yoktur. Bütün ileri milletler altın devirlerini o idareler altında yaşamışlardır.

Bu teoricilerin yanında, pratikler de mevcuttur. Yer yüzünde bir şehirde, hem de plânsız programsız, sağa sok» kazma vurularak iki yol genişletildi mi ağızlar bir karış açılır. Bir pazarda, memleketin bütün iktisadiyatını arap saçına döndürmek pahasına bir ay müddetle fiyatlar üç kuruş düşürüldü mü "o millet en iyi idareye kavuştu" olur. Salonlarda aklıevveller türer. Zaten iş yapmanın yolu, kimseyi dinlememektir! O karışacak, bu karışacak, o eteğinden çekecek, bu çelme takacak! Boş ver efendim.. Demokrasi de ne oluyormuş? Demokrasi, Demokrasi diye altlarındaki koltukları başkalarına kaptıranlar budalalıklarına doymasınlar. Otur be adam, keyfine baksana.. Rahat mı battı ? Demokrasi, değil mi? Al sana, Demokrasi.. Sonra da meşhur teori: Nüfusunun yüzde sekseni okuyup yazma bilmeyen bir memlekette demokrasiye gidildi mi, işte böyle olur. Biz kim, Demokrasi kim?..

İşin gülünç tarafı, o "nüfusun okuyup yazma bilmeyen yüzde sekseni" Demokrasiye biç olmazsa sevkıtabiisi, aklı selimi ve rejimin basit faziletlerini hissetmesi ile inanmaktadır da yüzde yirmiye dahil üstadlar -aksi halde belki kendilerine bir vazife düşer diyediktatörlüğün şaklabanlığını yaparlar.

Zira işin aslında, Demokrasinin kültür ile alâkasını her zaman görmek kabil değildir. Dünyanın, hiç şüphe yok en kültürlü milleti olan Almanlar Diktatörlüğün sembolü Hitleri elleriyle iktidara getirmişler, onu frenlememişler, hürriyetlerinin teker teker yok edildiğini gördükleri halde hareketsiz kalmışlar ve bu yüzden felâketlerin en büyüğüne uğramışlardır. Buna mukabil, komşuları küçük isviçrenin çok daha az kültürlü vatandaşları -bir kısmı Alman asıllı olduğu halde- senelerden b e r i tam bir Demokrasi rejimi içinde yasamaktadırlar. Ya, o hassas ve sanatkâr İtalyanlar? Tarihin en muhteşem medeniyetlerinden birini yaratan bu milletin çocukları yirmi yd Mussoliniyi başlarında bırakmamışlar mıdır-? Fakat başka bir kıtanın başka bir köşesinde, Cenubi Amerikadaki Uruguayda dünyanın en güzel Demokrasilerinden biri yerleşmiş bulunmaktadır. Şimdiye kadar hiç kimse Uruguaylıların meselâ Arjantinlilerden daha fazla nisbette okuyun yazma bilen vatandaşa malik olduğunu iddia etmemiştir. Hakikaten de malik değildir.

O halde, kültürün Demokratik rejim için bir lazımı gayrı müfarık olduğuna nereden çıkarırlar?

Ama rejimin bir lâzımı gayrı müfarıkı vardır. Bu, kütlenin şuurudur.

*

Bakınız, bahis mevzuu şuur nedir: Arjantin diktatörü Peronun karısı Evita, İsviçreye geliyor. Bu, bir resmî ziyarettir. İsviçre konfederasyonunun başkanı Petit-Pierre kadını karşılıyor. Adet veçhile açık bir arabaya biniliyor ve Madam Peronun oturacağı yere doğru yola çıkılıyor. Halk gürültü ediyor. Bir diktatörün karısının, memleketlerini ziyaretinden memnun değillerdir. Alay ilerliyor, Mr caddede homurtu büsbütün artıyor. Ondan sonra bir domates, gelip dilber Evitanın beyaz elbisesine yapışıyor. Onu, başka çürük domatesler takip ediyor. Polisler tezahürata mani olmak istiyorlar; dinleyen kim?

İsviçreli, işte budur. Evita kimdir? Yabana bir memleketin yabancı diktatörünün yabancı karısı.. Ama diktatör olma heveslisi bir kaç İsviçreli varsa, bu dersten ibret almayacaklar mıdır? Böyle bir diyarda totaliter taraftarlarının şansı kalır mı? Bu milletin başına, kendisini dâhi sanan bir meczup belâ kesilebilir mi? Bern'de Hitler olur mu ?

Ne var ki kütlenin şuuru ne Allahın vergisi, ne Giyom Telin eseridir. Allah nimetlerini kulları arasında mütesaviyen paylaştırır; Giyom Tel ise bir semboldür, İsviçrede halkın kahir ekseriyeti çobanken "bizim çobanlar için en iyi rejim diktatörlüktür" diyen münevver zibidiler çıkmamıştır. İşte bütün mesele bu!

Saygılarımızla

AKİS

AKİS Toplattırılınca...

AKİS'in gecen sayısı, "Adalet - Bir yazının mânası" başlıklı yazıda suç bulunduğu iddiası ile Ankara Savcılığının talebi üzerine toplattırılmıştır. Bu sayıda, geçen haftanın masum bulunan yazılarından iki makaleyi tekrar neşrediyoruz.

YURTTA OLUP BİTENLER

Muhalefet

Perdenin önünde

Geçen haftanın ortasında bir gün, İstanbulda Köprüden Heybeliadaya kalkan vapurlardan birinde mutad olmayan bir yolcu vardı. Yolcunun denize girmek için Heybeliadaya gitmediği belliydi. Zaten hava da denize girmeye müsait olmaktan hayli uzaktı. Fakat bahis mevzuu kimsenin cebinde öyle bir kâğıt vardı ki bu haftanın sonunda bile bütün Türkiye ondan bahsediyordu. Yolcunun adı İbrahim Öktem idi ve C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönüyü yarı resmî şekilde ziyarete gidiyordu.

Ziyaret tam manasile yarı resmiydi. Zira Hür. P. Genel Sekreteri İsmet İnönüyle partisi adına konuşacaktı, ancak mülakata hususi bir hava hakim olacaktı. Arkadaşları buna karar vermişlerdi. O görüşmeden bir kaç gün sonra da mesele aleniyete intikal ettirilecekti. Hakikaten de öyle oldu.

İbrahim Öktem Heybeliadaya doğru giderken Hür. P. nin, rahmetli Recep Pekerin evindeki toplantıları sona ermişti. Parti, bir muhtıra ile öteki muhalefet partilerine müracaat edecekti. Maksad, çocuğun artık ismini koymaktı. Hür. P.'ne göre işbirliğinin muğlak halden kurtarılması lâzımdı. Muhtırada bunun esasları ortaya konuluyordu. Muhalif partiler bunun üzerinde görüşmeliydiler.

Recep Pekerin evindeki toplantılar etrafında -bu ev, Hür. P.'nin İstanbul il merkeziydi- güzel bir hava yaratılabilmiş ve gazetelerin de yardımıyla umumî efkarın alâkası o noktaya çevrilmişti. Zaten basın, bu partiye karşı olan sempatisinden bir şey kaybetmemişti ve bunu her fırsatta izhara hazırdı. Yeter ki fırsatları Hürriyetçiler yaratabilsinlerdi. Hakikaten parti ileri gelenleri gazetelerden çok kolaylık görüyorlardı ve bu hal bilhassa C.M.P.'yi kıskandırıyordu.

Recep Pekerin evindeki toplantı Parti Genel İdare Kurulunun toplantısıydı. Buna zaman zaman Meclis gurubu azaları ile İstanbul teşkilâtının başındakiler de katılmışlardı. Fethi Çelikbaş, mutad coşkunluğu ile, gazetecilere toplantı sonunda "fevkalâde mühim" haberlere intizar etmelerini söylemişti. İşte o "fevkalâde mühim" haber, Heybeliadaya giden İbrahim Öktemin cebindeki kâğıtta yazılıydı.

İnönü — Gülek — Karaosmanoğlu
Üç ahbap çavuşlar

Hür. P. kendisine mahsus akademik hava içinde, Muhalefet Partileri arasındaki işbirliğinin teorisini hazırlamıştı. İşbirliği ne için yapılacaktı? İşbirliği nasıl yapılacaktı? Muhtırada Hür. P.'nin bu mevzudaki fikirleri vardı. Recep Pekerin evinde beliren kanaate göre memleketin en mühim meselesi rejim meselesiydi. Vatandaşa anlatılmalıydı ki demokratik mücadele demek, bugünkü mücadele demek değildir ve durum tamamile anormal bir durumdur. Mevcut şartlar kalkmadan Demokrasiden bahsetmenin imkânı yoktur. Muhalefet partileri her şeyden evvel seçmeni tenvir vazifelerini, hiç olmazsa iktidar partisinin kendisine lâyık gördüğü imkânlardan istifadeyle yapmalıydılar. Bu, demokrasinin alfabesiydi. Muhalefet partileri, taraftarlarını ve kütleleri serbest şekilde tenvir edemediklerine göre rejim hastaydı. Tedavisi lâzımdı. Muhalefet liderleri koalisyona çağırılıyorlardı.

Hür. P.'ne göre Muhalefetin temel meseleleri şimdiden ele alınmalı ve halkın karşısına sağlam, yerleşmiş niyetlerle çıkılmalıydı. 1958 seçimlerinde kurulacak olan Meclis bir nevi Kurucu Meclis olmalıydı ve Muhalefet seçimlere girerken bu Meclisi, işini bitirir bitirmez dağıtacağı, yeni şartlar altında tam demokratik ve klâsik seçimlere gideceği taahhüdünü millete vermeliydi. Çalışma süresi bir buçuk yıl olarak tesbit edilmeliydi. Bu müddet içinde Anayasa ele alınmalıydı. Demokrasinin temel müesseseleri kurulmalıydı, rejim alaturkalıktan kurtulmalıydı. Hür. P. Cumhurbaşkanlığı müessesesi üzerinde de ehemmiyetle duruyordu. Bu makama partilerin üstünde, müstakil hüviyetli, muhterem bir şahıs getirilmeliydi. Ta ki partiler arasındaki ihtilâflar- bir gün onun, emniyet telkin eden ellerine tevdi edilebilsin. Cumhurbaşkanı, vazifeleri meyanında bulunan hakemlik işini rahatça yapabilsin. Hur. P. rejimi emniyet altına alacak bazı müddetleri de, bazı tahditleri de muhtırasına almıştı. Bir defa şartlar normal demokratik mücadeleye müsait hale getirilince her parti tek başına iktidara gelmek için ortaya atılırdı. Fakat o şartları şimdi elbirliği ile gerçekleştirmek lâzımdı. Bu maksadla da oturulup konuşulmalıydı. Hür. P. kendi fikirlerinin kabulünü değil, onlar üzerinde müzakere anılmasını talep ediyordu. Muhtıra,fikirlerin toplu halde ifadesinden ibaretti ve bir "müzakereye davet" hüviyetinden başka hüviyet taşımıyordu. Elbette ki öteki partilerin de görüşleri vardı. Bunların ifade ve müzakeresinden işbirliğinin prensipleri çıkarılacaktı.

İbrahim Öktem o akşam Recep Pekerin evine döndüğünde, kendisini heyecanla bekleyen arkadaşlarına İsmet İnönünün muhtırayı çok müsait karşıladığını ve teşebbüsü destekleyeceğini bildirdi. Zaten C.H.P. Genel Başkanı Muhalefet partileri arasında bir anlaşmanın daima şampiyonu olmamış mıydı ve partisini o yola sürüklememiş miydi ?

İbrahim Öktemin arkadaşlarına anlattığına göre İsmet İnönü hareketi "müsbet bir hareket" telâkki etmişti. Bir çok hususta muhtıradaki fikirlere şahsen iştirak ediyordu. Partisinin yetkili organları bunları tetkik edeceklerdi. Yetkili organların başında Parti Meclisi geliyordu. İbrahim Ökteme göre C.H.P. Genel Başkanı arkadaşlarından müzakere açılması için mutabakat talebinde bulunacaktı ve girişilecek müzakerelerde muhtıradaki niyetlerin esas olmasını isteyecekti. C.H.P. de her

şeyden evvel rejim meselelerinin halli gerektiği kanaatindeydi. Bunun en güzel yolu ise Muhalefet partilerinin müşterek bir cephe halinde dâvayı vatandaşa intikal ettirmeleriydi.

O gün Hürriyetçiler, Recep Pekerin evinden memnun ayrıldılar. Memnun ve ümidliydiler.

Resmi temaslar

Heybeliada görüşmesinden iki gün sonra, Parti Genel Başkanı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu Egeye hareket ederken ikinci başkan Enver Güreli Ankaraya geliyordu. Hür. P. öteki Muhalefet partileri nezdinde henüz resmî bir teşebbüse geçmemişti. Enver Güreli Başkentte bunu yapacaktı. Hakikaten İkinci Başkan hazırlanmış olan muhtırayı C.H.P. ve C.M.P. Genel Başkanlıklarına tevdi etti. Bunlardan C.H.P. ciddi bir teşekkül olduğundan, görüşü tek bir ağızdan, Genel Sekreter Kasım Güleğin ağzından açıklandı. Parti, teşebbüsü iyi karşılamıştı. Müzakereler için kapı açıktı. C.M.P.'ye gelince, mutad veçhile muhtelif fikirler gazetelere el altından ayrı ayrı uçuruldu. Doğrusu istenilirse C.M.P. bir defa fena not alıyordu. Bir parti şu veya bu kanaatte olabilirdi; ama hangi kanatte olunduğunun hiç olmazsa liderlik mevkiine geçmiş şahıslar tarafından bilinmesi lâzımdı. "Büyük Kongreyi beklemek" teranesinin mânası olamazdı. Liderler, fikirlerini Büyük Kongrede teşekkül ettiren kimseler miydi ki? Bilâkis, hakikî lider oydu ki kendi kanaatini partisinin ekseriyetine, telkin suretile kabul ettirsin. Görülüyordu ki, tek başına iktidara gelmek, hülyası içinde mest vaziyette olduğu hissedilen C.M.P. seçmene bu en basit emniyeti vermekten bile acizdi. C.M.P. liderleri tıpkı 1950'den evvelki D.P. liderlerinin yolunda olmak istiyorlardı. İktidar! İstediklerinin sadece bu olduğu seziliyordu. Yani D.P.'liler gidecekler, C.M.P.'liler geleceklerdi. Ama unutulan iki husus vardı: Evvelâ, bir Muhalefet partisi olarak C.M.P. 1950'den evvelki D.P.'nin kuvvetinin yirmide birine dahi sahip değildi; daha mühimi, Türk milletinin ikinci bir 1950'ye müsaade edeceğini sanmak safdilliklerin en büyüğü idi.

C.M.P.'den akisler

C.M.P. ileri gelenlerinden bazıları, Hür. P. muhtırasının alınması üzerine "C.M.P.'nin görüşü" diye ba--ı gazetecilerin kulağına havadis fısıldadılar. Bu fısıltılara göre C.M.P. ancak C.H.P. ile, o da tamamile eşit şartlar altında, işbirliği yapabilirdi. Hür. P.'ni tanımıyordu. Bu parti daha bin köyde bile teşkilâtını kurmamıştı. Müstakbel seçimlerde hangi hakla aslan payı isteyebilirdi? Belki C.M.P. ona yüzde on bir kontenjan lütfetmeye razı olurdu. Fakat o kadar. Aslan payı C.M.P. ve C.H.P.'ye aitti. Hatta C.H.P. ile işbirliği dahi bir lütuftu ya.. Öyle ya, eski parti, geniş bir teşkilâta sahip olmakla beraber millet tarafından tutulmuyordu. Ona C.M.P. ile işbirliği kuvvet verecekti! Bu saçma laflar, ciddi gazetelere aksetti.

C.M.P.'nin "teşkilât"tan bahsetmesi pek garip kaçıyordu. Türkiyenin hemen her tarafında C.M.P. "Hayalet parti" olmak bakımından Hür. P.'den pek az farklıydı. Bir çok yerde C.M.P.'nin sadece levhası vardı. Başka yerlerde ise ancak bir idare heyeti kurulabilmişti. Bunun "teşkilât" olup olmadığı tetkike muhtaçtı. Halbuki Hür. P.'nin bu handikapı yanında bir büyük avantajı vardı: Parti olarak, fikir olarak umumî efkârda tutuluyordu. Bir mânası ve bir kıymeti vardı. Üstelik müşterileri D.P.'de hazır bekliyordu. Basına gelince, en büyük sempatiyi Hür. P.'ne gösterdiğini herkes biliyordu. Bunun sebebi ise son derece basitti:Artık öğrenilmişti ki devleti devlet adamları idare eder. Partiler içinde en kaliteli politikacıların ise Hür. P.'nde bulunduğu ortadaydı. Eğer bu parti, kurulusunu müteakip, bütün kuvvetlerini iyi kullanamamışsa, gelişmesinin temposunu muhafaza edememişse kabahat devlet adamı vasfı taşıyan o insanların "beşerin zaafları"na

MES'ÛLİYETSİZ ADAM

Abdurrahman Boyacigiller rakkam meraklısıdır. Abdurrahman Boyacigiller aynı zamanda Mecliste temsilcisi bulunan dört büyük partiden birinin Genel Sekreteridir. Bu bakımdan Abdurrahman Boyacıgillerin rakkam söylerken çok dikkatli davranması ve mantıka aykırı lâflar etmemesi lazımdır. Zira Abdurrahman Boyacigiller ne kadar şahsı adına konuşsa, aynı zamanda partisini ilzam etmekten kendisini kurtaramaz. Buzata göre C.M.P. ilk seçimlerde iktidarı alacaktır. Allah mübarek etsin! Mesele orada değildir. Genel Sekretere göre bunun riyazi delilleri de mevcuttur. Türkiyenin hemen her tarafında halk, kütle halinde C.M.P. ye iltihak etmektedir. Rakkam meraklısı Abdurrahman Boyacigiller bunun nisbetini de çıkarmıştır. Parti değiştirenlerin yüzde 60'ı D.P.'den, yüzde 20'si C.H.P.'den, öteki yüzde 20'si de Hür. P.'den gelmektedir. Hım!. İş buraya varınca D.P.'nin, C.H.P.'nin ve Hür. P.'nin de elbette söylenecek bir küçük sözü olmak gerekir.

D.P.'den bir ses çıkması bahis mevzuu olamaz. Kendisi için bu kadar faydalı olan bir Muhalefet Genel Sekreterini yalanlamak, D.P.'ye mi kalacaktır? Hakikaten Abdurrahman Boyacıgiller, üç muhalif parti arasına soğukluk ekmek suretile sanki D.P.'nin Muhalefet dâvasına bugün yapmakta olduğu eşsiz yardımlara bir naçiz mukabelede bulunmak istemektedir. Ama C.H.P. ve Hür. P. Genel Merkezleri fikirlerini bize açıklamışlardır. Onların bildirdiklerine göre kendi saflarından C.M.P. ye ne kütle halinde, hatta ne de ufak gruplar şeklinde bir geçiş yoktur. Belki bütün Türkiyede bir kaç fert C.H.P.'den veya Hür. P.den istifa edip C.M.P.'ye kaydolunmuşlardır. Ama bunların da adedi her halde iki yüzü bulmaz.

Haydi diyelim ki ikiyüzdür. İkiyüz, yüzde yirmi olursa yüzdeyüz elbette ki bindir. Demek ki C.M.P. Genel Sekreterinin ifadesine nazaran C.M.P. nin o şaşaalı kalkınması ve iktidara en yakın parti haline gelmesi bin vatandaşın o saflara geçişi ile gerçekleşmiştir. Bin vatandaş geliyor ve bir parti iktidarı alıveriyor! Evet, Allah hakikaten mübarek etsin..

Ne var ki Abdurrahman Boyacigiller şöyle diyebilir: Muhalif partilerden gelenlerin adedi iki yüz değildir. İki bindir, iki yüz bindir, iki milyondur. Ama Halep oradaysa, arşın da buradadır. Şimdi sayın politikacıyı davet ediyoruz: Meselâ Hür. P.'den istifa edip C.M.P.'ye kaydolunan 201 adet vatandaşın adını versin. Bütün Türkiyede, Hür. P.'nin kurulmasından kendisinin bahis mevzuu beyanatı yaptığı tarihe kadar bu partiden ayrılıp C.M.P.'ye geçen sadece 201 adet vatandaş.. Biz de o zaman şapkamızı çıkarıp, üstadı selâmlıyalım!

Kapaktaki Bakan

ETHEM MENDERES

Bundan senelerce evvel Aydında genç bir C.H.P. başkanı vardı. Adı Ethem Menderes idi. 1899 yılında İzmirde doğmuş, Aydının Çakırbeyli çiftliğinde kendi yaşında bir çocukla beraber büyümüştü. O çocuğun adı da Adnan Menderesti. Sonra ikisi birlikte C.H.P.'ye intisap etmişler, orada yükselmek istemişlerdi. Adnan Menderes Milletvekilliğine, Ethem Menderes ise il başkanlığına kadar da yükselmişlerdi. Fakat daha yükselmek istediklerinde şüphe yoktu. İkisi de hukuk tahsil etmişlerdi. O kadar dosttular ki soy adı kanunu çıktığında aynı soy adını aldılar.

Ethem Menderesin içinde, iyi manasıyla bir ihtirasın şiddetli olduğunu yakınlarından bilmeyen kimse yoktu. Genç avukat -Aydında Avukatlık yapıyordu- taşradan çıkıp başkente gelmek, orada muvaffak olmak, büyük mevkilere geçmek hırsıyla yanıyordu. Bunun yolu milletvekilliğinden geçiyordu. İşte, Adnan Menderes C.H.P. saflarında milletvekiliydi. Fakat Ethem Menderes bütün arzusuna ve türlü gayretlerine rağmen ne Atatürk, ne de İnönü tarafından aday gösterilmedi. Meğer onu daha parlak bir istikbal bekliyormuş.

D.P. kurulduğunda, Ethem Menderesin yeri oradan başka bir yer olamazdı. Adnan Menderes kuruculardan değil miydi? Genç C.H.P. başkanı D.P. başkanı mevkiini aldı. 1950'de uzun senelerden bert kurduğu rüya tahakkuk ediyor ve Aydın milletvekili olarak Ankaraya geliyordu.

Ethem Menderesin milletvekilliği hizmeti, son derece temizdir. İsmi, şu altı sene içinde, bırakınız kirliyi, şüpheli bir tek işe uzaktan yakından karışmamıştır. Pek çok kimse hakkında pek çok şeyin söylendiği, dillerin ağıza yapışık olmadığı böyle bir devirde dahi iftiracıların en cüretkarı onun hakkında en ufak imada bulunmamıştır. Bunun sebebi Ethem Menderesin, gene iyi manasıyla büyük bir ihtirasın sahibi olmasıdır. Politikada ihtirassız muvaffak olunabilir mi? Ama bu ihtiras küçük hesaplar, servet avcılığı, nüfuz ticaretiyle milyoner olma değildir. Bu, iyi bir şöhret yaparak daha yüksek mevkilere liyakat ispatı ihtirasıdır ki makbul olduğunda zerrece şüphe yoktur.

Ethem Menderesi Ankaraya gelişinden kısa bir zaman sonra Kabinede buluyoruz. Eski arkadaşı Adnan Menderes, onu hükümetine İç İşleri Bakanı olarak almıştır. Sonra eski Aydın İl Başkanını çeşitli bakanlıklarda görüyoruz. Aynı zamanda bir çok hakanlık vekilliği de onun için stajların en iyisi yerine geçmiştir. Buna Başbakanlık vekilliğinin de dahil olması alâka uyandırıcıdır. Zira bu kadar bakanlık ve bakan vekilliğinde bulunulmak suretile yapılan staj elbette ki Başbakanlık stajından başka bir şey değildir. İç İşleri Bakanlığı, Millî Savunma Bakanlığı. Devlet Bakanlığı, Başbakan Vekilliği, Dış İşleri Bakan Vekilliği -ki Ethem Menderesin bir eksiği yabancı lisan bilmemesidir- bu 57 yaşındaki adamın siyasi kariyerinin merhaleleridir. Demokrat Parti içinde bazı şartların tahakkuku' halinde hükümet başkam olarak Ethem Menderesi düşünmek hiç de acaip kaçmayacaktır. Eski il başkanının bunu hararetle arzulamasından daha tabii ne olabilir? Kaldı ki şahsı üzerinde en küçük bir şey söylenmemesi için gösterdiği dikkat, ağır başlılığı ve nezaketi bu arzusunun en güzel delilleridir. Siyasî hayatında Ethem Menderesin ağzından siyasi nezakete aykırı bir tek lâfın çıktığını duyan olmamıştır. Bugünkü Dış İşleri Bakan Vekili muhaliflerine dahi hürmet telkin etmeye muvaffak olmuş ender politikacılardan biridir. Meclis kürsüsünde Bakanlığıyla alâkalı olarak yapılan ikazları her zaman iyi niyetle karşılar hal takınmış, hiç bir zaman küçük polemiğe girişmemiş, bir yolun bozuk olduğunu hatırlatanlara "ama sizin devri saltanatınızda, milletin başında tam 27 sene boza pişirirken.." diye başlayan mukabelelerde bulunmamıştır. İhtimal ki sevilmesinin sırrı da buradadır ve kendisine bir huzursuzluk devresi sonu başbakanı olarak bakılmasının sebebi budur.

Başbakanlık stajyeri şu anda Almanyada memleketimiz için mühim bir sipariş almak üzere çalışmaktadır. Bu, kurulmakta olan Alman Ordusunun bir kısım mühimmatı siparişidir ve tahminen 700 milyon mark tutacaktır. Dış İşleri Bakan Vekili bunu sağlayarak dönerse siyasî bayatının bir merhalesini daha katedmiş olacaktır, zira bu onun bir şahsî başarısı olacaktır.

Ethem Menderes bir Adnan Menderesin arkadaşıysa, bir başka ve sevimli Adnan Menderesin de babasıdır. Zira tek oğlunun adı Adnandır.

kapılmış olmalarındaydı. Ama bir Muhalefet Koalisyonunun gerçekleşmesi halinde, Hür. P.'nin eşit haklarla temsili milletin o koalisyona emniyetini arttırabilirdi.

Nitekim bu haftanın başında C.H.P.'den o akisler yükseltildiği zaman bir çok C.H.P.'li -hem de sözü geçenlerinden- işbirliğinin sadece Hür. P. ile yapılmasının maksadı temin edeceğini belirtiyorlardı. Hakikaten C.H.P. - Hür. P. ekibi Muhalefeti selahiyetle temsil edebilecek kuvvetteydi ve her iki partinin başında mesuliyetlerini müdrik, devlet mefhumuna kıymet veren şahsiyetlerin yer alması oturup konuşma imkânım kolaylaştırıyordu. Zaten doğrusu istenilirse önümüzdeki Büyük Kongresinde C.M.P.nin iş başına böyle vasıfları haiz şahsiyetleri getirmesi ve kendisine ciddi şekilde çeki düzen

İbrahim Öktem

Adalar sahilinde...

vermesi lâzımdı. Bir siyasî parti, ne kadar kuvvetli olurlarsa olsunlar halk hatiplerine istinad etmekle ye - tinemezdi. Seçmen gelip o hatipleri dinlerdi; eğlenirdi de.. Ama reyini vermek için daha başka şeyler isteyeceği şüphesizdi.

İktidardan İlhamlar

İşbirliği hareketinin kızışması, iktidarı da elbette yakından alakadar ediyordu. Nitekim bu haftanın başında cereyan eden bir takım hadiseler D.P. liderlerinin durumlarını belli etti. Ciddi bir Muhalefet Cephesi demokratların kâbusuydu. Bunun gerçekleşmemesi için ne yapılmak mümkünse yapılmalıydı. Nitekim, hiç bir şey esirgenmiyordu ve talihsin C.M.P. istemeyerek D.P.'nin başlıca kozu halinde kullanılıyordu.

Zafer'in neşriyatı mühim değildi.

İKTİDARLAR VE MEŞRUİYETLERİ

Yusuf Ziya ADEMHAN

Demokrasilerde iktidarlar seçimle iş başına gelirler. İktidarda ne kadar kalacaklarını Anayasa tayin eder. Bu müddetin sonunda yeniden seçime gidilir. İki seçim arasındaki müddet, bir iktidar tarafından gelişi güzel uzatılamaz. Müddet değiştirilirse derhal yeni seçimlere gitmek gerekir. Seçim tarihi keyfe göre ileriye alınamaz. Milletvekilleri kaç sene için seçilmişlerse azami o kadar zaman milletin iradesini temsil ederler: Bahis mevzuu zaman geçti mi, seçim de yapılmadı mı artık iktidar meşru olmaktan çıkmıştır.

Bunlar ilk bakışta, aşikâr hakikatlerden sayılmaları yüzünden münakaşası dahi caiz görülmeyecek prensipler gibi gelir. Hakikaten de öyledir. Ama insan, bazı muhalif politikacıların, hem de en aklı başındalarının, ciddi ciddi D.P. iktidarı tarafından 1958 seçimlerinin geri bırakılacağı, hiç yapılmayacağı veya hileli yapılacağı yolunda bizzat uydurdukları rivayetleri münakaşa ettiklerini görünce düşünüyor: Acaba. Demokrasinin prensipleri de mi değişti diye.. Zira D.P. iktidarının hiç mi aklı yoktur ki bahis mevzuu seçimleri savsaklasın, yahut hiç seçim yapmasın veya hile katıştırsın? Bunun, bir iktidar için intihardan farkı var midir? Kaldı ki böyle şayialar 1954 seçimlerinin arefesinde de çıkmıştı ve o zaman bunlara en güzel yalanlamayı gene bizzat iktidar vermişti. Seçim sandıklarının, hileye teşebbüs edenlerin başında paralanacağını 1950'ye tekaddüm eden günlerde bağıran D.P., akibetini bildiği böyle tehlikeli bir maceraya girişir mi? O.D.P. ki Demokrasiyi -maalesef hatalı bir şekilde- dört seneden dört seneye yapılan serbest seçimler olarak anlamakta, ona göre davranmaktadır... Bu kozunu da filinden kaçırırsa, söyler misiniz D.P. 1958'den sonraki en masum icraatını nasıl izah edebilir? Hem, bir hakikati ifade etmek herkesin vazifesidir. Sandık bahsinde D.P. şimdiye kadar meşruiyete ciddi şekilde halel getirecek hareketlerden kaçınmıştır. Bundan sonra başka yol tutacağını, muhalif politikacılarımız nereden çıkıyorlar? 1958 seçimlerinin zamanında ve dürüst bir şekilde yapılmaması, bir ihtimal olarak dahi hatırdan geçirilemez. Gayri meşru bir iktidarı bu milletin başında tutmayacağını ve ondan her çareye, ama her çareye başvurarak kurtulacağını çocuklar bile kolaylıkla görüp anlayabilirler.

*

Zira seçmen, D.P. milletvekillerine ve ötekilere kendisini temsil selâhiyetini 1958 senesine kadar vermiştir. 1958'in son saati çaldı ve selahiyet yenilenmedi mi millet hakkını bizzat aramak durumuna girer. Gerçi Anayasa, seçim imkânsızlığı halinde. Büyük Millet Meclisine seçimlere gitmek için "bir yıl mühlet tanımaktadır. Ama bu demek değildir ki bahis mevzuu bir yıl, mutlaka geçiştirilir. Bilâkis. Secim imkânsızlığının mantıkî ve bedihi olması şarttır. Aksi halde her iktidar, şartları kendisi için müsait görmezse "seçim imkânsızlığı var" der ve mensuplarına bir yıl daha menfaat sağlar. Hattâ Anayasanın hukuk dışı bir tefsiri yapılarak "seçim imkânsızlığı devam ediyor" diye her yıl, seçimleri bir yıl öteye bırakmak yoluna sapacak iktidarlar bir gün bu memlekette çıkabilir. Böyle hareketlere Türk Milletinin müsaade edeceğini sanabilmek için deli olmak dahi kâfi değildir. Gayri meşru hale düşecek bir iktidar, göz korkutarak bile pek az kimseye sözünü geçirebilir. Dört sene için alınan selâhiyetin bu müddetin sonunda sahibine iade edilmesinden daha tabii bir şey olamaz.

İktidarlar geldikleri gibi giderler. Seçimle gelenlerin zorbalıkla veya muhaliflerinin seçimlere katılmalarını, maddeten imkânsız kılarak kalmaya teşebbüs etmeleri devri dünyanın her tarafında yok olmamışsa da, bunun Türkiyede sökmeyeceğini, bizlere, bizzat D.P. liderleri muhalefet yıllarında öğretmişlerdi. C.H.P. 1950'de seçim -Hem de dürüst seçim- yapmamazlık edemezdi. D.P. 1954'de seçim -hem de dürüst seçim- yapmamazlık edemezdi. Nitekim 1958'de de, 1954'de davrandığından başka türlü davranmayacaktır. Zira davranılamaz. İnşallah memleketimiz bir harp badiresinden uzak kalır ve seçim imkânsızlığı bahis mevzuu olmaksızın hepimiz sandıkların başına gider. 1958'den 1962'ye kadar bizi temsil selâhiyetini kime vereceğimizi güzel güzel, tatlı tatlı, kardeş kararlaştırırız. Tıpkı 1950'de yaptığımız gibi..

Doğrusu istenilirse D.P. den de, değişik arzu izhar olunduğunu muhaliflerden başka iddia eden yoktur.

*

Hal böyle iken vazife gezisine çıkmış bazı muhalif politikacılar, niçin orada burada D.P. nin 198 seçimlerini geri bırakabileceğini söylerler, o zaman nasıl kahramanca davranacaklarını anlatırlar, kendi kendilerine şatolar kurarlar? Bu adamların maksadlârı nedir? Gönül çok isterdi ki Zafer. İşte asıl bunlara cevap versin ve desin ki: "Beyler, D.P. meşru yoldan iktidara gelmiştir; iktidarı meşru yoldan muhafaza edecektir. gayri meşruluğa düşmeyecektir. Seçimler 1958 yılında yapılacaktır? Hem de, şiarımıza uygun olarak, tamamile dürüst şekilde". Zira cerre çıkmış bulunan muhalifler bu mukabeleyi hak etmişlerdir. Seçimleri yapamak veya geri bırakmak ne demektir?

Üstadları yalnız iktidar sözcüsü değil, kendi partileri de hizaya çağırmalıdır. Diyelim ki bu zevat, D. P. içinde seçimleri yapmamak, yahut geri bırakmak veya muhaliflerin katılmasını maddeten imkânsız kılmak yolunda bir temayülün mevcudiyetinden endişe ediyor. Millete söylenecek olan, bu ihtimalin tahakkuku takdirinde kendilerinin nasıl davranacakları mıdır? Elbette ki hayır. Şimdiden kütlenin ruhuna sindirilmelidir ki aldığı selâhiyeti samanında sahibne iade etmeyen bir iktidar gayrı meşru olur. Gayri meşruluğa düşmeden seçimleri sebepsiz savsaklamanın imkân ve ihtimali yoktur. Bunu ne C. H.P. yapabilmiştir, ne D.P. yapabilecektir, ne de onu takip edecek iktidarlar.. Yarın, Öbür gün bir hükümetin şu Türkiyede iki jandarma neferiyle milli bir partiyi -meselâ D.P. yi- kapatabileceği veya Anayasa emrettiği halde seçimleri sebepsiz geri bırakabileceği düşünülebilir mi?

Ama bakarsınız beş sene sonra, on sene sonra bir mecnun çıkar ve istediği her şeyi yapabileceği hülyası içinde buna da teşebbüs eder. Teşebbüsü muvaffak olmayacaktır, cüretini kendisi ve arkadaşları çok pahalıya ödeyeceklerdir. Bundan şüphe yok. Ancak, niçin tecrübeye müsaade etmeli? Niçin kütlenin reaksiyonunun ne olacağını şimdiden belirtmemeli ve kütleyi o reaksiyona hazırlamamalı, onu öyle terbiye etmemeli? Partilerin bir vazifesi de vatandaşlara haklarını ve selâhiyetlerini vazifeleriyle birlikte öğretmek değil midir?

Hem; cerre çıkmış muhalif politikacılar iktidara böyle bir niyeti neye dayanarak atfediyorlar, lütfen söylerler mi? Şimdilik görülen D. P. nin, ananesine riayet ederek 1958'de seçimlere yumuşak bir hava içinde gideceğidir. Bu parti için de pek çok kimse aksi halde neler olabileceğini bilmektedir. Nasıl bilmezler ki halka böyle bir ihtimal karşısında ne şekilde davranacağını 1950'nin arefesinde bizzat kendileri öğretmişlerdir. Dersin iyi öğrenildiğinden tamamile emin olabilirler.

Muhalefet cephesinde işbirliği yapacak vatandaşları Zafer'in veya radyonun neşriyatıyla fikirlerinden vazgeçirmek imkânsızdı. Bu bakımdan, işbirliğine ateş eden, D.P.'nin resmi sözcüsünden ibaret değildi.. İktidar, bilhassa bazı gazeteler, vasıtasıyla Muhalefetin parçalandığı, paralandığı, ayrıldığı haberlerinin yayılmasından çok hoşlanıyordu. Abdurrahman Boyacıgiller gibi kimselerin yaptıkları beyanatlar gevrek kahkahalara yol açıyordu. Hakikaten Muhalefetin başındakiler bir yandan D. P. ile uğraşırken, diğer taraftan da akortsuz seslerin kakafonisini bastırmak zorunda kalıyorlardı.

İşte bu sırada, haftanın başında, ilhamını Floryadan alan bir İstanbul gazetesinde DP. etiketini aşikâr şekilde taşıyan bir telkin çıktı: Muhalefet partileri arasında işbirliğinin mânası olamazdı. İşbirliğine iktidar da dahil edilmeli idi. Muhalefet liderleri D.P. Genel Başkanıyla temas kurmalıydılar! Yazıda büyük kütlelerin hürriyet, demokrasi, rejim gibi meselelerle uğraşmayacağı, bu kütlelerin D.P. yi tuttukları, o bakımdan Muhalefet için tek çarenin arzularını, İktidar liderlerine dostça kabul ettirmek olduğu ciddi ciddi beyan ediliyordu. Böyle bir iktidara karşı cephe kurmanın mânası yoktu. Hava zaten sertti. Muhalefet işbirliği yaparsa daha sertleşirdi. Temas! İktidar lideriyle -"millet lideri"- temas! Rejim meselelerini millete değil, iktidar liderine -"millet lideri"- anlatmak ve onu ikna etmek, rejimi öyle kurtarmak! İktidar liderinin -"millet lideri"- iyi niyetini gıcıklamak, onun müsamahasına sığınmak! Florya mahreçli telkinler, işte bunlardı. Ama bunların, bugünkü şartlar altında "yutulabileceğini" sanmak, gafillikten ileri bir vasıf icap ettiriyordu.

Bir şeyler yapmak imkânının iktidarın elinde bulunduğu, kimse tarafından inkâr edilmiyordu ki.. Muhalefete nazaran iktidar bu imkânı kullanmadığı içindir ki rejim meselelerinde müşterek bir cephe kurulmasına lüzum vardı. Temas, şimdiye kadar bir çok defa yapılmıştı. Bakınız, Temyizin eski başkanı Bedri Köker de temas yapmıştı.. Sonra ne olmuştu? Büyük kütlelerin hürriyet, demokrasi, rejim gibi meselelerle uğraşmadıkları iddiası masa başı münevverlerinin, viski kadehli salon beylerinin iddiasıydı. Anadoluya çıkan herkes görüyordu ki, bu meseleler çoktan kütlelere intikal etmiştir ve kütleler çoktan D.P.'ye karşı 1950'deki vaziyetlerini terketmişlerdir. Rejim meselelerini halletmemenin, hiç bir mazereti kalmamıştır.

Hakikaten bu haftanın başlarında Demokrat milletvekilleriyle konuşan pek çok kimse onların da huzursuzluktan huzursuzluk duyduklarını anlıyordu. Bunlardan bir çoğu yapılanları tasvip etmediklerini saklamıyorlardı; ağızlarındaki lâf şuydu:

"—Ah, keşke bu tedbirleri almaya mecbur kalmasaydık.. Ama mecbur ediyorsunuz birader, mecbur ediyorsunuz".

Fuad Arna
Sesiniz gelmiyor beyfendi!

Halbuki mecbur eden yoktu ve böyle mazeretlerin Floryadan esen rüzgârlara kulak açanlardan başkası üzerinde tesir yapması artık imkânsızdı. Madem ki iktidarın elinde her imkânın bulunduğu sabitti, o halde bunların kullanılması için Muhalefet liderlerinin, iktidar liderinin -"millet lideri"- müsamahasına, lutfuna sığınmmaları neden şarttı ? Rejim meseleleri, elinde imkân tutanlar tarafından halledilirse liderler arasındaki temaslar kendiliğinden normalleşirdi. İkincisi birincinin tabii neticesiydi; ama onu sebep saymak ancak şarkta akla gelebilirdi.

Ha, evet, böyle kalemler için mahkûm edilen gazeteciler de mahkûm edilmelerine yol açmak suretile rejimi dışarıya karşı kötü göstermek suçundan sanık değiller miydi? Millet lideri ile temas teranesi, kutupları birleştiriyordu. Ama Muhalefetin talep ettiği asgari şartlar temin edilmediği müddetçe "rupture=kat'ı münasebet" devam edecekti.

Asgarî şartlar

Bu haftanın başında bir muhalif politikacı şöyle diyordu:

"— Taleplerimiz son derece mütevazidir. Muhalefet için emniyet, adalet karşısında müsavat istiyoruz. Bunlar bizzat Anayasanın bize sağladığı haklardır. İşte, hepsi o!."

Hakikaten bunlar yerine getirilmeden Muhalefetin iktidarla teması, ancak teslim olma, yelkenleri suya indirme mânası taşıyabilirdi. Bunun mütehassıslarının mevcudiyeti son iki yıl içinde görülmemiş değildi. Ancak onların açtıkları yolu takip eden pek çok insan çıkmamıştı.

Anayasa tadilâtı için temas! Muhalefet buna hazırdı. Dış politika mevzularında temas! Buna da hazırdı. Kırşehirin tekrar vilâyet olması için temas! Tabii.. Seçim sistemi üzerinde temas! Elbette.. Ama "fikrimi söylememe müsaade et", "bana kıyma!", "bırak yaşayabileyim" diye temas?..İşte buna, bugün Muhalefetin başında bulunanlar arasında yanaşacak kimse bulunamazdı.. C.M.P. üzerindeki oyunların da tesiri olamazdı. Zira onun liderleri de, bütün farfaralarına rağmen iyi niyetlerinden ve bilhassa medeni cesaretlerinden şüphe edilemeyecek, kimselerdi. Demokratik rejim içinde bunun misallerini bir çok defalar vermişlerdi.

Yeni temaslar arefesinde

Bu satırlar yazıldığı sırada Ankarada Muhalefet saflarında faaliyetin kızışması bekleniliyordu. Hür. P. ve C.H.P. vaziyetlerini esas itibarile bildirmişlerdi. İki partinin ileri gelenleri arasında hususi temaslar daima yapılıyordu. Şimdi bunların ehemmiyet kazanması bekleniliyordu. Hür. P.'nin muhtırası Parti Meclisi tarafından incelenecekti. Parti-Meclisinin toplantı tarihi, 25 ekim

"POMPEİ'NİN

Memleketimizde "efkârı umumiye" tâbiri Balkan Harbi ve onu takibeden yıllarda işitilmeye başlandı. Batı anlamında bir umumi efkârın ilk teşekkül şartı olan toplumun gerekli şuur ve bilgiden hayli mahzun olmasına rağmen, bu "efkârı umumiye" teranesinin o zamanki salgınını izaha ihtiyaç vardır. O zamanlar basında, ordu ve üniversite çevrelerinde, büyük şehirlerde aydınların meclislerinde ağızlarda -hatta çok defa gönüllerde- olan "efkârı umumiye" endişesi, osunda oldukça maharetle monte edilmiş bir politik silâhtı. Yüksek tahsil gençliğinin ve aydınların büyük bir kısmının memlekette yeniliklere ve değişimlere susamış olduğuna bilen İttihadcılar bu tılsımdan istifadeyi düşündüler. Hakikatte kendileri memleketin pek küçük bir azınlığını teşkil etmekteydiler. Fakat yapılması gerekli saydıkları şeyleri "umum"un arzusu şeklinde ele ve dosta göstermeyi düşünmek, bilgisiz ve tecrübesiz zamane liderlerinin ilk bakışta haklı gibi görünen ancak hakikatte kısa görüşlü ve kısır politikaları olmuştu. Hep bu tılsımın gerisinde memleket savaşlara sürüklendi; maceralar peşindeki iç ve dış siyasetin felâketli neticeleri vatanın üstüne kâbus gibi çöktü. İşler deği-

olarak tesbit edilmişti. Fakat ondan evvel C.M.P. Büyük, Kongresi vardı.

C.M.P. içinde mesuliyet duygusu ileri, bir triyumvira vardı: Ahmet Tahtakılıç, Fuad Arna, Sadık Aldoğan. Bu üçgenin etrafında, başka siyasiler yer almışlardı. Bunlar hem rejimin, hem de C.M.P.'nin istikbalini bir Muhalefet Cephesine iştirakte görüyorlardı. Zira C.H.P., ve Hür. P. bir işbirliğine azimliydiler ve bu, C.M.P. ile veya C.M.P. olmaksızın yapılacaktı. Böyle bir cepheden partinin uzak kalması, öldürücü darbeydi. Hakikaten, Osman Bölükbaşının bütün söz mahareti dahi C.M.P.'yi Muhalefetin temsilcisi yapamazdı. Türkiyede muhalefet olarak C.H.P. - Hür. P. ekibi bilinecekti. Kaldı ki Hür. P. gelişme temposunu hızlandırmıştı ve seçimlere kadar büyük bir kıymet olma istidadı gösteriyordu. Her halde şu husus C.M.P. kongresi tarafından katiyetle bilinmeliydi: C.H.P. ve Hür.P. birbirlerile işbirliği yapacaklar, bu işbirliğini seçimlere kadar götüreceklerdi. Milletin buna ihtiyacı vardı ve seçmenin böyle bir koalisyona iltifat edeceği açıktı.

Şimdi, önünde kapı açıkken C.M.P. cepheye girecek miydi, girmeyecek miydi? Ahmet Tahtakılıç ve arkadaşlarının Büyük Kongrelerine bunu anlatmaları lazımdı. C.M.P. işbirliğinin haricinde kalırsa, istese de istemese de D.P.'nin oyununu oynayacaktı. Bir yanda D.P., diğer tarafta C.H.P. - Hür P. koalisyonu varken C.M.P.'nin "üçüncü kuvvet" rolü oynaması imkânsızdı. Buna ne çapı, ne liderlerinin vasıf ve imkânları müsaitti.. C.H.P. ve Hür. P. aleyhinde girişecekleri, her kampanya itibarına halel getirecekti; zira bu memlekette ve bu şartlar altında Muhalefete hücum etmenin hiç bir fayda sağlamadığına C.M.P. liderleri yakından şahid olmalıydılar. Nitekim C.M.P. de kendisine yöneltilen bütün hücumlara rağmen zayıflamamış, kuvvetlenmişti. Hele bir muhalif partinin, nihayat kendi isteklerinin eşini isteyen, aynı prensipleri müdafaa eden teşekküllere karşı vaziyet almasındaki garabet ve tabii, hususi maksad kimsenin gözünden kaçmayacaktı.

C.M.P.'yi dostça tenkid edenlerin illâ fena niyetlerine hükmetmek hastalığına C.M.P. liderlerinin aleniyette iltifat etmedikleri hakikatti. Fakat içlerindeki ve hususi sohbetlerinde ifade ettikleri şüpheleri de bertaraf etmeleri, hele iktidarı tek başlarına alabilecekleri ümidinden vazgeçmeleri mutlaka lâzım gelmekteydi. Bu bakımdan parti içindeki aklı selim sahibi liderlere mühim bir vazife düşüyordu: Fikirlerini mümkün olduğu kadar, çok mümkün olduğu kadar sık, mümkün olduğu kadar kuvvetle söylemek.

Muhalefetin İşbirliğinin ikili mi. yoksa üçlü mü olacağı hususu şimdilik bu meselede kalan tek meçhuldur. Hür. P. muhtırası, Heybeliada mülakatı ve Kasım Güleğin demeci C.H.P. ile Hür. P.'nin işbirliği mevzuunda fikir birliğine vardıklarının delilidir. Bundan böyle ana meselelerde illi partinin eş vaziyet alması hiç kimseyi şaşırtmamalıdır.

İzmir

Bekleyiş!

Geçenlerde bir gün, İzmirde çıkan Yeni Asır gazetesinde -İzmirin en çok resmî ilân alan ve az satan gazetelerinden biri- okuyucular büyük başlıkla ilân edilen bir havadis gördüler. Başbakan Adnan Menderes İzmire geliyordu. Havadisi daha evvel, Başbakanın muhitiyle teması olan Yeni Sabah da yazmıştı. Şimdi, bunun Yeni Asır gibi İzmir milletve-

SON GÜNLERİ"

"Tanrı, kahretmek istediklerinin evvelâ aklını başından alır..."

Aydemir BALKAN

şince İttihadçı önderler arkalarındaki aydınlar ve gençlik kütlesinin süratle kaybolduğunu görüyorlar, "efkârı umumiye"nin bu sihirli zembereğinin cephe değiştirdiğini hissediyorlardı.

Polis ve dikta rejimi bundan sonra başladı. Muhaliflere, nereye gidildiğini ve nereye varılacağını -neden sonra- düşünmeye başlıyanlara, her türlü muamele reva görüldü. Dış başarısızlıklar -her zaman olduğu gibi- memlekete tahammül edilmez bir terör havası getirdi; aydınların, ordunun, üniversitenin, düşünen -sadece düşünen- başları birer birer ezildi. Hep aynı terane, "efkârı umumiye" teranesi altında memleket karanlığa sürüklendi. Artık "efkârı umumiye" formülünün zahiri dayanağının dahi kalmamış olmasına, işlerin tamamen ters sekil almasına rağmen tttihadçı liderler, suçlu bir basının ye hainlerin de yardımıyla baskılarını şiddetlendirdiler. Başarısızlıklar, hezimetler evvelâ gizlendi, sonra küçümsendi, sonra da muhaliflerin veya hayali düşmanların Üzerine atıldı. Alâkayı dağıtacak, hataları unutturacak, felâketlere sünger çekecek yeni konular bulundu, hatta icad edildi. Bunun için senaryo her zaman hazırdı. Diktatörler daima cevvaldirler..

İttihadçı liderler gittikçe battıklarını hissediyorlardı. İdeallerinden ayrılmışlar, o ideallere bağlananları kaybetmişlerdi. Artık durmak veya dönmek onlar için bahis mevzuu değildi. T a n r ı izanlarını başlarından almıştı. Sonuna kadar oynamak ve hep beraberce batmak onların tercih ettiği neticeydi. Bütün yalanlara, bütün manevralara, bütün mizansenlere rağmen tabiat ve toplum kanunları bildiklerini okudu. Liderler, düzmece "efkârı umumiye"leri ve bütün hempaları, nefis mücadelesi haline getirdikleri memleket savaşında felâketlerine gömüldüler...

İyi niyetli görünerek, belki de iyi niyetli olarak ellerine geçirdikleri koca İmparatorluk yedi yıl sonunda dumanları tüten bir harabe haline gelmişti. Fakat... Fakat memleket batmadı. Uyuttuklarını, afyonladıklarını zannettikleri gençlik, aydınlar ve ordu Kurtarıcısının elinde uçurumun başında silkindi. Memleket ve millet devam etti. Ancak.. Ancak ittihadçı liderlerin çoğu ecelleriyle ölmediler.

*

Yakın tarihimizin son gelişmeleriyle Roma'nın gerileme ve çözülme yılları arasında bir benzerlik kuranların yanıldıklarını iddia etmek güçtür. Serhatlerde felâketler birbirini takib ederken Roma'da şenlikler ve eğlencelerle "efkârı umumiye" zehirleniyordu. Ahalinin parolası "Ekmek ve Eğlence" olmuştu. Hürriyetler teker teker böyle yok edildi. Cumhuriyetlerinin üzerine titreyen Romalı aydınların sesi gladyatör eğlenceleri ve orjilerin çığlıkları arasında kayboldu. Tiranizm bu havada yetişti, kuvvetlendi. Zamanla paroladan "Ekmek" te silinip gidince yalnız "Eğlence" yaraları sıvamaya yetmemeğe başladı. Büyük şehirlerde zenginliğin ve sefahatin yanıbaşında maddi s e f a l e t t e yerleşti. Pompei harabelerini gezenler zenginlerin ve sefillerin, hürlerin ve esirlerin yanyana yaşadıkları çökmeğe mahkûm bir tonlumun garip düzenine şahit olmuşlardır. Vezüv'ün lavlarından çok daha evvel bu beldenin battığını iddia etmek yanlış değildir. Koca Romanın da boş bir alçı heykel gibi vakitsiz çökmesinde bu maddi sefaletin yanında izanları başlarından gitmiş liderlerin, terör havasıyla ve uydurma bir umumi efkâr efsanesiyle oyalanan politikalarının payı büyük olmuştur. Sefalet, mahrumiyet ve baskı içinde ezilen esirlerin gazabı Vezüv'ünkünden de zorlu esmiştir.

kili Behzat Bilginin mensup olduğu bir gazetede teyidi Egelilere Başbakanı görmek imkânının sağlanacağı ümidini arttırmıştı. Aradan çok kısa bir zaman geçti; Yeni Asır bir kenarda başka havadis veriyordu. Başbakanın İzmir seyahati tehir olunmuştu. Gazete Cumhurbaşkanının da Egeye geleceğinden bahsetmişti. O da geri bırakılmıştı.

Adnan Menderesin 9 Eylülü takip eden günlerde mutlaka İzmire geldiğini bilenler hayret etmekten kendilerim alamadılar. Başbakan bu sene İzmirli vatandaşlarına görünmeyecek miydi? Bir âdet bozulacak miydi? Gerçi Başbakanın şehre son gelişi kendi üzerinde müsbet intiba bırakmamıştı. Bütün hazırlıklara rağmen ve vapur tam tatil saatinde limana yanaştığı halde Atatürk heykelinin bulunduğu meydan dolmamıştı. Adnan Menderes hazırlanan kürsüden sadece teşekkür edip inmiş, fakat refakatindekilerin ısrarı karşısında tekrar söz alarak konuşmasını yapmıştı. Ama, onun üzerinden aylar geçmişti. Yeni seyahat rivayeti ve haberleri ise eylül içinde çıkmıştı. Seyahat niçin tehir olunmuştu? Şimdi tamirde, herkesin merak ettiği buydu.

Partilerin vaziyeti

Fakat İzmirde, gene eylül ayı içinde, hem de 9 eylül günü hiç alışılmamış bir hadisenin cereyanından herkes haberdardı. Haberdar olmamaya zaten imkân da yoktu, zira her şey halkın gözü önünde cereyan etmiş, doğrusu hadiseyi bizzat halk yaratmıştı.

İzmirde, senelerden beri 9 eylül günü bir geçit resmi yapılıyordu. Bu geçit resmi çok partili rejime geçmemizden sonra siyasi partiler için en ciddi imtihandı. İşin başında, 1946 yı hemen takip eden yıllarda, moda olan "gövde gösterisi" idi. Partiler çok sayıda vatandaşı kendi saflarına geçirmek için yarış ederlerdi. Mevzuat ve rejim de müsait olduğundan partiler büyük gayret sarfederler ve adam toplarlardı. Her iki parti de bir çok defa 15. hatta 20 bin taraftar bulmuş ve caddelerden geçirmişti. Fakat C.H.P. geçerken etrafı buz gibi bir hava kaplar, D.P.'liler görünür görünmez sanki kıyamet kopardı. Bu hal. bir yeni âdet gibi yerleşmişti ve daima böyle olurdu. C.H.P. muhalefete geçtikten sonra da büyük alkışları D.P.'den koparamamıştı. 1954'e kadar altı oklu bayrak biraz alâka toplamaya başlamış sa da, kütlenin D.P. yi sevdiği her seferinde ortaya çıkmıştı. 1954'ten sonraki ilk 9 eylülde de tezahüratın çoğu Demokratlara gitmişti. C.H.P. liler buna üzülüyorlardı. Zira hadise partilerin şehir içindeki durumunun hakiki miyarıydı. İzmirde C.H.P. seçimleri hep şehir içinde verdiği açık yüzünden kaybediyordu. Bu vatandaşlar eski partinin kıymetini ne zaman anlayacaklardı?

C.H.P. alâka çekmek için türlü çarelere başvurmuştu. Bir seferinde alayın başında eski Başbakan Şemseddin Günaltay geçirilmişti. Halk sevdiği bu politikacıyı alkışlamıştı, ama Demokratların geçişi gene de daha fazla tezahürata yol açmıştı.

9 Eylül hatırası

Bu seneki 9 eylülde ise, C.H.P.'yi çok tatlı bir sürpriz bekliyordu. Mevzuat değişmiş ve parti faaliyetleri kısılmış bulunduğu için bu seneki geçit resmine partilerin sadece idare heyetleriyle iştirakleri uygun görülmüş ve bu yolda tebligat yapılmıştı. Önde D.P.'liler geçecekler, onları C. H.P. ve Hür. P. takip edecekti, İzmirde C.M.P.'nin de bir teşkilâtı vardı ama, parti öylesine kuvvetsizdi ki geçit resmine bile katılmak lüzumu hissedilmemişti. Hakikaten Egede C. M.P. bir isimden ibaretti.

Alay hareket edince evvelki senelerin tamamile aksi bir hâdise cereyan etti. D.P. bayrağı altında yürüyen parti idare heyeti geçerken caddeleri dolduranlardan bir tek ses yükselmiyor, hiç kimse alkışlamıyordu. Esen buz gibi bir havaydı, ilikleri dolduran bir sükûttu. O kadar ki D.P.'lilerin acaba yanlışlıkla bir C.H.P. bayrağı mı tuttukları pek âlâ merak edilebilirdi. Sanki 1947 yılındaydık ve geçen Halkçılardı.

Tatbikat

Anadolu Ajansının verdiği şu haber devletin radyosu tarafından yayınlanmıştır:

"Başvekilin hastahaneyi ziyaret etmekte olduğunu duyan vatandaşlar hastahane önünde toplanmışlar ve dışarı sıktığında Başvekile tezahüratta bulunmuşlardır".

Eee, sonra?

Sonra, hiç!..

Fakat altı oklu bayrak görününce, kıyamet koptu. Alkışlar göğe yükseliyor, halk coşmuş, tezahürat yapıyordu. C.H.P. ekibinin önünde şişman Dr. Lebit Yurdoğlu yürüyordu. Caddenin iki tarafım tutanlar -bu, kilometrelerce yolda böyleydi- "yaşa" diye bağırıyorlar, var kuvvetleriy le ellerini çırpıyorlardı. "Yaşasın Halk Partisi", "Hürriyet sisin eseriniz olacaktır", "Demokrasiyi sis kurdunuz", "1958'i bekliyoruz" sesleri adeta ayyuka çıkıyordu. Şurada, burada vatandaşlar sıralarından fırlayıp İl İdare Kurulu Başkanı Dr. Lebit Yurdoğlunun boynuna sarılıyorlardı. Alaydaki C.H.P. ekibinden herkesin gözü dolmuştu. Böyle bir muameleye ilk defa maruz kalıyorlardı. Hepsi heyecanlıydılar. Gözleri buğulanıyor, içlerine sıcak sıcak bir şeylerin aktığını hissediyorlardı. Tâ Atatürk heykeline kadar bu, aynı şekilde devam etti. Caddeleri dolduranlar altı oklu bayrağı görünce çılgınlar gibi alkışlıyorlardı. Tezahürat son haddini bulmuştu. D.P. ise hep aynı şekilde, bundan bir kaç yıl evvel C.H.P.'nin karşılandığı soğuk hava içinde geçiyordu İzmir şehri hiç bir tereddüde mahal vermeyecek şekilde, hiç bir suni tertibe maruz bırakılmadan kimin tarafından olduğunu belli etmişti.

C.H.P. ekibinin arkasından Hür. P. idarecileri geliyordu. Fakat onlar, ellerine bir sembol almayı akıl etmemişlerdi. C.H.P.'lilerin sebep olduğu tezahürat onlara kadar İntikal ediyordu. İdarecileri tanıyanlar arasında bazı kimselerin "Yaşasın Hürriyet Partisi" diye bağırdıkları duyuldu. Onların da, flâmasız topladıkları alkış Demokratlarınkinden fazlaydı.

Hâdiseden ders almamak imkânsızdı; zira 1956'ya kadar böyle şey görülmemişti. Bir çok kimse o akşamki tefsirlerde kabahati D.P.'nin İl İdare Kuruluna yükledi. İl İdare Kuruluna muhalif hizip bu yolda şiddetli propaganda yapıyordu. Fakat bu tefsir çok suniydi ve başı kuma gömmekten farksızdı. Meselelerin daha derinine inilmeliydi. İzmir D.P. iktidarının 1954'ten sonraki tutumunu tasvip etmiyordu. Hem rejim mevzuundaki, hem de iktisadi sahadaki tedbirler ademi memnuniyet uyandırmıştı. Nitekim bu haftanın sonunda Ankarada toplantıya çağırılan Odalar Birliği Umumi Heyetine katılacak tamir heyeti, son tatbikatı şiddetle protesto etmek niyetiyle başkente hareket ediyordu. İzmir D.P.'nin kalesi olmaktan çoktan çıkmıştı. Anlaşılıyordu ki tamir D.P.'nin değil, Hürriyet taraftarlarının kalesiydi ve D.P. Hürriyet şarkıları söylediği müddetçe ondan tarafa çıkmıştı. Ama 9 Eylül ispat ediyordu ki Egenin gönlü artık başkalarıyla beraberdi.

Hakikaten tamirde D.P. kuvvetinden pek çok şey kaybetmişti. Bunda bir takım şahısların isimleri etrafındaki iddiaların rolü vardı ama. her şey mahalli değildi ve umumi politikanın tesiri ön plândaydı. İzmir milletvekillerinin bunu anlamamaları imkânsızdı. Seçmenden gördükleri muamele eskiye nisbetle pek değişik oluyordu.

İşte bu sırada Hür. P. milletvekilleri "vazife gezisi" ağını Egeye attılar. Bu haftanın ortasında Ragıp Karaosmanoğlu kahveleri dolaşıyor ve seçmenlerle temasa çalışıyordu. Yakında bir ekip daha gelecekti. Recep Pekerin evindeki toplantılarda bu hususta karar alınmıştı.

Evet her şey değişiyordu. Bizzat Recep Peker çoktan evliyalık mertebesine yükselmemiş miydi?

Ama D.P. de bu hakikatleri ifade edecek adam ne saman çıkacaktı?

B A S I N

Adalet

Akis — Sarol dâvası

Geçen haftanın sonunda Ankarada Toplu Basın Mahkemesinin kapısı her zamankinden çok daha kalabalıktı. Koridorda ve sıralarda artık aşina çehreler gözüküyordu. Dinleyiciler ise, birbirinin üstündeydi. Fakat tehacüm "normal" basın dâvalarına değildi. Muhakeme edilecekler arasında Kasım Gülek vardı ve meraklılar C.H.P. mensuplarıydı.

Mahkeme heyeti, kapıda asılı ilânda bir küçük değişiklik yaptı ve "Ulus mes'ûlleri"ni sıralarından evvel içeri aldı. Gazetenin sahibi olan Kasım Gülek "Ulus mes'ûlleri" arasındaydı. Dâva mevzuu suç, kasdı mahsusla baslık tertiplemekti. Duruşma kısa sürdü. Savcı muavini bittabi gizlilik talep etti, fakat mahkeme heyeti buna lüzum görmedi .Sanıklar müdafaa için mehil istediler. Bu mehil kendilerine verildi ve dâva talik' edildi. Dâva talik edildi, partili kalabalık da koridoru Kasım Güleğin arkasından tahliye etti. Toplu Basın Mahkemesinin kapısında "mutad zevat" kaldı: Sanık gazeteciler, duruşmayı takip eden gazeteciler. Hukuk Fakültesi talebeleri ve polisler. İşte, meşhur Akis - Sarol dâvasının duruşmasına bu hava içinde yeniden başlandı. Hakimler heyeti Adil Güneşoğlunun başkanlığında Emin Gebizlioğlu ve Ahmed Apaydından teşekkül ediyordu. İddia makamında savcı muavini Sami Coşarcan vardı. Mübaşirin seslenmesi üzerine sanık Metin Toker -savcı muavini ile aynı nesilden olduğu görülüyordu- ve avukatı Sahir Kurutluoğlu, müdahil vekili Orhan Apaydın içeri girerek yerlerini aldılar. Metin Tokerin hüviyeti tesbit edildikten sonra duruşmaya başlanıldı. Evvelâ Temyiz Üçüncü Ceza Dairesinin Ankara Toplu Basın Mahkemesince verilmiş olan beraat kararını bozan hükmü okundu.

Dr. Mükerrem Sarol
"Şerefini vikaye ediniz"

Bozma hükmü

Temyiz Üçüncü Ceza Dairesi bu ilamında şöyle diyordu:

6334 sayılı kanuna muhalif hareketle Devlet Vekili Mükerrem Sarol'a Ankarada intişar eden Akis mecmuasının 2/10/954, 23/10/954, 30/10/954, 13/11/954 ve 20/11/951 günlü nüshalarında çıkan yazılarla mumaileyh tarafından çıkarılan Türk Sesi gazetesinin ilk okullara abone kaydolunması hadisesini vesile ittihaz ederek sıfat ve hizmetlerinden dolayı itibarını kıracak, şöhret ve servetine zarar verecek hususları isnat suretile neşren hakarette bulunmaktan maznun Akis mecmuası yazı işlerini fiilen idare eden ve mes'ûl müdürü bulunan imtiyaz sahibi Metin Toker hakkında bozma üzerine yapılan duruşma sonunda müsnet suçtan beraatine dair Ankara Toplu Basın Asliye Ceza Mahkemesinden verilen 24/10/955 günlü hüküm" CM. U. liği ve müdahil Mükerrem Sarol tarafından temyiz olunmasından dolayı mahallinden gönderilen evrak C.M.B.M. liginin 12/12/955 günlü tebliğnamesi ve 8/5/958 tarihli kenar yazılarile daireye verilmekle okunarak gereği düşünülüp görüşüldü:

Akis Mecmuasının 2/10/954 tarihli nüshasında intişar eden "Hükümet - Bir beyanat etrafında" ve 20/11/964 tarihli nüshasında çıkan "Bir suça köşk hikayesi" başlıklı yazılardan dolayı verilmiş olan beraat kararı aleyhine C.M.U. sinin ve müdahil vekilinin dermeyan eyledikleri temyiz itirazları bu yazıların muhtevaları ve delalet ettikleri mânalar itibarile tenkid hududunu aşarak müdahil Dr. Mükerrem Sarolun şeref ve itibarına doğrudan doğruya veya ima suretile tecavüz teşkil edecek bir mahiyet taşımakta, olmamalarına ve hükmün bu kısmının müstenit bulunduğu mucip sebeplere göre yerinde bulunmamış ve mezkûr mecmuanın 20/11/954 tarihli nüshasındaki "Kendi Aramızda" ki başlıklı yazıdan dolayı bir hüküm verilmemiş olduğuna taallûk eden müdahil vekilinin itirazı da incelenen dosya münderecatına nazaran varit görülmemiştir. Ancak:

Beraat hükmünün Akis mecmuasının 13/11/954 tarihli nüshasında yayınlanan "Madem ki istifa etmiyor" ve "Kâğıt üzerinde devir" başlığını taşıyan yazılarla, 20/11/954 tarihli nüshasında neşrolunan "Kendi Aramızda" başlıklı yazıya taallûk eden kısmına karşı C.M.U. sinin ve 13/11/954 tarihli nüshada yayınlanan

Metin Toker
Mahkûmiyeti istenen adam

iki yazıya ait kısmına karşı da müdahil vekilinin ileri sürdükleri temyiz itirazları aşağıda gösterilen sebeplerle yerinde bulunmuştur.

Filhakika "Madem ki istifa etmiyor" başlıklı yazıda müdahil Mükerrem Sarolun gazete sahibi duğu halde gazetelere ilân dağıtan bir vekâletin başında bulunması tenkid edildikten ve bu tenkidlerin Başvekile "Maksatları sizi vurmak fakat bunu açıkça yapmaya cesaret edemiyorlar, aramıza nifak sokup parçalamak istiyorlar, tamamiyle tertiptir" şeklinde aksettirildiği van olunduktan ve "bir demokratik memlekette icap ederse Başvekilin icraatı aleyhine yazmak, Başvekil beğenilmezse ona lütfen çekiliniz demek bir cesaret işi değildir. Akis eğer o kanaatta olsaydı bunu hiç çekinmeden açıkça yapardı" denildikten sonra yazıya "her hangi bir mevzuda ara yerde kuklalar kullanma, tertiplere girişmek bizim şiarımız değildir" tarzında devam olunduğu yazının hedefini teşkil eden Dr. Mükerrem Sarol'un kukla olarak vasıflandırılmak suretiyle tecavüz ve hakarete maruz bırakıldığı görülmektedir.

"Kâğıt üzerinde devir" başlıklı yazının müdahil Dr. Mükerrem, Sarol'un itibarını kıracak ve şöhretine zarar iras edecek şekilde imaları muhtemel bulunduğu ve bu suretle bu yazılarından dolayı evvelce verilen mahkûmiyet kararına karşı dermeyan olunan itirazların varit olmadığı 18/6/955 tarihli daire ilâmında açıkça ifâde bulunduğu ve daire kararının bu konuda itiraza da uğramadığı ve bu yazının müdahil Dr. Mükerrem Sarola yalnız muvazaa isnadıyla iktifa olunmayarak ortağı diye gösterilen Oğuz Akaldan kendisi ile münasebeti olması se-

biyle bahsedilirken müdahil Dr. Mükerrem Sarolun itibarını kıracak şöhretine zarar verecek imalarda bulunulduğu ve imaların hedefi Dr. Mükerrem Sarol olup, yazının gaye------ Oğuz Akalın hususi durumunu bahise mevzu etmekten ibaret olmadığı nazara alınmadan muvazaa iddi----n bir isnad teşkil etmediği son------n ibraz olunan mukavele münacatından anlaşıldığından bahisle bir takım mütalealar serdile bu dan dolayı da beraat kararı verilmesinde isabet görülmemiştir.

Akis Mecmuasının 20/11/955 tarihli nüshasında çıkan "Kendi Ara-----da" başlıklı yazıya gelince. Bu yazıda Akis Mecmuası aleyhine şiddetli ve toplu bir kampanyaya girildiğinden, bir adamın bir kaç gazeteyi birden üzerlerine saldırttığından, adamın menfaatlerinin tehlikeye girdiğini görünce nasıl heyecana geldiğinden ve kendisini hangi yollardan müdafaaya teşebbüs ettiğinden bahsedilmekte ve bu arada "aman yarabbi kuyruklarına basılanlar nasıl da havaya fırlıyorlar, ne de canhıraş çığlıklar atıyorlar" denilmekte, müteakiben de bazı gazete muharrirlerinin şahısları hakkında mütalealar beyan olunmaktadır. Yazıda "bir adam", "o adam" tadirleriyle hangi şahsın kasdedildiği açıklanmamıştır. Kastın tayini bakımından mecmuanın dâva mevzuu olan neşriyatı kül halinde nazara alınmak ve evvelki yazılarda müdahilin gazetelere ilân dağıtan bir vekâletin başında olduğundan bahsile tenkidlerde bulunulduğu ve mecmua aleyhine açıldığı bildirilen kampanyayı tahrik edebilecek durumda gösterildiği teemmül olunmak iktiza edeceğine göre "bir adam" ve "o adam" tabirleriyle müdahil Dr. Mükerrem Sarol'un kasdedildiği ve ima yoluyla mumaileyhin şeref ve itibarını kıracak neşriyatta. bulunulduğu neticesine varılmış bulunulmaktadır.

Yukarıda tefsil ve izah olunan sebeplerden dolayı hükmün "Madem ki istifa etmiyor", "Kâğıt üzerinde devir" ve "Kendi Aramızda" başlıklı yazılarda cürüm unsuru mevcut olmadığından bahsile beraate taallûk eden kısmı aleyhine vaki temyiz itirazları varit ve yukarıda gösterilen sebepler bozmayı müstelzim görüldüğünden tebliğnamedeki tasdik talebinin reddiyle hükmün mezkûr sebeplerden dolayı BOZULMASINA ve depo parasının iadesine ve 10 lira temyiz harcının haksız çıktığı taktirde maznundan alınmasına 23/6/956 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

Uyulmasını İsteyenler

Duruşmanın bir evvelki celsesinde başkan iddia makamını işgal e-

EROZAN DAVASINDA

B.M.M. Başkan Vekili Agâh Erozan'ın muvafakati üzerine, "Roma'nın Yandığını Görmüyor musunuz ?" başlıklı yandan dolayı acılan dâvaya, bilindiği gibi, Ankara Toplu Basın Mahkemesinde bakılmış ve dâva, AKİS Mecmuası i Sahibi Metin Toker'in ve Yazı İşleri Müdürü Yusuf Ziya Ademhan'ın mahkûmiyetleriyle neticelenmiştir.

Metin Toker ve Yusuf Ziya Ademhan'ın Vekili Avukat Sahir Kurutluoğlu. Ankara Toplu Basın Mahkemesinin bu kararını temyiz etmiş bulunmaktadır. Temyiz Mahkemesi 3. Ceza Dairesi Başkanlığına sunulmak üzere, Ankara Toplu Basın Mahkemesi Başkanlığına tevdi edilen temyiz lâyihasının metni şudur:

Müdahil Agâh Erozan'ın nesir yolu ile şeref ve haysiyetine tecavüzden maznun, Yusuf Ziya Ademhan ve yazının neşredildiği mecmuanın sahibi Metin Toker haklarında Ankara Toplu Basın Mahkemesince ikame olunan dâva sonunda, fiil sabit ve yazının şeref ve haysiyeti kırıcı mahiyette olduğu kabul edilerek 5680 savdı kanunun 16 ıncı maddesi delaletiyle 6334 sayılı kanunun 1 inci maddesinin 1 ve 2 inci fıkralarına tevfikan, Yusuf Ziya Ademhan'ın sekiz ay müddetle hapsine, 1333 lira 30 kuruş ağır para cezasıyle mahkûmiyetine ve mevkutenin o günkü sahibi Metin Toker'den aynı kanunun 5 inci maddesi ile 6666 lira 30 kuruş ağır para cezasının tahsiline karar verilmiş bulunmaktadır.

Kararın mucip sebeplerinde, yazının şeref ve haysiyete tecavüzkâr mahiyette olduğu kabul edilmiş ve bu kabule sadece yazının metninin tahrir edilmesi kafi görülmüştür.

Bundan sonra müdafaalarımızın reddi cihetine gidilerek, "çok partili demokrasinin hakim olduğu memleketlerde, karsı partilerin, bu fikirde olanların iktidar partisinin icraatını tenkit etmelerinin caiz olduğuna, ancak bunun tezahür eden neticelere inhisar etmesi lazım geldiğine, yapısı olması icab edip yıkıcı olmaması gerektiğine işaretle, müdafaalarımızın bu sebeble varit olmadığı" neticesine varılmıştır.

Sıfat ve hizmet sebebiyle cezanın teşdidi hususunda da; şikâyetçi ve müdahil davacı Agâh Erozan'ın Büyük Millet Meclisi Reis Vekilliğine "tayini sebebi ile" sıfat ve hizmetten mütevellit bir suç işlendiği kabul edilmiştir.

Bozma sebepleri

Evvel emirde esasa taalluk eyleyen müdafaamızda arzedilen hususların nazara alınmasını istirham etmekle beraber, kararın usûl ve kanun zaviyesinden noksan olan taraflarını da izaha çalışacağız:

1 — İddia makamı fiilin suç olduğunu iddia ederken, dâva mevzuu olmaktan, dâvacının dilekçesindeki kayıtlarla sıkmış bulunan yazılardan istiane etmesi hususuna işaretle, yazının suç mevzuu olamıyacağını bildirmiştik. Buna rağmen kararda suçun, sureti tekevvün ve yazının neden dolayı suç teşkil ettiği tasrih edilmeksizin bu müdafaamızın reddi cihetine gidilmiş, aynı zamanda da suç unsurunun sadece, "Romanın Yandığını Görmüyor musunuz?" başlıklı yazıda görüldüğüne işaret edilmekle iktifa olunmuştur.

2 — Yine müdafaamızda, iddia makamının yazının istihfaf eyleyen cümleleri ihtiva eylemesi sebebi, suçun mevcudiyetine işaret eyleyen mütalaalarına cevaben bu halin fiilin işlendiği zaman meri kanunlarla suç sayılmadığına işaretle ancak 6732 sayılı kanunla yeniden tedvin olunan maddeye göre suçun vücut bulabileceğini dermeyan eylemiştik. Kararda bu müdafaamız, yazının ihtiva eylediği cümlelerin müdahilin şeref ve haysiyetini rencide edecek şekilde telâkki edilmesi sebebiyle kabule şayan görülmemiştir.

Görülüyor ki, mahkemece dahi, suç mevzuu olan yazıların, şeref ve haysiyetin rencide olmasını dehiyette telâkki edilmesi mümkün görülememiş, bunların "şeref ve haysiyeti rencide edecek" şekilde telâkkiye müsait olduğuna işaret ve bu şeklide kabul edilmiştir.

Kanunun mutlak metni karşısında. "Tecavüz" ve "Rencide" kelimelerinin delâletlerini göz önünde tuttuğumuz zaman 6334 sayılı kanunun 1 inci maddesinin 1 numaralı fıkrasında yazı kanun şeref ve haysiyetin rencide olmasını değil buna tecavüz edilmesi halini suç saymıştır. Her ikisi de fiili müteaddi olan tecavüz etmek rencide etmek halleri bu suretle birbirinin müteferadi olarak kabule müsait olmadığına göre, kararda tavsif bir tecavüz fiilinin ademi mevcudiyetinden ileri gelmiş ve bu sebebler de fiilde suçun kanuni unsurlarının bulunmadığı tezahür eylemiştir.

3 — Kararda "Çok partili ve demokrasinin hakim bulunduğu memleketlerde karşı partilerin ve bu fikirde olan şahsiyetlerin, iktidar partisini tenkit etmesi caiz ve hatta memleket menfaatine lüzumlu bulunduğu müsellem olmakla beraber" dendikten sonra, "şüpheli fikirlerin temerküz etmesin" sebebiyet verecek sözlerle yapılmayarak, yapılmış olan fiillere ve tezahür eden neticelere inhisar ettirilmesi ve yanıcı olup yıkıcı olmaması ve bunun da siyasî nezaket çerçevesi dahilinde izhar edilmesi leap edeceğinden" kaydiyle hem yabancı memleketlerdeki tenkit esasları yaz-

den savcı muavinine ve müdahil vekiline bu ilam hakkındaki fikirlerini sormuştu. Gerek savcı muavini ve gerekse müdahil vekili bozmaya uyulmasını istemişlerdi. Kanaatlerince Ceza Dairesinin hükmü yerindeydi ve Toplu Basın Mahkemesi beraat kararında ısrar etmemeliydi.

Bilindiği gibi Akis - Sarol dâvası 1954 yılı sonbaharından beri devam ediyordu. Hakimler heyeti, içinde suç olduğu iddia edilen yazıları evvelâ ehlivukufa havale etmiş, ehlivukuf bunlarda suç görmediğine dair rapor vermişti. Fakat mahkeme Metin Tekeri 9 ay 10 gün hapse ve para cezasına mahkum etmişti. Verilen hükme göre Dr. Mükerrem Sarola bu yazılarda vazife ve hizmetinden dolayı müteaddit defa hakaret edilmişti. Böylece taktir edilen 6 aylık ceza 9 ay 10 güne çıkarılıyordu. Müdahil Vekili sanığın "demokratik" şekilde küfrettiğini ileri sürmüştü. Sanık vekilleri kararı temyiz etmişler, Üçüncü Ceza Dairesi mahkûmiyeti bozmuştu. Duruşmaya yeniden başlandığında kendisine "Dr. Sarola muvazaa isnat etmek" suçu atfolunan Metin Toker, sabık Devlet Bakanının alâkasını keser göründüğü Türk Sesi Gazetesi üzerinde haklarını muhafaza ettiğini bir noter mukavelenamesi ile ispat etmişti. Bunun üzerine mahkeme beraat kararı vermişti. Şimdi Üçüncü Ceza Dairesi 23 Haziran 1996 tarihli ilâmı ile bu kararı da ekseriyetle bozuyordu.

Uyulmasını istemeyen

İlamın okunmasından sonra başkan, sanık vekili Sahir Kurutluoğluna söz verdi. Metin Tokerin diğer avukatı Faik Ahmet Barutçu rahatsızdı ve duruşmaya katılamamıştı.

Sahir Kutluoğlu sözlerine, verilen ilk beraat kararının yerinde olduğunu ifadeyle başladı ve bir açıklamada bulundu. Açıkladığına göre Temyiz Üçüncü Ceza Dairesi beraat kararını görüşmeden Metin Toker hakkında hangi yazılardan dolayı Dr. Saroldan muvafakatname istendiğini araştırmak lüzumunu hissetmişti. Fakat dosyada buna ait vesika bulunamamıştı. Mesele şuydu: Ankara Savcılığı Dr. Saroldan Akiste Çıkan hangi yazılardan dolayı muvafakatname talep etmişti? Bu talepname neredeydi? Talapname dosyada bulunamamıştı. Savcılığa yazılmış, savcılık talepnamenin Adalet Bakanlığında olduğunu bildirmiş, Adalet Bakanlığından istenmiş, orası da bu talepnamenin kendisinde mevcut olmadığını ifade etmişti. Bunun üzerine Ceza Dairesi bir ara karar alarak dosyanın "tekemmül ettirilmesi için" Temyiz Başsavcılığına iadesini uy-

TEMYİZ LAYİHAMIZ

edilmiş ve hem de tenkidin sadece fiile ve neticeye taalluk eylemesi ve siyasi nezaket hududa içinde kalması halinde tenkit olabileceğine işaretle, tenkidin tarifi cihetine gidilmiştir.

Mahkemece şek partili ve demokrasinin hakim olduğu memleketler ele alınmış olması sebebiyle matbuat hürriyeti ve hududları zaviyesinden, ecnebi müelliflerin bu mevzudaki düşüncelerini de beraber mütalâa ve bu suretle kabulün isabetli olup olmadığını tayin etmek zarureti hasıl olmuştur.

Jacques Bourquin'in "La liberie. de la Presse" adlı eserinin 168 ve müteakip sayfalarında: "Matbuatın hadiseler üzerinde halkın süratle haber almasını temin etmek vazifesinden maada, bir nevi vazifesi daha vardır ki, bu da efkârı umumiyevi hazırlamak ve ifade etmektir. Bu maksatladır ki, o yalnız tünün hadiselerini tarafsız olarak neşretmekle kalmayıp, bu hadiseler üzerinde münakaşayıa karışarak, bu münakaşada taraf tatar ve muayyen bir fikir müdafaa eder. Tasvip veya ihtari mahiyette reddeder.

Halkın kendisine bir amme vazifesi verilenlerin, veya amme işlerinin ifasında rol sahibi olan kimselerin, kendi itimatlarına lâyık olun olmaması bakımından bilgi sahibi olmasında elbette ki, menfaat vardır. Zira bunların durumu, sadece halkın itimadına dayanır. Matbuatın bu sahadaki suiistimalleri işaret ederek bunun devamına mani olmak suretiyle halk menfaatına hizmet etmesi vazifesidir.

Herhangi bir makale ile bir siyaset adamının noksanlıklarının belirtilmesi, makale sahibinin ikinci bir maksat olarak siyasi hasmını vere sermesi mülâhazasını ortaya koyması, matbuat hürriyetinin temin ettiği garantilerden mahrumiyeti icap ettirmez"; sayfa: 205'de de: "Matbuat hürriyeti şahısların hususi hayatına müdahale hakkını bahşetmez ancak, bir şahıs siyasi hayata karıştığı zaman matbuatın vazifesi başlar. Burada matbuatın müdahalesini meşru kılan sebep, zedelenmiş bir siyasi faaliyetin mevcudiyetidir. Filhakika topluluğun, kendisini idare eden veya siyasi hayata müessir olan şahısların, itimada lâyık olup olmadığım öğrenmek ve bilmek hakindir"; 213 üncü sayfada da: "Demokratik bir devlette, umumi menfaati alâkadar eden bir mesele üzerine dikkati toplamak ve bu mesele hakkında izahat istemek, matbuatın vazifesidir. Hatta bu vesile ile, şahsiyet zarara maruz kalsa bile, matbuatın vazifesi, bertaraf edilemez. Bu zarardan matbuata bir mesuliyet teveccüh etmez" denilmektedir.

İsviçre matbuat hürriyeti anlayışını ifade eyleyen bu fikirler göstermektedir ki, matbuat hürriyeti, kararda izah olunduğu şekilde yapıcı olması, neticelere inhisar eylemesi, fiillere taalluk etmesi, yıkıcı olmaması hallerinde suçluluğun mürtefi olabileceği şeklinde mütalâa olunamaz. Hususi hakaret kasdına makrun olmıyan ve sadece amme mülâhazasına istinat eyleyen ahvalde, şahsî menfaatlar zedelenmiş olsa bile, bu suretle sucun tekevvün eylemesi mümkün olamaz.

4 — Müdafaamızda bu hadiseye mütenazır ve mümasil bir dâvadaki bilirkişi tetkikatına ve onun neticesine taalluk eyleyen hususa işaretle hakkın tevziinde, ayniyet prensibi zaviyesinden, işin bu yoldan tetkikinde fayda mülâhaza edilebileceğini ileri sürmüştük.

Kararda, müphemiyet ifade eyleyen hususa maksur görülecek ahvalden bahisle, bu müdafaamız da nazara alınmamıştır. Halbuki, yazı medlülü külli itibariyle tetkike tâbi tutulduğu zaman, ne tahkir ve tezyif ve ne de itibar kırıcı vasıfta olmayıp, bir halin tasviri, ve bir zihniyetin tenkidinden ibaret olduğundan, bu zaviyeden bir tetkike tabi tutulması da haklı bir talepten ibaret iken, bu husus da nazara alınmamış, usulü tahkik bakımından bir eksiklik olarak tezahür eylemiş bulunmaktadır.

5 — Tatbikat zaviyesinden, Agâh Erozan'ın Büyük Millet Meclisi Reis Vekilliğine ' "tayini" sebebiyle; resmi sıfatından dolayı işlenmiş bir suçun mevcudiyeti kabul edilerek cezada arttırmaya gidilmiştir.

Yazı, baştan aşağı okunduğu zaman görülecektir ki. Agâh Erozanın Grupta Reis Vekilliği namzetliği ve bu yoldaki seçim dolayısıyle kaleme alınmıştır. Bu sebebledir ki resmi sıfatından münbais olmayıp bu mevkie tayin değil, seçilmesi hususuna ve seçilmesine takaddüm eden zaman ve şartlara taalluk eylemesi bakımından tatbikde de isabet edilememiştir.

6 — Yusuf Ziya Ademhan'dan mütemmim müdafaa alınmasına zaruret görülmüş, kendisi de vekili ile görüşmeden bir şey diyemiyeceğini beyan etmiş iken bunu takip eden celsede maznunun bulunmamasına rağmen mahkûmiyet kararı verilmek suretiyle usulün 258 inci maddesi ihlâl edilmiştir.

7 — Metin Toker hakkında, muaddel 5 inci ve Basın Kanununun 16 ıncı maddeleri çöz önünde tutularak, Ceza Kanununun ikinci maddesi serahatına binaen artık bir para cezası tayin edilmemesi iktiza ederken bu müdafaa da nazardan uzak tutulmuştur.

Netice: Yukarıda arzedilen sebeblerden ve resen tesadüf olunacak diğer hallerden dolayı, mahkûmiyet hükmünün bozulmasını saygılarımla ve bilvekâle rica eylerim.

Sahir Kurutluoğlu
Siyanet meleği

gun görmüştü. Dosya iade edilmişti. Sonradan, yeniden Ceza Dairesine gönderilmiş olduğu anlaşılıyordu. Fakat istenilen talepname gene bulunamamıştı. Ceza Dairesi buna rağmen hüküm vermiş ve beraat kararını bozmuştu.

Sahir Kurutluoğlu Ceza Dairesinin buna hakkı olmadığını bildirdi. Hangi yazılardan dolayı dâva açıldığı malûm değilken şu veya bu yazı hakkında nasıl hüküm tesis edilebilirdi? Sonra, savcılığın "bütün yazı lardan" diye verdiği bir cevap ta hukuka aykırıydı. Demek ki savcılık, Akis mecmuasının bir çok sayısında Dr. Sarolla alâkalı olarak çıkan her yazıdan dolayı tam yedi buçuk sene müddetle dâva açmak,hakkına kendisini selâhiyetli kılmıştı. Zira bu şekilde müruru zaman yedi buçuk sene sonra doluyordu. Bunun adalete sığan bir tarafı olup olmadığını Sahir Kurutluoğlu mahkeme heyetinden sordu. Bu bakımdan bozma ilâmına uymak aciz olamazdı.

Fakat hepsi o kadar değildi. Sahir Kurutluoğluya göre Temyiz Üçüncü Ceza Dairesi -vaktile Başkanı Baha Arıkandı- bazı hatalı hükümler daha vermişti. Bozmanın mucip sebepleri Toplu Basın Mahkemesinin kanaatlerinin reddiydi. Halbuki meri kanunlara göre, Temyiz, hususi mahkemelerin delil taktirlerini münakaşa edemezdi. "Madem ki istifa etmiyor" başlıklı yazıda "kukla" tabirile Dr. Sarolun kasdedildiğini Ceza Dairesi nasıl çıkarabilirdi? Bu, hususi mahkemenin hakkıydı ve hususi mahkeme böyle bir kanaate varmamıştı. "Kendi Aramızda" başlıklı yazıya gelince, savcılığın ilk iddianamesinde bu yazı bahis mevzuu edilmiyordu. Davanın açılmasına ait talepname de mevcut olmadığına göre yazıyı dâvaya dahil etmenin imkânı yoktu. Temyiz Ceza Dairesi muvafakati alınmamış bir yazıdan dolayı Metin Tokerin mahkûmiyetini istiyordu. Sonra, yazıda Dr. Sarolun adı dahi geçmiyordu. Böyle olduğu halde Ceza Dairesinin delillerin taktirine giderek mecmuanın neşriyatının heyeti umumiyesinden, bahis, mevzuu olan bir şahsın Dr. Sarol olduğunu çıkarması kabil olmamak gerekirdi.

Sahir Kurutluoğlu müteakiben şöyle devam etti:

"— Bir bozma sebebi de Kâğıt Üzerinde Devir başlıklı yazı ile alâkalıdır. Bu yazı ile Dr. Sarola muvazaa isnat ettiğimiz ileri sürülerek mahkûmiyetimize karar verilmişti. İlk bozmadan sonra delilleri ve vesikalarıyla ortaya koyduk ki biz bir isnatta bulunmuş değiliz. İsnatta bulunmamış olduğumuzu böylece ortaya koyduk. Şimdi Üçüncü Ceza Dairesi diyor ki: Ben bu yazıda suç görmüştüm, siz suç olup olmadığını nasıl araştırabilirsiniz.

Muhterem hâkimler, bu şuna benzer. Bir adamın iki gözünü kör etmiş olduğumuz iddiasıyla huzuru adalete sevkediliyoruz. Mahkeme heyeti bizi mahkûm ediyor. Temyiz ediyoruz. Mahkeme, iki gözün kör olması yüzünden cezamızı ağırlaştırmıştır. Temyiz ağırlaştırmaya mahal olmadığım, bir gözün kör olduğunu bildirerek kararı bozuyor. Mahkeme heyeti bu karara uyuyor ve duruşma yeniden başlıyor. Biz o zaman bir rapor ibraz ederek şikâyetçinin hiç bir gözünün kör olmadığım ortaya koyuyoruz. Mahkeme heyeti bu iddiamız üzerine araştırma yapıyor, diyelim ki şikâyetçiyi muayene ettiriyor -hakikaten mahkemeniz, durumu noterlikten sormuştur- ve görüyor ki şikâyetçinin hiç bir gözü kör değildir. Bunun üzerine yapılacak tek şey, hakkımızda beraat kararı vermektir. Mahkeme de bunu yapıyor. Bu sefer kararı karşı taraf temyiz ediyor. Temyizin yeni hükmü şudur: Ben o bir gözün kör olduğuna dair hüküm tesis ettim, sen araştırma yapamazsın. Hakikaten Üçüncü Ceza Dairesi demektedir ki: Bir yazıdan dolayı evvelce verilen mahkûmiyet kararına karşı dermeyan olunan itirazların varit olmadığı 18/6/955 tarihli ilâmımda açıkça ifade olunduğu ve daire kararının bu kısmı da itiraza uğramadığı... halde muvazaa iddiasının bir isnad teşkil etmediği sonradan ibraz olunan mukavele münderecatından anlaşıldığından bahisle ve bir takım mütalealar serdile bu yazıdan dolayı beraat kararı verilmesinde isabet görülmemiştir".

Sahir Kurutluoğlu Oğuz Akal ile alâkalı yazı parçalarında ima yoluyla hakaret bulunduğu iddialarım da reddetti ve ima yoluyla hakaretin 6334 sayılı kanuna göre suç teşkil edemeyeceğini ortaya koydu. Sanık avukatı, bütün bu maruzatını Ceza ve Usul kanunlarından maddeler zikrederek yapıyordu. Vardığı neticeşuydu: Bozma kararına uyulamazdı.

Mahkeme heyeti kısa bir müzakereyi müteakip ara kararı alarak bozmaya uyduğunu bildirdi. Kararın bir mucip sebebi yoktu, sadece Üçüncü Ceza Dairesinin ilâmının yerinde olduğu ifadeyle bozmaya uyulduğu bildiriliyordu.

Tecziye talepleri

Başkan, müdahil vekilinden ve iddia makamından esas hakkındaki iddialarını sordu. Müdahil vekilinin esas hakkındaki iddiası çok kısaydı. Avukat Orhan Apaydın sadece:

"— Sanığın tecziye edilmesini istiyorum" dedi.

Savcı muavini Sami Coşarcan bunu müteakip söz aldı. Onun iddianame si daha uzundu. İddia makamı işin başından beri Metin Tokerin suçlu olduğunu ve cezalandırılması gerektiğini ileri sürmüştü. Dr. Sarolun şeref ve haysiyetine Akis Mecmuasında defalarca tecavüz edilmişti..Savcı muavinine göre Temyiz ilâmında bahis mevzuu- edilen üç yazıda da suç vardı. "Kendi Aramızda" başlıklı yazıda kasdedilen Dr. Saroldu. Başka bir yazıda "kukla" olarak vasıflandırılan da sabık Devlet Bakanıydı. "Kâğıt üzerinde devir" yazısında hem muvazaa isnad ediliyordu, hem de bir takım şeref ve haysiyet kırıcı imalar vardı. Bütün bu sebeplerden dolayı Metin Toker hem hapsedilmeli, hem de para cezası ödemeliydi.

Sualler ve cevaplar

Müdahil vekili ile savcı muavini genç Sami Çoşarcanın iddiaları zapta geçtikten sonra Metin Tokerin

Faik Ahmet Barutçu
Kısmet değilmiş

Adil Güneşoğlu
Teraziyi elinde tutuyor

söz istediği görüldü. Metin Toker gerek avukat Orhan Apaydının, gerekse savcı muavini Sami Çoşarcanın iddialarının bazı hususlarının müphem olduğunu, bu noktaların yapacağı müdafaa ile ilgili bulunduğunu bildirdi ve birkaç sual sormasına mahkemenin müsaade etmesini istedi. Metin Toker evvelâ Orhan Apaydından hangi yanlardan dolayı tecziye edilmesini istediğini sordu. Zira müdahil vekili "sanığın tecziyesini istiyorum" demekle iktifa etmişti. Bunun niçinini de bildirmeliydi ki Metin Toker kendisini hangi mevzuda müdafaa edeceğini kestirebilsindi. Orhan Apaydın evvelki iddialarında bu hususun açıklanmış olduğunu ileri sürdü ve onlarda ısrar ettiğini söyledi. O zaman Metin Toker söyle dedi:

"— Kendilerinin haberleri olmasa gerek. Temyizin ilk bozma ilâmından sonraki duruşmada müdahilin diğer vekili Burhan Apaydın bütün yazılar içinde sadece bir tanesi üzerinde hak iddia edebileceklerini, kendi hukuk anlayışlarına göre ötekiler hakkında bir talepte bulunamayacaklarım bildirmişti. Bahis mevzuu yazı da Kâğıt Üzerinde Devir yazısıydı. Şimdi müdahil vekili Orhan Apaydın eski iddialarını tekrarladığını ifade ederken bunu mu belirtmek istiyor, yoksa başka yazılardan dolayı da mı tecziyemizi istemeye kararlıdır?".

Orhan Apaydının sinirli bir tarzda ayağa kalktığı görüldü. Sanık bunu sormakla hangi maksadı güdüyordu? Metin Toker, maksadının kendisini müdafaa olduğunu tekrarladı. O zaman Orhan Apaydın bütün yazılardan dolayı sanığın tecziyesini istediğini bildirdi.

Metin Tokerin ikinci suali gene müdahil vekilineydi ve şuydu: "Muhterem müvekilleri Dr. Sarol beni her gördüğü yerde Akis Mecmuasından dolayı tebrik etmiş, mecmuayı zevkle okuduğunu bildirmiş midir?". Başkan bu hususun dâva ile olan alâkasını sanıktan sordu. Matin Toker şöyle cevap verdi:

"— Akis mecmuasında Kendi Aramızda başlığı ile bir yazı çıkıyor. Bunda Dr. Sarolun adı geçmiyor. İddia olunuyor ki bahis mevzuu zat Dr. Saroldur. Yazıda kuyruklarına basılanların canhıraş çığlıklar attıkları belirtiliyor. Fakat bu zatların beni her gördükleri yerde Akis'ten dolayı tebrik ettikleri, mecmuayı zevkle okudukları da belirtiliyor. Dr. Sarolun böyle bir harekette bulunup bulunmamış olması bahis mevzuu zatın tayini bakımından son derece mühimdir. Böyle bir harekette bulunmamışsa kuyruğuna basılan nasıl kendisi olabilir? Sualimin dâva ile alâkası budur".

Başkan bunun üzerine Orhan Apaydına suali tevcih etti. Orhan Apaydın bunu nereden bilebileceğini, bilse bilse sanığın bilebileceğini, suale onun cevap vermesi gerektiğini söyledi. O zaman Metin Toker:

"— Cevap vereyim, Dr. Sarol böyle bir harekette bulunmamıştır" dedi.

Metin Tokerin bir sualinin daha olduğu görüldü. Orhan Apaydından Dr. Sarol ile Oğuz Akalın ortak olup olmadıklarının sorulmasını istiyordu. Başkan bu suali de müdahil vekiline tevcih etti. Orhan Apaydın o zaman sanık aleyhinde bir şikâyette bulundu:

"— Sanık bu suallerle ne demek istiyor? Maksadı müvekkilime yeniden hakaret etmektir. Dâva iki seneden beri devam etmektedir ve her şey söylenmiştir. Zaten Metin Toker bütün dâva devamınca müvekkilim Dr. Sarol hakkında bir takım ithamlarda bulunmuştur. Şimdi de niyeti Dr. Sarol hakkında yeni isnatlarda bulunmaktır. Buna müsaade edilmemesini rica ederim. Bunların dâvayla alâkası nedir?"

Metin Toker alâkanın büyük olduğunu hatırlattı. Hapse mahkûm edilmesi isteniliyordu. Dâva son derece muğlaktı. İddialarda esaslı noktalar yoktu. Kendisini nasıl müdafaa edebilirdi? İthamları bilmeliydi ki, cevaplarım versin. Orhan Apaydın sanığın buna hakkı bulunmadığım tekrarladı. Bu sırada başkan sanıktan başka sualleri olup olmadığını sordu Metin Toker "var" dedi. Başkan bunları sırayla yazdırmasını, ona göre tevcihlerine lüzum olup olmadığına mahkemenin karar vereceğini bildirdi. Orhan Apaydının Metin Toker hakkında bazı şikâyetlerde bulunması üzerine sanık avukatı Sahir Kurutluoğlu yerinden fırlamış ve suallerin müdafaa hakkına taalluk ettiğini, kaldı ki bunların sorulmasına mahkemenin karar vermiş bulunduğunu hatırlatmış ve müdahil vekilinin iddialarını sert bir lisanla reddetmişti. İletin Toker Dr. Sarolun avukatından şunların sorulmasını istedi:

1 — Dr. Sarol ile Oğuz Akal Türk Sesinden başka bir işte de hissedar mıdırlar ?

Sanık bu suali sorduktan sonra niçin sorduğunu da başkana şifahi olarak izah etti. Orhan Apaydın kendisinin, Dr. Sarolu Oğuz Akalı "kayırmak" la suçlandırdığını bildirmişti .Metin Toker dedi ki:

"— Muhterem reis beyfendi, takdir buyurursunuz ki böyle bir itham karşısında Dr. Sarolun Oğuz Akalla ortak olup olmadığının bilinmesi son derece mühimdir. Bir insanın ortağını koruması başkadır, laalettayin bir şahsı koruması tamamile başka.."

2 — Dr.Sarol Başbakana "maksadları sizi vurmak, fakat bunu açıkça yapmaya cesaret edemiyorlar, aramıza nifak sokup bizi parçalamak istiyorlar, tamamiyle tertiptir" tarzında bir telkinde bulunmuş mudur?

" Metin Tokerin verdiği şifahi izahata nazaran bu husus da mühimdi. Zira bu satırlar, içinde suç unsuru bulunduğu iddia olunan "Madem ki istifa etmiyor" başlıklı yazıda çıkmıştı. O yazıda Dr. Sarola "kukla" dendiği ileri sürülüyordu.

3 — İddia makamı şu suale cevap vermeliydi: İddia makamı Dr. Sarolun Türk Seri Gazetesini devirde muvazaa yaptığı kanaatinde midir, yoksa cereyan eden ve tafsilâtı delilleriyle, vesikalarıyla huzurunuzda a-

Emin Gebizlioğlu
Aşina çehre

çıklanmış olan muameleyi muvazaa saymamakta mıdır?

Başkan bu üç suali alâkalılara tevcih etti. Orhan Apaydın "evet" veya "hayır" diye cevap vermedi. İddiasına göre Metin Toker maksadı mahsusla bu sualleri soruyordu ve Dr. Sarol hakkında yeni ithamlarda bulunmak için cemin hazırlıyordu. Bunların dâvayla alâkası yoktu., Metin Toker hakaret etmişti, mahkûm olmalıydı. O kadar. Onun için kendisi, Dr. Sarolun avukatı Orhan Apaydın bunlara cevap vermeyecekti. Savcı muavini Sami Çoşarcan da Suallerin cevaplarının dosyada bulunduğunu iddia ediyor Ve kendisine sorulana cevap vermeyi reddediyordu.

Metin Toker bilhassa Oğuz Akal ile Dr. Sarol arasındaki münasebetler bahsinde ısrar edişisin sebebini bir defa daha açıkladı. Oğuz Akal hakkında Akis'te bir tek cümle çıkmıştı: "Lisans almanın çok güç olduğu bir devirde Oğuz Akal ithalâtçılığa başlamak cüretini göstermiştir". Sanık şöyle dedi:

Ahmed Apaydın
Soy adı benzerliği

"— Reis beyfendi, taktir edersiniz ki Dr. Sarolun başka işlerde de Oğuz Akal ile alâkası olması müdafaam için çok mühimdir".

Duruşma sona ermişti. Müdahil vekili, Metin Tokerin müdafaa hakkına tecavüzde bulunduğunu yeniden iddia etti. Sanık, kendisini müdafaa için Dr. Sarola tecavüz ediyordu. Metin Toker bunun aslı olmadığını söyledi. Sahir Kurutluoğlu müdafaa için mehil istedi. Duruşma 27 Eylül perşembe günü saat 14.30'a talik edildi. O gün Metin Toker son sözünü söyleyecek ve avukatıyla birlikte müdafaasını bizzat yapacaktı.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Ticaret

Maşallahlı liberalizm

Ekonomi ve Ticaret Bakanı, İstanbulda yaptığı bir basın toplantısında çok mühim iki karardan bahsetti. Bunlardan birincisi, belediyelere verilmiş olan narh tesbiti selâhiyeti ile alâkalıydı. Bakan: "Üzerinde durduğumuz ikinci bir mevzu istihsal mallarının azami satış fiyatlarının Belediyece tesbit edildikten sonra bakanlığımızca da tescili işidir. Bunun için en büyük müstehlik bölge olan İstanbul'da Belediyenin şimdiye kadar aldığı kararları ve yapılan tatbikattan elde olunan neticeleri etüd edeceğiz. Aynı ameliye Ankara, Adana, İzmir. Antalya gibi büyük müstehlik bölgelerde de yapılmaktadır. Halen 7-8 kişilik kontrol ekiplerimiz Türkiye'nin dört bir tarafında dolaşmaktadırlar. Bu ekipler ayrıca belediyelerin kontrol ekiplerini de kurslara tâbi tutacaklardır. Alınan neticeler Ankara'da bir araya getirilecek ve bu suretle narh koyma mevzuunun merkezde ne şekilde toparlanabileceği anlaşılacaktır. Böylece yeni bir narh. sistemi kurulmuş olacaktır. Maksadımız müstahsilin menfaatini haleldar etmemek buna mukabil müstehlikin de haklarım çiğnetmemektir. Müstahsilin meşru kâr hadleri içinde çalışmasını temin vazifemizdir. Bunun için Ankara'da üç kişilik bir fiyat komitesi kurulmuştur. Bu heyet, müstahsil ve müstehlikle daimî temas halinde olacak ve koordinasyon vazifesini görecektir. Müstahsilin asgari geçim standardını temin edecek bir flat nizamı kuracaktır" diyordu.

Ticaret Bakanının bahsettiği kararların ikincisi dış ticaret sahasını ilgilendiriyordu:

"Mühim bir kararımız daha var: İthal ettiğimiz birçok mallar âmme işleri için gayet ehemmiyetlidir. Bunların bir elden ve külliyetli miktarda ithali icap etmektedir. Devlet, Toprak Mahsulleri Ofisi ve Tariş gibi müesseselere bu hususta vazife vermektedir. Ancak bu vazife bu vadide ihtisası olmıyan bu müesseseler için bir külfettir. Kolay, kahve gibi ucuza mal edilmesi lüzumlu olan ithalât ve yeknesak ihracat temini için eski Türk Ticaret Ofisine benzer fakat daha mütekâmil bir Alım Satım Kontuarı kuracağız. Bunun statüsü hazırlanmaktadır. . Sermaye Milli Korunmanın 150 milyonluk fonundan temin edilecektir. Bu müessese ticaret hayatında bir inkilâp ve ihtiyaçlarımıza bir cevap teşkil edecektir. Bu suretle dağınıklığın zararlarından kurtulacağız. Fakat şurasını da tebarüz ettireyim: Bu müessese normal ticaret hayatına kat'iyen sekte vermeyecektir".

Millî Korunma Kanununun neticelerini ilgililerin birbirini kovalıyan demeçlerinde, boyuna değişen kararlarında adım adım takip etmek mümkündü. Yukarıdaki sözler en çok bu bakımdan üzerinde durulması gereken sözlerdi.

Millî Korunma Kanununun bir savaş devresi kanunu olduğunu unutur görünen hükümet, sert tedbirlerle herşeyin halledileceğine inanmak iyimserliğinden kendini kurtaramamıştı. Fakat sert tedbirlerin her şeye kadir olduğu kabul edilse bile tatbikatçı kadrosunun imkânları göz önüne alınınca iyimser olmağa imkân kalmazdı. Narh tesbiti çok çetin bir işti. Narh olması gerekenin üstünde de bulunsa, altında da bulunsa neticeleri memnuniyet vermiyecekti. Olması gereken oldurmak ise. bizim imkânlarımızla çok güçtü. Nitekim belediyeler bu hususta çok büyük güçlüklerle karşı karşıya idiler. Ellerinde bilgili, yetişmiş eleman yoktu. Bunun neticeleri yer ver pek acı şekilde hissedilmeğe başlanmıştı. Gazetelerin verdiği bir habere göre vilâyet merkezlerinden birinde bütün aşçı ve kebapçılar, belediyece tesbit edilen narhı düşük buldukları için, dükkânlarını kapamışlar ve bu durum suç sayıldığından toptan tevkif edilmişlerdi. Gene bir başka habere göre İstanbulda bazı esnaf, tesbit edilen narh ile çalışmanın imkânsız hale geldiğini ileri sürerek ilgililere müracaata karar vermişlerdi. İşte Bakanın açıklamasına göre narh tesbiti işi Ankarada toplanınca bu aksaklıklar düzelecek, müstahsile asgarî Mr geçim seviyesi sağlanacaktı. Hükümet gene aşırı bir iyimserlik içinde idi. Bu yeni teşebbüsün doğuracağı güçlükler hakkında hiçbir fikre sahip görünmüyordu. Belediyelerce yapılan fiat tes-itlerindeki aksak noktaları bir görüşte anlayıp düzeltecek harika bir heyet kurmak mümkün olsa bile bu inceleme, tasdik ve belediyeye iade faaliyetinin alacağı zaman herhalde ticari faaliyeti kolaylaştıracak, teşvik edecek mahiyette bir şey olmayacaktı.

İkinci karar ise Millî Korunma Kanunu yeni şekli ile yürürlüğe girdiği sırada bazı çevrelerde uyanan endişenin nekadar yerinde olduğunu bir kere daha gösteriyordu. Bir piyasa iktisadında iktisadî, ticari bütün faaliyetleri şekillendiren unsur "kâr unsuru idi. Bir çiftçi mahsulünü kaldırırken o mahsulü satarak elde edeceği kârı gözönünde tutardı. Bir tüccar müstahsil ile müstehlik arasında mutavassıt rolü oynarken düşündüğü şey alım fiatı ile satım fiatı arasındaki fark, yani kârdı. Kâr olmayınca piyasa iktisadı olmazdı. Millî Korunma Kanununun yeni şekli bazı istihsal ve ticaret faaliyetlerinin getireceği kârı fazlaca azaltıyor. onları cazip olmaktan çıkarıyordu. Bu demekti ki ban sahalarda istihsal azalacak, bazı faaliyetler duracaktı. O zaman bir tek yol kalacaktı : Devletin parça parça bütün iktisadî' faaliyeti kendi eline alması..

1 Numaralı Meselemiz: Yatırımlar

Doğan AVCIOĞLU

Çok para, az istihsal.. Netice fiat yükselmeleri.. Son yılların hemen hemen bütün iktisadî tartışmaları, bu mevzu etrafında dönmektedir. Teşhis bu olduktan sonra, tedavisi -hiç değilse kâğıt üzerinde kaldıkça- basit bir muhasebe işi: Para ve mal sütunlarını denkleştirmek. Ve yakın vadede, istihsali arttırmak pek kolay olmadığından, iktisatçılarımızın gözleri para hanesine çevrilmektedir: Kredi hacmi daraltılmalıdır, hazinenin ve diğer iktisadi devlet teşekküllerinin Merkez Bankasından aldığı avanslar azaltılmalıdır, bütçe denk olmalıdır, hatta bütçe fazlaları çıkartmanın yolları aranmalıdır ve saire..

Bu maksatla diğer tedbirler yanında, yatırımların aşırı olduğunu ve kısılması gerektiğini iddia edenler eksik değil... Hatta bazı iktisat yazarları, meseleyi tamamiyle mekanik bir tarzda görmeye alıştılar: Her hangi bir tedbir para ve kredi hacmini arttırıyorsa mutlaka kötü, azaltıyorsa mutlaka iyidir.

Velhasıl memlekette, bir enflasyon kompleksi hüküm sürmektedir. Bunda, gayet tabii, şimdiye kadar takip edilen iktisadî siyasetin büyük bir payı oldu. Ayni zamanda istihlâkın, yatırımların ve müdafaa masraflarının arttırılmak istenmesi ve gerekli mukabil tedbirlerin alınmaması böyle bir reaksiyon doğurdu, gözleri muhasebe defterinin para hanesine çevirtti, mal hanesi unutuldu..

Eğer memleketimiz diğer Batı memleketlerinin hayat seviyesine erişmiş veya memleketin bütün kaynaklanıl kullanmış, şehirlerde işsizlik kalkmış, köylerde bütün ziraî imkânları tüketmiş olsaydık bu unutkanlık, haklı sayılabilirdi. O zaman, gayet tabii ki, esas mesele, halen Batıda olduğu gibi, fiat artış ve düşüşlerini önlemek olurdu.

Fakat, nüfusu hızla artan bir Türkiyede farzedelim mal hanesine dokunmadan, fiat artışlarını durdurmayı başardık. İstihsal ayni kaldığı veya nüfus çoğalışı, istihsalin normal artışından fazla olduğu takdirde adam başına düşen millî gelirin (istatistiklere göre halen 125 dolar) azalacağı aşikârdır.. Genel olarak. Batıda harbin sonundanberi millî gelirin az gelişmiş memleketlerinkinden daha hızlı arttığı düşünülürse meselenin ne kadar mühim olduğu anlaşılır.

Esasen, iktisadî siyaseti sadece enflâsyonu durdurmak ve kuvvetli bir paraya sahip olmak olan memleket misalleri mevcut.. Meselâ Portekiz.. Bu memlekette fiat değişmeleri nisbeten az olmuştur ve Portekiz parası dolar ve İsviçre frank'ı kadar sağlam bir paradır. Buna rağmen, iktisadi siyasetimizi Avrupanın en geri kalmış memleketlerinden biri olan Portekiz'e süre ayarlamaya kimin gönlü razı olur ki?

Evet, enflâsyon mutlaka önlenmeye çalışılması gereken bir musibettir. Sosyal bakımdan zararları bir yana, iktisadi sahada da istihsal üzerinde çok kötü tesirleri olabilir. Bu bakımdan, fiat artışlarıyla mücadele etmek, öğülecek bir harekettir. Fakat bu esas meseleyi unutturmamalıdır.

Türkiyemizin başlıca iktisadî meselesi istihsali -ve bunu hızla- arttırmaktır. İstihsal, yatırımsız artmaz. İstihsal hanesini yükseltmek istiyorsak yatırımları arttırmalıyız. Tabiidir ki şu veya bu yatırımı değil, memleket imkânlarına en uygun olanlarım..

Yatırımların da. diğer masraflar gibi enflâsyonist bir tesiri olacaktır. Fakat bu yatırımların azaltılmasını arzulamak için kafi bir mazeret teşkil eder mi?

Memleketimizde, ziraatte ve diğer sahalarda henüz kullanılmamış tabii kaynaklar ve bol iş gücü bulundukça, orta çağdan tamamiyle alâkasını kesmiş bir Türkiye bütün aydınlarımızın ideali oldukça ve demokrasinin daha iyi işleme imkânlarını arttırmayı hepimiz istedikçe nasıl yatırımlara dokunmayı düşünebiliriz? Bilmem hangi mali düşünce yatırımların azaltılmasını haklı gösterebilir?

Şu veya bu branşta yatırımların yanlış veya doğru yöneltildiği, şu veya bu branşta fazla yatıran yapılıp yapılmadığı, üzerinde hassasiyetle durulacak bir meseledir ve bu çok mühim ve halli çok güç bir meseledir. Fakat unumuz ve şekerimiz mevcut oldukça, para bakımından bilmem hangi endişe, bizi helva yapmaktan menedebilir? Hangi iktisat ve, maliye ilmi, bütçe endişeleri ve enflâsyon kompleksi yüzünden, iş gücü ve kullanılmamış kaynaklar mevcutsa, yatırımların fazla olduğunu iddia edebilir?

Eğer iktisaden Batı memleketleri gibi olmaya özeniyorsak, yatırımlar da, gençlik için, Atatürk inkılâpları gibi "dokunulmaz" olmalıdır. Yatırımların eksiltilmesi temayülü karşısında irticanın baş kaldırma teşebbüslerinde gösterdiğimiz hassasiyeti göstermeliyiz.

Malî değil, fizikî kaynaklarımıza göre hesaplanacak olan yatırımların miktarı, iktisatçılarımız için bir muta olmalıdır. Yatırımlara dokunmadan, enflâsyonla mücadele etmenin daha başka yolları çok şükür mevcut..

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Bu takdirde bir maldan ne miktar istihsal edileceğini, nasıl istihsal edileceğini, ne fiata satılacağını, hâsılatdan kimin ne kadar pay alacağını piyasa iktisadının kanunları değil doğrudan doğruya devletin iradesi tayin edecekti. İşte dış ticaret ehliyetinden bir kısmını devlet elinde toplamak hedefini güden yeni kanun bu yolda bir adım sayılıyordu. Yarın öbürgün daha başka kararların alınmayacağını, kollektif iktisat düzenine doğru yeni adımlar atılmayacağını hiç kimse temin edemezdi.

Halbuki iktidardaki partinin programında iktisadi liberalizmin hakim olduğu henüz unutulmamış, C.H.P. devletçiliği D.P. muhalefeti yaylım ateşine uğrayan hedeflerin başlıcası idi. Rahmetli Recep Pekerin domates suyu fabrikasından bahsetmesi o zamanın muhalefetinin ağzında alay mevzuu olmuştu. Devlet fabrika işletir miydi ? Demokrat Parti bir iktidara geçsin, bütün devlet fabrikalarını fertlere satacaktı. Bu vaad şüphesiz, bir çok ağızın suyunu akıtmıştı. Hasretle beklenen gün gelip D.P. iktidar koltuğuna oturduktan sonra anlaşıldı ki, iktidasadi hayatı düzene sokmak muhalefette nutuk çekmek kadar kolay değil. "Yarını düşünmemek" sözü ile vasıflandırılabilecek bir iktisat setine ekonomimiz ancak iki sene dayanabildi. Ondan sonra hergün yeni güçlükler doğdu. D.P. katı programına hergün daha fazla lanet etmeğe başladı. İktisadî sahada yenilemeyen sıkıntılar iktidar partisinin siyasi liberalizmini de sildi süpürdü. Bazı malların kıtlığına karşı alınan tedbir, kıtlıktan bahsedenleri susturmak oldu.

Son ayların olayları ise baştan sona ibret verici idi. Siyasî gelişmeler bir yana, iktisadî gelişmeler D.P. ye hiçbir zaman sempati beslememiş olanların bile tahmin edemeyeceği kadar menfi olmuştu. C.H.P. nin mutedil devletçiliğine şiddetle muhalefet edenlerin birgün en koyu bir devlet müdaheleciliğinin tatbikatçısı olacaklarını kim tahmin edebilirdi?

Süveyş

Kanal ve Batı ekonomisi

Süveyş Kanalı hâdisesinin patlak vermesinden sonra birçok göz iktisat sahasına çevrilmişti. Başlıca iki sualin cevabı araştırılıyordu. Birinci sual doğrudan doğruya Mısırla alâkalıydı. Nasırı dize getirmek için sıcak silâh kullanmak bahsinde Batılılar kolay kolay birleşemeyecekleri için geriye soğuk harp silâhları kalıyordu. Bunların en tesirlisi de Mısıra karşı alınacak iktisadî ve mali müeyyidelerdi. "İktisadî savaştan korkmuyoruz. çünkü kendi kaynaklarımıza güveniyoruz" diyen Nasır, bu meydan okumasına rağmen Batılı devletlerin birlikte tatbik edecekleri iktisadî ve malî müeyyidelerin Nasırı ve diktatörünü çok zor durumda

bırakabilirdi. İkinci sual ise Batılı devletlerle alâkalıydı. Süveyş Kanalının kapatılması, veya kanaldan geçişin Nâsır'ın keyfine bırakılması Batılı milletlere tuzluya patlayacaktı. Pek yakın bir ihtimal olmamakla birlikte, sıcak harbin patlak vermesi de çok daha yıkıcı olacaktı. Görünüyordu ki, cevapları araştırılan sualler Süveyş Kanalı meselesinin önümüzdeki aylarda göstereceği gelişmenin hem Mısırın hem de Batılıların iktisadî durumları üzerinde ne gibi tesirler yapacağı noktasında birleşiyordu.

Süveyş hâdiselerinden önce Batı dünyasının iktisadî gidişi tam bir aakılcılıkla tarif edilecek durumda değildi. Yer yer kendini gösteren tehlike işaretleri karşısında bazı devlet adamlarının, bazı iktisatçıların telâşlanmalarına karşılık umumiyetle iyimser bir hava hüküm sürmekteydi. Çoğunluk, iktisadî vaziyet üzerinde titizlikle durmak lüzumunu hissetmiyordu. Çünkü iktisadî vaziyetin yakın bir gelecekte ani değişikliklere uğramıyacağını tahmin etmek için sebepler vardı. Ne zaman ki Mısır olayları patlak verdi, Batılı devletlerin sorumlu devlet adamları, iktisatçıları hep birden endişelenmeğe başladılar.

Hür dünyanın belli başlı memleketlerinde yani Batı Avrupa ile Kuzey Amerikada enflasyon tehlikesi geçen yıl kendini hissettirmeğe başlamıştı. Tehlikenin vahimleşeceğini tahmin etmek kolay değildi. Çünkü bu memleketlerin çoğunda sınaî istihsal hızı azalmış da olsa, artmağa devam ediyordu. İstihsal hızını kesen sebebler kömür, çelik, bazı ham maddeler, işgücü gibi istihsal faaliyetine etki eden unsurların kıtlığı idi. İstihsaldeki artış hızı yavaşladığı bir sırada talebin, yatırımlar, ücret artışları, devlet masrafları gibi sebeblerle, şiddetlenmesi neticesinde fiatlar yükselmeğe yüz tutumuştu. Fakat durumu gören hükümetler hastalığı tedavi edecek çarelere başvurmakta gecikmedikleri için enflasyon tehlikesinin tehdidi hafiflemişti. Bu hükümetlerin aklına gelen ilk tedbir fiatları dondurmak olmamıştı. Daha çok iktisadî mahiyette olan tedbirlerin yapılması tercih edilmişti. Bu tedbirler bir depresyon hali yaratmaktan yakınarak talebi kısmayı hedef tutuyordu.

Amerika Birleşik Devletlerinde iyimser bir hava vardı. İktisadî durumun sağlamlığına güveniliyordu. Otomobil sanayiinde geçenlerde kendini gösteren buhran bu güveni sarsamamıştı. Meşhur çelik grevi de, enflasyoncu baskıyı artıracak neticeler vermiş olmasına rağmen, umumiyetle kötümser olmayı gerektirecek bir şey olarak kabul edilmiş değildi. Grev neticesinde işçi ücretleri ile bir----- çelik fiatları da yükselmişti. Çelik fiatlarının yükselmesi, içinde çelik bulunan istihlâk maddelerinde kendini gösterecekti. Nitekim otomobil fiatları artıyordu. Böyle bir durumda alâkalılarca alınan önleyici tedbir kredileri kısmaktan ibaret kalmıştı, Gerçi' istihsal bilhassa çelik grevinden sonra, yavaşlamıştı. Fakat önümüzdeki aylarda durumun düzeleceği tahmin ediliyordu. Çünkü birçok sanayiciler teşebbüslerini genişletmek için yatırım programları hazırlamaktaydılar.

Cemal Abdülnâsır
İkinci bir Musaddık mı?

İkinci Dünya Harbinin mağlûp devleti Almanya uğradığı kayıpları sür'atle telâfi etmek yolunu bulmuştu. 1947 - 48 yıllarında tam bir perişanlık içinde olan Batı Almanya ekonomisi süratle kalkınmıştı.. Geçen yıl Batıda başgösteren enflâsyon tehdidini Batı Almanya da hissediyordu. Mark'ın satın alma gücünde düşme vardı. Fakat istihsalin eski, hızı ile artmağa devam etmesi karşısında felâketin yakın ve muhakkak olduğunu iddia etmek güçtü.

İngiltere epey endişeli günler geçirmişti. İngiliz devlet adamlarını Kıbrıs gailesinden daha çok meşgul eden enflâsyon tehlikesi artık gittikçe uzak taşıyordu. Kredilerin kısılması bazı istihlâk maddelerinin satışının azalması neticesini vermişti. İhracat artıyordu. Dolar mevcutlarında hafif bir artış vardı. En büyük sıkıntı işgücünün azlığından, ücretlerin arttırılması isteğinden doğmaktaydı.

Amerika Birleşik Devletleri, Batı Almanya ve İngilteredekinin tersine Fransada durum biraz daha ciddiydi. Bunun başlıca sebeblerinden biri: Kuzey Afrika harekâtı idi. Savaş hem devlet masraflarını artırıyor,, hem de istihsal faaliyetine katılabilecek bir miktar işgücünü bu faaliyetten alıkoyuyordu. Amerika Birleşik Devletlerinde olduğu gibi sadece kredileri kısmak tesirli bir çare olamazdı. Fiat yükselişini önlemek için hükümet malî muafiyetler, sübvansiyonlar, fiatların dondurulması gibi çarelere başvurmuştu. Şükredilecek taraf şu idi ki, Fransada da istihsal artmakta idi. Elde mevcut döviz stokları da ihtiyaç hissedilen gıda maddelerinin ithaline imkân veriyordu. Hükümetin sıkı tutumu, doğrudan doğruya iktisadî mahiyetteki tedbirler yanında daha çok psikolojik tesirleri beklenilen sert tedbirlere başvurması, enflâsyon korkusundan kurtulma yolunda ümit verici bir işaretti.

İtalyada da fiatlar yükselme temayülünde idi. Dünya pazarlarında geçen yıl başı ham madde fiatlarının yükselmesi ve navlunlardaki artış İtalyan liretine tesir etmişti. Üstelik geçen kış şiddetti dondan müteessir olan bazı mahsûllerin fiatlarında büyük bir yükselme görülmüştü. Meyve ve sebze gibi bazı yiyecek maddelerinde bu artış % 50 yi geçiyordu. Zeytin mahsûlünün iyi olmaması yağ istihsalini düşürmüştü. İtalyan hükümeti bu güçlükleri yenmek, başlanılan kalkınma hareketini devam ettirecek tedbirler almak zorundaydı.

Kısacası Batı dünyasında azçok bir istikrar vardı. Refah, bazı istisnalarla, her yerde kendini gösteriyordu.

Süveyş hâdiseleri bu muvazeneyi bozacak mıydı? Bu noktada endişeli olmak için bazı sebebler vardı. Navlun hatlarındaki bir artış ve seyrüseferin aksaması zaten tehdit edici Unsurlar olarak görülüyorlardı. Kanal idaresinin Nasırın keyfine tâbi olması Batı dünyasının içinde bulunduğu istikrarlı durumu sarsabilir, dünya ticaretini altüst edebilirdi. Önümüzdeki aylar, getirecekleri hâdiseler bakımından, merak ve korku ile beklenmeliydi.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Süveyş

Eski hamam, eski tas

İki aya yakın bir zamandanberi dünya siyaset sahnesinin en ön plânını işgal eden Süveyş Kanalı Kumpanyasının devletleştirilmesi meselesi, geçen haftanın sonunda da bir hal tarzına başlanmış olmaktan uzak bulunuyordu. Gene geçen haftaki gelişmelere bakarak, bu meselenin daha uzun bir müddet iyi veya kötü bir hal tarzına bağlanamayacağını söylemek de yanlış olmayacaktı.

Bilindiği gibi, Süveyş Kanalı Temmuz sonunda Albay Nasır tarafından devletleştirilmiş ve bu hareket, ilk gününden itibaren, İngiltere ve Fransa'nın gerektiği takdirde silâhlı bir çatışmaya kadar varacağı anlaşılan sert tepkisiyle karşılaşmıştı. Geçen sayılarımızda da belirttiğimiz gibi. İngiliz ve Fransız ekonomileri geniş ölçüde Süveyş Kanalından geçen gemilerin taşıdığı Orta Doğu petrollerine bağlıydılar. Bundan başka, İngiltere, Orta Doğu üstünlüğünü kendi dış politikasının temel taşı yapmıştı. Süveyş Kanalının idaresi sermayesinin büyük bir kısmı kendi vatandaşlarının elinde bulunan kumpanyada kaldıkça, İngiltere kanalın emin ellerde olduğuna, Orta Doğu üstünlüğünü korumak için gerekecek herhangi bir ekonomik veya askerî müdahale için kanaldan serbestçe ve korkusuzca faydalanabileceğine inanıyordu. Şimdi kanalın idaresi bir hamlede "sözüne ve dostluğuna güvenilmiyen" Nasırın eline geçince. İngiltere'nin Orta Doğu üstünlüğü hem emsalsiz bir darbeyi yiyor, hem de bu üstünlüğe ilerde gelecek benzer darbelere de kanal yoluyla ekonomik veya askeri müdahaleler yapmak imkânı da tehlikeye, düşüyordu. Fransaya gelince, Fransa Nasırın her başarısında Arap milliyetçiliğinin zaferim görüyor ve bu başarıların Nasırı Kuzey Afrika mücahitlerinin de önderi yapmasından korkuyordu. Cezayirli mücahitler, önderleri Batılılara karşı zaferler kazandıkça cesaret alırlar ve mücadelelerini daha da sertleştirirlerdi. Nasır'a indirilecek her darbe ise ancak Kuzey Afrika milliyetçilerinin gerilemesine varırdı. Bu bakımdan, ne bahasına olursa olsun. Nasırın yaptıklarını yanında bırakmamak gerekirdi.

Amerika Süveyş Kanalı Kumpanyasının devletleştirilmesini İngiltere ve Fransa kadar sert tepkiyle karşılamamıştı. Gerçi bu hareket İngiltere ve Fransadan ziyade doğrudan doğruya Amerika Birleşik Devletlerine meydan okumaktı ama, Eisenhower idaresi, yeni Başkanlık seçimlerinin arifesinde, işi harbe kadar götürecek bir tutum takınamaz, seçmenlerinin karşısına milletlerarası bir gerginliğin körükleyicisi olarak çıkamazdı. Bu bakımdan iki Batılı müttefikini de meseleye daha yumuşak bir hal tarzı bulmaya zorluyordu. Mısırın kanala eski hukuki statüyü iade etmeyeceği anlaşılıyordu. İngiltere ve Fransa, kanalın mülkiyetinin Mısıra ait olduğunu kabul etmekle beraber idaresinin milletlerarası bir teşkilâta verilmesini yeter bir teminat sayamazlar mıydı? İste Mısır Cumhurbaşkanı Nasırın Süveyş Kanalı Kumpanyasını devletleştirmek kararı üzerine İngiltere ve Fransa ile Mısır arasında patlak veren anlaşmazlık ve gerginliği gidermek maksadıyla Ağustos ayı ortalarında Londrada toplanan milletlerarası konferansta Birleşik Amerikanın elde etmek istediği netice buydu.

Bilindiği gibi bu konferansa 24 devlet davet edilmiş, ancak 22 devlet katılmıştı. Mısır, konferansa kanaldan faydalanan bütün devletlerin çağrıldığını, bunun çok ufak ve danışıklı bir konferans olduğunu ve kanalın idaresinin milletlerarası bir teşkilâta bırakılmasının hiçbir zaman düşünülemeyeceğini ileri sürerek Londraya gelmeyeceğini bildirmişti. Çağrıldığı halde konferansa katılmayan diğer devlet de Yunanistan'dı.

Sir Anthony Eden

Yumruk sıkan centilmen

Konferans sırasında meselenin halli için ileri sürülen tekliflerin en çok taraftar toplayanı Amerika Birleşik Devletlerinin teklifi olmuştu. Konferansın başından sonuna kadar Mısır'ın görüşlerini destekleyen Rusya, Hindistan, Seylân ve Endonezya temsilcileri, hariç olmak üzere diğer devletler temsilcileri Mısırın kanal üzerindeki hükümranlık haklarım tanımak şartıyla kanalın idaresinin milletlerarası bir teşkilâta bırakılmasını kabul ediyorlardı. Ancak konferansın başlangıcında çeşitli delegeler tarafından da belirtildiği gibi bu konferansın kesin bir karar almak ve bu kararı zorla Nasıra kabul ettirmeye selâhiyeti yoktu. Bu bakımdan, Nasır, Londrada varılan onyedili kararı kabule zorlanamazdı.. Olsa olsa bir temsilciler heyeti seçilir. Nasır bu heyetin arıcılığıyla alınan kararlardan haberdar edilir ve kendisiyle, bu kararların çerçevesi içinde, müzakere zemini aranırdı. Nasır Londra Konferansına katılan devletlerin çoğunluğu tarafından alınan bu kararı tanımaya yanaşmazsa, kanalın idaresinin milletlerarası bir teşkilâta bırakılmasına razı olmazsa ne yapılacaktı? Konferans sırasında kimse, böyle bir ihtimali derpiş etmeyi akıl etmemişti.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bu na akıl etmemek de denemezdi. Milletlerarası bir idare yolunu hiçbir zaman kabul etmeyeceğini defalarca söyleyen Nasırın Londra kararını tam olarak kabul etmesini esasen hie kimse beklemiyordu. Ancak Nasırın bu kararı kesin olarak reddetmesi halinde tutulacak yol üzerinde Batılılar arasında bir fikir birliği kurulamadığı için Birleşik Amerika kadar İngiltere ve Fransa da Nasırın onyedili kararı kabul etmesini temenni ediyor ve aksi ihtimali akıllarına getirmeye bile cesaret edemiyorlardı. Nasır onyedilerin temsilcilerine kategorik bir red cevabı verirse Batılılar birbirlerine düşecekler, anlaşamayacaklardı.

Nitekim, geçen hafta içinde, Nasırın onyedileri temsilen bu ayın başlarında Kahireye giden Menzies heyetine kanalın milletlerarası bir idare altına konulmasına karşı kesin bir red cevabı vermesi üzerine Batılılar az daha korktuklarına uğruyorlar, birbirine giriyorlardı.

"Kanaldan faydalananlar birliği"

Menzies'in Nasır ile yaptığı görüşmelerin başarısızlığa uğraması üzerine derhal Londrada bulunan İngiliz ve Fransız Başbakan ve Dış İşleri Bakanları, Eden ve Selwy Lloyd ile Mollet ve Pineau, hiç şüphe yok ki, yanlarında Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Sekreteri Foster Dulles'ı da görmek isterlerdi. İngiliz ve Fransız devlet adamları Londrada, Süveyş meselesindeki Batı siyasetinin bundan sonraki gelişmesini tesbit etmek maksadıyla buluşmuşlardı. Ancak bu Batı siyaseti Amerikanın desteği olduğu takdirde yürürdü. Bundan İngiltere ve Fransa da zerre kadar şüphe etmiyorlardı. Fakat ne çare ki Amerika Birleşik Devletleri bu görüşmelere fiilen katılmaya yanaşmıyor, sadece Süveyş meselesinin barış yoluyla halli mevzuunda alınacak her karara iştirak ettiğini bildirmekle iktifa ediyordu.

Bu demekti ki Birleşik Amerika meselenin mutlaka barış yollarıyla halledilmesini arzulamaktaydı ve

Londrada İngiliz ve Fransız devlet adamları meselenin kuvvet kullanma yoluyla halline karar verirlerse bu kararı benimsemeyecekti, Gerçekte, bu sırada, İngiliz ve Fransız devlet adamlarının da kuvvet kullanmaya mütemayil olmadıkları söylenemezdi. Eğer Birleşik Amerika bu temayülü destekler bir tavır takınsaydı, silâhlı bir çatışmanın patlak vermesi ihtimali uzak sayılamazdı.

İkinci bir konferans

İngiliz ve Fransız devlet adamları Süveyş çıkmazından kurtulmak için hal tarzları ararken ve Londrada toplanacak olan ikinci bir konferansın hazırlıkları yapılırken Nasırın Kahireden yükselen sesi duyuldu. Mısır Cumhurbaşkanına göre "Süveyş Kanalım Kullananlar Birliği" bir harp cemiyetiydi ve Mısırın bu yoldaki bir teklifi kabul etmesine imkan yoktu. Nasır: Kanal Mısırındır ve oradan müsaademiz olmadan geçmek isteyecek gemileri durduracağız" diyordu.

Her vesile ile İngiliz ve Fransızlara çatan Nil diktatörü Mısırın kanal için dövüşmeye hazır olduğunu ilâve etmekten de zevk duyuyordu. Londra Konferansına mukabil Mısır tarafından tertiplenen konferansla alâkalı davetlere şimdiye kadar 20 memleketten cevap gelmişti. Bu memleketler şunlardır: Rusya, Komünist Çin, Pakistan, Panama, Suriye, Ürdün, Endonezya, Afganistan, Sudan, Romanya, Polonya, Libya, Suudi Arabistan, Lübnan, Doğu Almanya, Çekoslovakya, Macaristan, Bulgaristan, Hindistan ve Yugoslavya.. Bu suretle Doğu bloku ile Müslüman - Arap devletlerin, desteğini elde etmiş görülen Nâsır'ın Batıya karşı tutumunda, inatçı tavırlarından vazgeçmesi beklenemezdi.

Pakistan

Değişenler

Geçen haftanın başında, Pakistan Cumhurbaşkanı İskender Mirza bir mektup aldı. Bu mektup bir istifanameydi ve Başbakan Muhammed Âli tarafından kaleme alınmıştı. Mektupta demokrasi bahsi üzerindede duruluyor ve şunlar söyleniyordu:

"Eğer demokratik müesseselerin iyi işlemesi isteniyorsa, kanaatimce, memleketin idaresi Parlamentonun eline bırakılmalıdır. Parlamenter bir demokraside, memleketin idaresi ile vazifeli olanlar halkın Parlamentoya gönderdiği temsilcilerdir. Eğer Parlamentonun bu önderlik hakkı onun elinden alınarak Parlamento dışı elemanlarını şahsî veya kütlevî politikalarına alet edilmek istenirse. Anayasa ile kurulan demokratik müesseselerle bunların gene Anayasa ile teminat altına alınan işleyişlerinin hiçbir manası kalmaz."

İtiraf etmek gerekirdi ki bir Başbakanın, hem de Meclisten güven oyu aldığı halde Partisiyle kendi arasındaki uçurumun her gün biraz daha arttığını görerek çekilmeyi tercih eden bir Başbakanın bunları söyleyebilmek için olgun, çok olgun olması lâzımdı. Bu olgunluğu, demokrasi yolunda büyük ilerlemeler yaptıklarını söyleyen değme hükümetlerin başbakanları gösteremezdi.

İstifanın sebebi

Hakikaten Pakistan Başbakanı Muhammed Ali Meclisten güven oyu almadığı için istifa etmiş değildi. Muhammed Ali iktidarı devir aldığı günden bu yana sayısız başarılar göstermiş, bütün Pakistanlılarla beraber Meclisin de kalbini kazanmasını bilmişti. Ancak, son günlerde Başbakanın mensup olduğu Müslüman Birliği içinde bazı huzursuzluk alâmetleri başlamış bulunuyordu. Başlangıçta büyük emellerle Kurulan Birlik içindeki anlaşmazlıklar,

Hüseyin Suhravardi
Sırt çeviriyor

birkaç aydanberi, saklanılmaz bir hal almıştı. Müslüman Birliği liderleri, Devletin kuruluşunda tarihi vazifelerini gerektiği gibi yerine getirdikten sonra, tutumlarını değiştirmişler ve sanki bu hizmetin karşılığını ister gibi, bütün idareyi kendi ellerine almak temayülünü göstermişlerdi. Bundan başka, gene kendi içlerinden çıkardıkları Başbakanın iç ve dış politikasını da beğenmez bir tavır takınıyorlardı. Pakistan'ın Bağdat Paktına katılması üzerinde muhaliflerle beraber iktidar koalisyonunun yükselttiği itiraz avazeleri hâlâ kulaklardaydı.

Ancak, Devlete bağımsızlık ve hükümranlığını kazandırdıktan sonra tutum değiştirenler Birliğin üyeleri değil, Birlik içindeki muhtelif grupların liderleriydi. Liderlerin bu hareketine kızan Birlik üyelerinin bir kısmı, son zamanlarda, iktidar koalisyonundan ayrılarak "Cumhuriyetçi Parti" ismini taşıyan bir parti kurmuşlar ve muhalefete geçmişlerdi. Yeni muhalifler kabine üzerinde de baskı yapıyorlar ve Bakanları, Müslüman Birliği liderlerinin totaliter zihniyetlerine yardım eder görünmek istemiyorlarsa, istifaya davet ediyorlardı. "Cumhuriyetçi" lerin bu baskı ve ısrarları boşa gitmemiş ve bundan birkaç hafta kadar önce, Muhammed Ali kabinesindeki bakanlardan çoğu istifa ederek yeni partiye katılmışlardı.

Kendisi gibi düşünenlerin Birlikten ayrılması üzerine Muhammed Ali de zor duruma düşmüştü. Esasen Müslüman Birliği liderleriyle tam bir anlaşma halinde bulunmıyan Başbakan, demokratik idealleri benimsemiş görünen "Cumhuriyetçi Parti" ye içten bir yakınlık duyuyordu. Ancak ne olursa olsun kendisini Başbakanlığa kadar yükseltmiş bir topluluğu da birden bırakamaz, bir kalemde eski partisi ile bütün bağlarını kesemezdi. Onun için yapılacak bir şey kalıyordu: Partisini bir toplantıya çağırmak ve onu diğer liderlerle kendisi arasında bir tercih yapmaya davet etmek.

İstifa mektubunda da belirttiği gibi, Muhammed Ali, Müslüman Birliğini toplantıya çağırmak kararını Birliğin Millî Meclisteki temsilcilerinin başkanı olmak sıfatiyle ve bu sıfatın verdiği yetkiyle alıyordu. Muhammed Ali. gene aynı sıfat ve yetkilere dayanarak toplantının tarihini 27 Ağustos, toplantı yerini de Karaşi olarak seçmişti. Bu toplantıya Birliğin bütün üyelerinin, bu arada Millî Meclisteki koalisyon liderlerinin de katılması beklenirdi. Ancak beklenilenler gerçekleşmemiş ve Millî Meclisteki Birlik liderlerinden bazıları bile bile, Karaşi'ye gelmekten kaçınmışlardı.

Muhammed Ali, istifa mektubunda, "bunun üzerine, diyordu. Birlik liderlerinden bir kısmının vatana yapmak istediğim hizmetlere engel olmaya kararlı bulunduklarım anladım. Daha sonra, Pakistan'ın istiklâlini kazandığı günün yıldönümünde tertip edilen resmî ve kutsal merasimde hakkımda çıkarılan söylentiler de, bazı Müslüman Birliği liderlerinin kendi şahsî emelleri uğruna milletin prestijini feda etmeye nasıl hazır olduklarını gösterdi. Hatırlarda olduğu üzere, Müslüman Birliği ileri gelenlerinden bazıları, Pakistan'ın istiklâl bayramı gününde, Muhammed Ali'yi vatanı yabancılara satmakla itham etmişlerdi.

Muhammed Ali, mektubuna, "aklı selim sahibi kimselerin eninde sonunda bu gibilere gerekli dersi vereceğini düşünerek bir müddet sustum. Ancak şahsıma yöneltilen hücumlar, gün geçtikçe azalacağına şiddetleniyor ve Müslüman Birliği içinde kalmam gün geçtikçe zorlaşıyordu. 27 Ağustosta yapılan toplantıda Birlik üyelerinin çoğunluğu, Mil-

li Meclis çoğunluğunun büyük kısmı, bana itimad ettiklerini bildirmişlerdi. Bu durum karşısında, normal olarak, Başbakanlığı bırakmamam gerekirdi. Ancak Müslüman Birliğinden ayrıldıktan sonra, bu vazifeden de ayrılmayı şeref borcu saydım" diye devam ediyordu.

Yeni Başbakan ve politikası

Muhammed Ali'nin istifası Pakistan'da olduğu kadar Pakistan'ın dostlarında da teessür uyandırıyordu. Bilhassa Londra, Britanya Devletler topluluğu içinde bulunan Pakistan'ın şu sıralarda böyle kıymetli bir devlet adamının hizmetinden uzak kalmasını endişeyle karşıladığını daha ilk günden belirtmekten kendini alakoyamamıştı. Gene Londrada, bu istifanın, Muhammed Ali'nin siyasî hayatının sonu değil, fakat bundan sonra ve başka saflarda yapacağı hizmetlerin başlangıcı olması temenni ediliyordu.

Pakistanlılara gelince, Pakistanlıların büyük kısmı eski Başbakanlarının hiç yerinden kımıldamamış olmasını elbette tercih ederlerdi. Cumhurbaşkanı İskender Mirza, Muhammed Ali'nin istifa mektubunu alır almaz Başbakanı yanına çağırmış ve kendisinden, istifa etmeden önce, biraz daha düşünmesini istemişti. Ancak Muhammed Ali'nin kararı kesindi. İstifasını esasen uzun uzadıya düşündükten sonra vermişti. Şimdi, Cumhurbaşkanına, yeni bir Başbakan seçmek düşüyordu.

Yeni Başbakan kim olacaktı? Müslüman Birliği birbirine düşmüştü. Kuvvetli temsilcilerinden büyük bir kısmının "Cumhuriyetçi Parti"yi kurmaları üzerine, Birlik içinden çıkacak bir Başbakan adayının sırf bu birliğe dayanarak Meclis çoğunluğunu toplayabilmesi çok şüpheli olmuştu. "Cumhuriyetçi"ler, hiç şüphesiz, böyle bir adaya güven oyu vermekten kaçınacaklardı. Durum böyle olunca yeni Başbakanı başka partilerden seçmek gerekiyordu. Başka partiler liderlerinden en kuvvetlisi de, Avami Partisinin lideri Hüseyin Suhravardi idi. Şu halde bundan böyle, Pakistan Başbakanı Hüseyin Suhravardi olacaktı.

Suhravardi, o zamana kadar, Batı düşmanı olmamakla beraber daha ziyade Arap-Âsya devletlerinin dostu olmakla tanınmıştı. Pakistan, Bağdat Paktı içinde yer aldığı günlerde Suhravardi, Bağdat Paktına karşı olmadığını belirtmekten geri durmadan, Pakistan'ın yerinin Arap-Asya devletleri safında olduğunu ileri sürüyordu. Muhammed Ali'nin son Londra Konferansı sırasındaki tutumunu tesvib ettiği de söylenemezdi. Suhravardî ve onun gibi düşünenlere göre Pakistan, Londra konferansında, kayıtsız şartsız Mısırın tarafını tutmalıydı.

Bu cinsten düşüncelere sahib olan yeni Başbakan, Pakistan'ın dış politikasına yeni değişiklikler getirecek miydi ? Geçen hafta dünya efkârının zihnini en ziyade meşgul eden sorulardan biri de buydu. Geçen perşembe günü yaptığı bir konuşmada, Suhravardî bu soruyu şöyle cevaplandırıyordu: "Pakistan, Batıklarla olan anlaşmalarına sadık kalacak, fakat dış siyasetine müstakil bir istikamet verecektir".

Suhravardî, bu konuşmasında, Pakistan'ı yalnız Batılılara tâbi bir memleket olmaktan - kurtaracağını açıkça belirtmiş ve "Pakistan'ı medeni memleketler seviyesine en kısa yoldan ulaştırmak niyetindeyim. Bu itibarla ne taraftan gelirse gelsin her yardımı iyi karşılayacağım" demişti.

Bu sözler, Pakistan dış politikasının değişeceğini, yeni bir safhaya gireceğini bütün açıklığıyla gösteriyordu. Bu safhada Pakistan, medeni memleketlerin seviyesine en kısa yoldan ulaşabilmek için, ne taraftan gelirse gelsin, her yardımı kabul edecekti. Yani Pakistan, iç politika endişeleriyle, Arap-Asya devletleri gibi, Mısır, Suriye, Hindistan, Birmanya, Seylan, Endonezya, vs... gibi-, iki taraflı kesen çok tehlikeli bir kılıcın altına yatmaya razı olacak, talihini bir müddet de Arap-Asya devletlerinin "tarasızlığa karşılık çok taraflı yardım" politikasında deneyecekti.

Bu hakikaten çok tehlikeli bir politika oyunuydu. Bu oyunu oynamak için büyük ustalık isterdi. Günümüz politikacılarından pek azı böyle bir ustalığa sahip görünüyorlardı. İşte Mısır, bu mevzudaki en son ve en dikkate değer örnekti. Nasır hem Rusya'dan, hem de Birleşik Amerika'dan yardım koparmak isterken, eldeki bulgurdan da olmuştu. Bugün dütnyayı meşgul eden en büyük anlaşmazlık, Süveyş kanalı anlaşmazlığı, Nâsır'ın bu oyunu becerememesinden çıkmış ve Mısırlı politikacının acemiliği yalnız Mısır'a değil, bütün dünyaya pahalıya mal olmak tehlikesini doğurmuştu. Aynı oyunu oynamak isteyen Nehru da, şimdiye kadar, umduğunu her iki bloktan da elde etmiş değildi. Tito... İşte bir tek Tito'nun bu oyunu iyi oynadığı söylenebilirdi.

Ancak Suhravardî Tito kudretinde bir devlet adamı, Pakistan her iki blok için de Yugoslavya öneminde bir devlet olabilir miydi? Bu suali "Evet" diye cevaplandırmak çok güçtü.

Hafta içinde Karaşiden gelen haberlere göre, yeni Başvekil Suhravardinin Pakistanın Bağdat Paktından çekileceğine dair olan beyanat batılılar tarafından büyük bir hayretle karşılanmış bulunuyordu. Bu bakımdan Suhravardi dediği gibi davranırsa, Pakistanın güç durumlara düşmesi uzak olmıyacaktı.

Bereket versin ki bir yandan bunları söyleyen, yeni Pakistan Başbakanı, diğer yandan da en kısa zamanda genel seçimlere gitmeyi düşündüğünü unutmuyordu. Pakistanlılar, bu seçimlerde, hangi tarafa hak verdiklerini açıklıyacaklardı. Pakistan işçilerini yakından takip eden siyasî yorumcuların belirttiklerine göre, Pakistanlıların büyük çoğunluğu Batılılardan yana bulunuyordu. Bu seçimlerde aklı selimin galebe çalıp tehlikeli oyuna son vereceğine kimsenin şüphesi yoktu.

Bu bakımdan, Muhammed Ali'nin istifasından sonra, bütün gözler yeni kabineden ziyade önümüzdeki baharda yapılması beklenen yeni seçimlere çevrilmişti. Bu seçimlerin Batı dostu partilerin bilhassa Müslüman Birliğinden ayrılan aklı selin sahibi siyaset adamlarının galibiyetiyle neticelenmesi beklenebilirdi

K İ T A P L A R

CEZA HÜKÜMLERİNİ HAVİ TAM METİNLİ HUSUSİ KANUNLAR

(Hazırlayanlar: Kemal Bora, Baha Soysal, Payende Bora, Mukadder Soysal, Semiha Köksel, Fahrettin Örgün, Adil Galatalı. Son Havadis Matbaası, Ankara 1956. 952 sayfa, 25 lira).

Büyük Millet Meclisinin kurulduğu talihten bu yana çıkan kanunların 7 bine yaklaştığı ve kanun hükmündeki nizamnamelerin fazlalığı düşünülürse, tatbikatçıların vazifelerini ifa sırasında mevzuatı takip bakımından karşılaştıkları güçlükler kendiliğinden ortaya çıkar. "Ceza Hükümlerini Havi Tam Metinli Hususi Kanunlar" bu çeşit güçlüklerle karşı karşıya kalan tatbikatçıların emniyetle faydalanabilecekleri bir eserdir. Sabırlı bir tetkikin mahsulü olan bu eserin ikindi cildi de, satışa çıkarılmış bulunmaktadır.

İlk cild Büyük Millet Meclisinin bazı tefsirlerini, eski devirlerden intikal eden hususi kanun ve nizamları, B.M.M. nin kurulduğu tarihten 1955 yılının sonuna kadar intişar eden ve halen yürürlükte olan ceza hükümlerini havi bütün hususî kanunları, kanun hükmündeki nizamnameleri yargıtay tevhid-i içtihat kararlarından seçilen örnekleri. Adalet Bakanlığının ehemmiyetli tamimlerini, kanunların veya maddelerin birbiriyle olan ilişiklerine' ait izahları alfabetik bir sırayla ihtiva etmekte ve 888 sayfalık bu cilt "F" harfiyle başlıyan kanunları da içine alarak sona ermekteydi. Şimdi elimizde bulunan ikinci cilt ise "G" harfiyle başlamakta ve "L" harf indeki Limanlar kanunuyla son bulmaktadır.

Fiatı 25 lira olan bu ciltte Gümrük Kanunu, Gayri Menkul Kiraları hakkında Kanun, Hakimler Kanunu, Harcirah Kanunu, Harçlar Kanunu, Havvanlar Vergisi Kanunu, Hıyaneti Vataniye Kanünu, İcra ve İflâs Kanunu. İçtimaatı Umumiye Kanunu, İş Kanunu, Jandarma Kanunu, Kaçakçılığın Men ve Takibine dair kanun, Trafik Kanunu, Köy Kanunu, Limanlar Kanunu yer almaktadır.

Yalnız bu kanunlardan bazıları hatırlanacağı gibi Büyük Millet Meclisinin son döneminde ya yeni baştan tadil ve tanzim edilmiş, ya da yeni maddeler ilâvesiyle yepyeni bir ruh ve mana kazanmışlardır. Meselâ "İçtimaatı Umumiye Kanunu" ilga edilmiş yerine kaim olmak üzere "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkındaki Kanun" çıkartılmıştır. "Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun"a yeni maddeler eklenmiştir. "Gayri Menkul Kiralar Hakkındaki Kanun" ise söylentilere göre değiştirilmek üzeredir. "Ceza Hükümlerini Havi Tam Metinli Hususi Kanunlar" ise ana hatlarıyla 1955 sonları ile 1956 başlarında hazırlandığı için bu değişikliklere yer verememektedir.

Eseri hazırlıyanların son cildi çıkarmadan önce bu hususu da düşünmeleri ve elimize noksansız bir rehber vermeleri şüphesiz ki, mesailerinin değerini çok daha arttıracaktır.

BONJOUR TRISTESSE ve ACI TEBESSÜM

(Frvançoise Sagan'ın iki romanı. Çeviren: Enver Esenkova. Günün Kitapları Serisi, Türkiye Yayınevi. İstanbul. 1956. 178 sayfa, 350 kuruş).

Fransada ilkin 5 bin basılan ve alıcı bulamıyacağı sanılan "Bonjour Tristesse" üç ay içinde 100 bin baskı daha yaptı. Amerikada bugüne kadar 1.800.000 nüsha satıldı "Acı Tebessüm — Un Certain Sourire" ise 400 bin adet basılıp satıldı. Françoise Sagan'ın bu iki romanı Fransa ve Amerikadan başka İngiltere, Almanya, İsveç, İtalya ve Danimarka'da da basıldı ve böylece bu iki. kitabın baskı yekûnu 3 milyonu geçti.

Françoise Sagan - hakiki adıyla Quoirez-, 1935 yılında Fransanın Lotte eyaletinde küçük bir kasabada doğmuş ve 1939 harbinde Lyon'a götürülmüştü. 1944 de Alman işgalinin sona ermesinden sonra da Paris'e dönmüştü. Tahsilini "Sör"lerin okullarında yapmıştı. Ama ne tahsil., Bir kaç defa cezalı olarak mektepten kovulmuş, 1951-52 devresinde güç halle olgunluk imtihanlarını vermişti. 1953 de Sorbonne'a girmiş, fakat birinci yılın sonunda imtihanlarını verememişti. Yaz ayları boyunca derslerine çalışacağına oturup Bonjour Tristesse romanını yazmağa başlamış, temmuzda başladığı romanını ağustosta bitirmişti.

Romanını ilk önce hiç bir tabi basmak istememiş, 19 yaşında tembel bir Sorbonne felsefe talebesinin kaprisi diye karşılamıştı. Ama Françoise Sagan ısrar etmiş, kapı kapı dolaşmış ve nihayet kitabını bastırtmaya muvaffak olmuştu. "Bonjour Tristesse" önce Fransa için çok düşük addedilebilecek bir sayıda, sadece 5 bin tane, basılmıştı. Fakat yayınlandıktan sonra o kadar alâka topladı ki, üç aya varmadan yeni yeni baskılar yapmak icap etti ve romanın tirajı 100 bine yükseliverdi. "Bonjour Tristesse" adeta kapışılıyordu.

Münekkitler başlangıçta "Bonjour Tristesse"i alayla karşılamışlar, "19 yaşında bir kızın deli saçmaları" diye dudak bükmüşlerdi. Fakat kitap halk tarafından baştacı edilince, münekkit beyler de eserin değerim kabul zorunda kalmışlardı. Fakat gebe de roman için "edebiyat âleminde şöyle parlayıp geçiverecek bir kuyruklu yıldız" demekten kendilerini alakoyamamışlardı.

Fakat parlayıp geçecek denen "Kuyruklu yıldız" daha yayınlandığı yıl Fransanın en büyük edebiyat mükâfatlarından biri olan "Münekkitler Mükâfatı"nı almıştı.

Aradan bir yıl geçmeden de Sagan, ikinci romanı "Un Certain Sourire"i yayınlamış, Fransız edebiyatının semalarında şöyle bir parlayıp geçen yıldız olmadığını, yeni yeni ederler verebileceğini göstermişti.

Françoise Sagan, zengin bir sanayicinin kıtaydı. Halen 21 yaşında olan Sagan'ın romanları hemen bütün dünya dillerine çevrilmiş, kitaplarının sağladığı gelir ona lüks bir villa, lüks bir otomobil ve bir milyon liraya yakın nakit para temin etmişti.

Sagan'ın romanlarında yaşattığı tipler biraz kendi hayatına uyar. Sa-an, İkinci Dünya Harbi sonrası çocuğudur. Dünya görüşü, pek çok Fransız gencinin görüşüne benzer. Yani harp yılları içinde gelişen ve bütün Fransa aydın gençliğini saran, peşinden sürükleyen ve bugün dünyaya da yayılmış olan ekzistansiyalizm cereyanına Sagan da yabancı kalmamıştır. Akılcı felsefe anlayışına karşı gelen bu dünya görüşü, insan varlığını dünya ve cemiyet içinde kendi emrinde bir kendine dönüş olarak mütalâa eder. Buna göre, insan varlığı evrensel prensiplerden uzaklaşan kendi çevresinde, yalnız kendi çevresinde ve kendisi için bir mâna ifade etmektedir. Bu mâna ise insana dayanan bir mâna değildir. Zira insan daima geleneğe özenen bomboş bir varlıktır. Kendisini ancak var olduğu anın yaşanmasında bulur.

İşte Françoise Sagan her iki romanında da aşkı-bu felsefenin ışığı al tında- inceler. Onun derinliklerine iner. Bu işte öylesine muvaffak olur ki kendisini geçen asrın klasikleşmiş aşk romanları yazarlarıyla karşılaştırabilirsiniz.

Her iki roman da, tabiî bir melankoli iklimi içinde geçer. Her iki roman da keder ve bedbahtlık havası içinde sona erer.

"Bonjour Tristesse"de birisi 40. diğeri 17 yaşında, hafifmeşrep, hayatı yalnız macera olarak anlamış bir baba-kız ile günlük hayatı cazip, 'dünya görüşü "eğlenelim" felsefesine dayanan hafifmeşrep bir genç dul arasında tatlı şekilde sürüp giden bir hayata giren, herşeyi alt üst eden ağır başlı, temkinli bir kadının çıkagelmesi ve bu dörtlü hayatın tatsız tuzsuz sürüşünün hikâyesi anlatılır. 17 yaşındaki genç kızın hayatına hüzün gelmiş oturmuştur. İşte roman da adını buradan almıştır.

"Un Certain Sourire" Enver Esenkova tarafından "Acı Tebessüm" adıyla dilimize çevrilmiş olup 18 yaşında ve Sorbonne talebesi bir genç kızla akranı olan aşığının arasına giren evli bir amcanın hikâyesidir. Olsun yaştaki amca genç kızı önce yeğeninin elinden koparır alır, onun yeknesak hayatını aydınlatır, aşkı tanıtır ve sonra da bu hayatı alt üst eder gider. Genç kızın kalbindeki hüznün yerini bir acı ve keder almıştır.

K A D I N

Aile

Hürriyeti seçen bir koca

Telefon uzun uzun çaldı. Tanınmış gazeteci Paul Gallico, yatağında şöyle bir doğruldu, bekledi. Şimdi sanki karısı aşağı kattan yukarıya çıkacak, süratli fakat hafif adımlarla telefon odasına koşacaktı. Paul Gallico hemen aynı anda onun nezaketle konuşan sesini duyacaktı: "Affedersiniz, kocam çok yorgun, uyuyor. Acaba yarım saat sonra tekrar arıyabilir misiniz?." Sonra telefon kapanacak, kadın ayaklarının ucuna basarak merdivenlerden inecekti ve "Paul Gallico" mütebessim, istirahatine devam edecekti.

Fakat evde en ufak bir hareket yoktu. Gazetecinin artık çok iyi tanıdığı ağır bir sükut her yeri kaplamıştı. Ne ayak sesleri duyuldu, ne de kimse telefon açtı. Paul Gallico'ya gelince, birden yerinden fırladı. Hiç olmazsa şu telefonun ucundaki sesi yakalıyabilseydi.. Sesi yakaladı. Bu Gallico'nun çok eski bir dostu idi. Uzun bir seyahatten memlekete dönüyordu.

"— Yahu, diyordu. Neler işittim? 14 senelik bir evlilikten sora cidden karından ayrılabildin mi?."

Paul Gallico, mahcup: "Evet, diye kekeledi. Evet, karımdan ayrıldım, yalnızım".

Fakat telefonun ucundaki ses, hiç ta üzülmüşe benzemiyordu. Bol bir kahkaha duyuldu:

"— Seni tebrik ederim dostum. Cidden sana gıpta ediyorum. Artık hürsün değil mi? İstediğin yere gider, istediğin saatte dönersin. Yarabbi bu ne saadet!".

Paul Gallico geniş bir nefes aldı ve:

"— Allaha şükür, sen beni anlıyorsun, dedi. Boşanma taziyetlerinden artık usandım da.. Evet istediğim saatte eve dönüyorum. İstediğim yemekleri ve yalnız istediklerimi yiyorum, hem de istediğim saatte.. Oh Yarabbi! Dırıltı kesildi. İstediğim zaman, istediğim gibi seyahat edebiliyorum. Eve köpek, kedi bile alabilirim. Hatta istersem sigaramın külünü halının üstüne silkeleyebilirim."

"— Oh, oh!"

"— Ne dedin?"

"— Oh! Ne güzel, dedim. Kim bilir ne mesutsun?

Paul Gallico birden durdu, heyecanlı ve telâşlı bir sesle:

"— Bana bak, diye sordu. Yoksa senin de kötü bir niyetin mi var?"

"— Kötü olur mu? İyi bir niyet.. Evlilikten o derece bunaldım ki.."

Paul Gallico bütün neş'esini kaybetmişti.

"— Şu halde sana hakikati söylemek mecburiyetindeyim, dedi. Şu demin bahsettiğim hürriyet yok mu? Cidden beş para etmez. Hem biliyor musun; şu anda karım evde olsaydı ben yatağımda mışıl mışıl uyuyacaktım. Maamafih dur.. Telefon ettiğine çok iyi etmişsin. Sakın yarın çıkacak olan makalemi okumadan, karından ayrılmaya kalkma..".

Gazeteci telefonu kapadı. Bir an hareketsiz etrafı dinledi. Evde "çıt yoktu. "Hayret diyordu, vaktile çalışabilmek için evde tam bir sessizlik arar, bu yüzden karıma etmediğimi bırakmazdım. Halbuki şimdi bu deliksiz sessizlik çalışmama mani oluyor.. Canım evden kaçmak, gezmek istiyor".

Fakat büyük bir gayret sarfetti. Çalışma odasının kapısını açtı ve makinasının başına oturarak derhal şu kelimeleri yazdı: "Evli olduğunuza şükrediniz!".

Yalnız adam

Denize düşen...

Bu, yazının başlığı idi. Paul Gallico, bir an durdu. İtirafnamesine imza atarken acaba bir pişmanlık duyacak mıydı?. "Adam sen de!." dedi. doğru bildiğini yazmak onun vazifesiydi. Zaten artık makinenin üstünde uçan parmaklarını durdurmak onun elinde değildi ki! Evlilik bağlarının eksikliği, bilhassa orta yaşta insana saadetten ziyâde sukutu hayal ve bedbinlik getiriyordu. Dünyada hiçbir şey, boş bir evin sessizliği kadar insana sükûtun hacmini hissettiremezdi. Anahtar deliğinde dönen anahtarın sesine, beklenilen bir başka ses cevap vermediği anda yalnızlık ve sessizlik birbirine sarılır ve kapıdan içeriye giren adamı kucaklardı. Ancak o zaman anlaşılırdı ki ne bir kedi miyavlaması, ne bir köpek havlaması bir insan sesinin yerini tutabilirdi. Çok huysuz ve kıskanç bir erkeğin, senelerce kahrını çektikten sonra nihayet ondan ayrılmış olan ve kendisini pek mesut addeden, bir kadın vardı. Sokaktan eve gelir gelmez, ilk işi, şapkasını ve eldivenlerini çıkarmadan televizyona koşarak düğmeyi çevirmek ve evi sesle doldurmaktı.

Boşanmış kimselerin bir otelde veya pansiyonda kalmaları da meseleyi hiçbir surette halledemezdi. Çünkü insanın yalnız başına odasına gideceği an ergeç gelecekti. Evet, insan nerede olursa olsun, ne kadar eğlenirse eğlensin ergeç yalnız odasına dönecekti ve hiçbir ses ona:

"— Sen misin canım?" demiyecek hatta en fena ihtimalle:

"— Kuzum bu saatte, nereden geliyorsun?" diye çıkışmıyacaktı. O saatten itibaren artık kimse sizin mukadderatınızla ilgili değildi. Erkek de olsanız, kadın da olsanız artık yalnızdınız, eşsiz ve tektiniz. Bir başka insanın ilk düşüncesi olmaktan çıkmıştınız. Hasta veya sıhhatli oluşunuz, saadetiniz veya bedbahtlığınız, hatta yaşamama artık ancak, mevcutsa akrabalarınızı ve belki bir dereceye kadar, dostlarınızı alâkadar ederdi. Ama bütün bu insanların da, gene sizden çok daha yakın bir kimseleri vardı.

Kadınlar için vaziyet büsbütün fena idi. Onlar bu yalnızlığı yalnız evde değil, sokakta ve cemiyet hayatında daima hissedeceklerdi. Bir kadının kavalyesiz gidebileceği yerler en ileri memleketlerde- bile mahduttu. En ileri memleketlerde bile yalnız kadınlar yalnız erkeklerden daha az davet edilir, aranırdı. Sebep, muhtemelen dul kadınların etraf ta uyandıracakları kıskançlıktı.

Boşanmanın ilk aylarında eşi dostu tarafından sık sık aranan ve bol bol davet edilen bir erkek zannederdi ki, dostlar terkedilen kadının yerini tutabilecektir. Fakat öyle bir an gelirdi ki başkalarının saadetinden ve güleryüzlülüğünden istifade etmek durumuna düşer ve yalnızlığını büsbütün anlardı.

Alışkanlık

Büyük aşk daima ölebilirdi. Fakat alışkanlık kolay kolay kaybolmazdı. İşte izdivacın kerameti denilen şey buydu. Yeni bir aşk yalnızca yeni alışkanlıklar yaratmaya yarıyan birşeydi ve ekseri boşanmış erkek veya kadınlar çok eski alışkanlıklarını yenilerine tercih ederlerdi.

Aranan tatsızlıklar

Evliler arasında en mânâsız münakaşalara şahit olunurdu. Bazan görülecek bir film yüzünden karıkoca anlaşmazlığa düşer ve kavga ederlerdi. Bazan yaz tatilini geçirmek üzere evlerde yapılan projeler iki üç ay sürer ve münakaşalara sebebiyet verirdi. Öyle evler vardı ki. karıkocalar birbirlerinin takacağı kravata veya eşarba karışırlardı. Bunlar, hakikaten evliliğin tatsız tarafları idi. Fakat boşanmış bir kimsenin, hasretle bu tatsızlıkları aradığı da çok defa görülürdü. Herzaman istediği yere gitmek insanı tatmin etmiyordu

ve kararsızlığa, sıkıntıya sevkediyordu. Evet eşinden ayrılmış bir kadın veya erkek o gece isterse revüye gidebilir, isterse konser dinler, isterse yatıp uyurdu. Ama hiçbir itiraz, hiçbir münakaşa mevzuu olmadıkça yapılan şevlerin de pek zevki kalmıyordu. Yaz tatilinin projesini kurmak, yaz tatiline gitmekten daha güzeldi ve projesi yapılmamış bir yaz tatili pek yavan birşeydi.

Evliliğin en güzel taraflarından biri yapılacak şeylerin çok yakın bir kimse ile projelerim kurabilmekti İsterse arada münakaşalar olsun!..

Paylaşma ihtiyacı

Sanat âleminde olsun, iş hayatında olsun, meslekte olsun kazanılan bir muvaffakiyet yakın birisiyle paylaşamadıkça, bir sabun köpüğü gibi erimekteydi.. Sizinle eş menfaatleri eş duyguları olan bır en yakın kimse olsa olsa karınız veya kocanızdı.

Kederler, üzüntüler, muvaffakiyetsizlikler ve hastalıklar da aynı durumda olan bir insanla paylaşmak istenirdi. Bu aynı durumda olan insan eşinizden başka kim olabilirdi? İnsan en yakın dostuna bile mütemadiyen ne sevincinden bahsedebilirdi, ne de dertlerinden... Çünkü bu gibi şeyler ancak karıkoca arasında müşterekti.

Fakat paylaşılmak istenilen şey acaba yalnız sevinçler ve kederler miydi?. Hayır insan güzel bir müziği eşi ile beraber duymak, komik bir şeye eşi ile beraber gülmek isterdi. Vaktiyle karısından ayrılmak üzere olan bir erkek vardı. Otomobili büyük bir hayvanat bahçesinin parkından geçerken kocaman bir ayıya rastlamıştı. Ayının acıkmış bir hali vardı. Adam otomobilim durdurdu. Ayılara yemek vermenin tehlikeli olabileceğini biliyordu. Camı indirmedi. Ayı arka bacaklarının üzerinde dikilmiş. burnunu otomobilin camına sürtüyor, yiyecek birşeyler bekliyordu. Adam bir müddet onu seyretti sonra yavaşça kalktı ve otomobili sürdü. Ayı hâlâ aynı pozda bekliyordu ve yüzünde şaşkın, komik bir teessür vardı. Otomobildeki adam kahkahayı bastı:

"— Ayının suratını gördün mü Alis?" diye sordu. Alis adamın ayrılmak üzere oldugu kadındı. Fakat Alis otomobilde değildi. Bir daha hiçbir zaman otomobilde, yanında olmıyacaktı. Adamın kahkahası birden kesildi. Alisle birçok şeylere beraber gülmeye o kadar alışmışlardı ki, bazen herhangi bir hadisede, hiç konuşmadan, birbirlerine bakar ve bakışları ile anlaşarak gülerlerdi..

Adam ilk telefon kabinesinin önünde durmuştu. Alisi aradı ve o akşam her ikisi de birçok şeylere beraber güldüler. Bu barıştan sonra hiçbir zaman kavga etmediklerini söylemek çok mübalâğalı olurdu ama iyiyi ve kötüyü, güzeli ve çirkini, herşeyi ve hayatı paylaşarak yasamanın zevkini anlamışlardı. Evli olduklarına şükrediyorlardı..

Yaman Bir Kuvvet

Jale CANDAN

Üç kadın toplanmış, bir başka kadından bahsediyorlardı. Bir tanesi:

"— Kâfir şanslıdır, dedi. Kocası bir dediğini iki etmez. Evde o ne istese olur". Öteki:

"— Evet cidden şanslıdır, dedi. Halbuki söz aramızda öyle aman aman güzel değildir. Öyle aman aman ev kadınlığı da yoktur!" Üçüncü kadın mütebessim dinliyordu:

"— Haklısınız, dedi. Muhtemelen daha başka kusurları da vardır. Ama hiçbirimizin sahip olmadığımız büyük bir kuvvete sahiptir: Siz buna şans deyiniz, kısmet deyiniz. Bence bu, daha ziyade elle tutulur birşeydir. Dikkat etmediniz mi? O herkesin nabzına göre şerbet vermesini bilir".

Kadınlar düşündüler. Hakikaten o kimse ile arasını bozmaz, kimse ile münakaşa etmezdi. İstediklerini gayet büyük bir kolaylıkla elde etmesini bilirdi. Herkesin nabzına göre şerbet verirdi ama, bunun için kendisine riyakâr veya kurnaz da denilemezdi. Çünkü o herkesi memnun etmeğe çalışırken kendi ufak tefek menfaatlerinden, yakın bir istikbaldeki rahatından fedakârlık etmesini de bilirdi. Vakıa neticede daima kendisi kazançlı çıkardı ama, kimseyi kırmadıktan ve herkese hakkını verdikten sonra kim ne diyebilirdi.

Arkadaşlarının kocaları ile yaptıkları münakaşaları daima, biraz hayretle dinliyen bir hali vardı. Arkadaşları da. doğrusu bazan ona hayretle bakarlardı. Vakıa evinde herşeye hâkim olduğu muhakkaktı ama bazan kocası ile konuşurken en tabii haklarını adeta rica ile elde ettiği görülürdü. Bir ahbap ziyaretinden eve, akşam yarım saat geç kaldığı için üzülürken yalnız başına Avrupa seyahatine çıkmış, hoşuna giden bir çantayı satın alabilmek için kocasına danışırken kocası ona bir otomobil satın almıştı.

Birçokları için o şanslı ve kısmetli kadın. birçokları için de anlaşamaz kadındı.

Halbuki onun anlaşılamıyacak hiçbir taraf yoktu. Hayatta bazı kadınların daha az meziyet sahibi olmalarına rağmen hemcinslerine kıyasen daha mesut bir hayat sürdükleri. kendilerini daha çok sevdirdikleri bir hakikatti. Kimi saçını evine süpürge eder, gene yaranamazdı, kimi normal fedakârlık hudutlarını hiçbir zaman aşmadığı halde bas tacı edilir, hem kocası hem çocukları tarafından pek çok taktir edilir ve sevilirdi.

Bu fevkalâde hadiseyi yalnızca şansa ve kısmete bağlamak, muhakkak ki, pek ustünkörü bir karara varmak demektir. Eğer cemiyette, zaman zaman, tesadüf ettiğimiz bu mesut kadınları gözümüzün önüne getirecek olursak bu kadınların herşeyden evvel insan psikolojisine ehemmiyet verdiklerini görürüz. Onlar kuvvetliye karşı da, zayıfa karşı da bu psikolojinin bütün icaplarını yerine getirirler. Hak iddia etmek, etraftakilerin başına vura vura istediklerini yaptırmak bu kadınların aklından geçmez. İleri görüşlüdürler. Kendilerini zayıf ve aciz hissettikler için değil, bir gün kaybetmek endişesini hiçbir zaman akıldan uzak tutmadıkları içindir ki onlar zor kullanma yolunu değil, sevgi yolunu seçmişlerdir. Sevgi yolu, insanı gayelere ulaştıran en kısa yoldur. İşte anlaşılamıyan mesut ve şanslı, kısmetli kadınların sırrı budur.

*

Kadınlar ekseriya küçük bir âlemde, evlerinin dert duvarı içinde yaşarlar. Onların bu dört duvar içinde, asırlardan beri, tatbik ettikleri psikoloji sanatı ve ruhlara hitab etme kaygusu, bugün ev duvarlarını çoktan aşmış ve dış hayata seçmiştir. Psikoloji bugün yalnız ev hayatının değil, iş hayatının, siyasetin, devlet idaresinin vazgeçilmez bir muvaffakiyet şartı olmuştur. İngiltere Kraliçesi Elisabeth, bir Fransız olan şapkacısına yeni siparişte bulunurken modayı ve kendi zevkim değil, halkın ruhunu okşıyan şapkalar ısmarlamıştır. Bu şapkalar açık renkli, neş'eli ve yüzünü olduğu gibi gösteren küçük şapkalardır. Bir kraliçe için bile halkın arzuları birer emir olmuştur. Çünkü o, bu arzulara cevap verirken sarsılmaz bir kuvvet kazanır.

Psikoloji, yalnız evimizi değil, bugünkü dünyayı küçücük parmağı üzerinde oynatan yaman bir diktatördür.

Paul Gallico noktayı koydu. imzasını attı. Sonra acele acele, matbaaya gitmek üzere, evden çıkarken radyoyu açık bıraktı. Halbuki vaktiyle evde radyo çaldırmazdı, şimdi onsuz yapamıyordu.

Moda

Sonbahar ve kış

Yaz aylarından Sonbahara geçiş daima biraz hüzünlüdür. Fakat

tam bu mevsimde çıkan yeni moda binbir buluşu, cazibesi ve güzellikleri ile kadına bir yenilik arzusu, bir enerji ve cesaret vermekte, ümit ve projelerin, dolayısile saadetin kapısını açmaktır. Fakat erkeklerin de bu modaya lakayt kaldıklarını düşünmek hatalı olur. Onlar sevgililerinin, karılarının, genç kızlarının, katta sokaktaki kadının bu neş'eye dahil olmasını, değişik ve yeni görünmelerini isterler. Daha muhafazakar oldukları için kadının moda sahasında gösterdiği cesaret bazan şaşırtır, bazan taktire veya tenkide götürür. Fakat hiçbir zaman kayıtsız bırakamaz.

Moda olmasa ve moda sık sık değişmese hayat zevkinden ve güzelliğinden çok şey kaybeder. Fakat bu "sık sık değişme" kelimelerinin üzerinde biraz durmak lâzımdır. Modanın en belirli vasfı değişiklik ve yeniliktlr. Fakat bu vasıf, en şık kadının bile dört, hatta beş senelik elbiselerini giymesine mani olmamalıdır. Zira modadaki- yenilikler ve değişiklikler aklı başında makul ve hatta uslu bir seyir takip ederler.

Hürriyet hattı

Pariste büyük terziler defileler tertipliyerek modellerini teşhir ederler, nihayet bu modellerin fotoğrafları basına verilir ve böylece bütün dünya yem modanın hatlarını öğrenir. Moda muharrirleri ise resimlere iyice bakar, tefsirleri okur ve kendi görüşlerine göre yeni hatlara bir isim takarlar. Bazıları için bu senenin hattı "zeytin" hattıdır. Çünkü bu hat kadına bir zeytin yuvarlaklığı ve oval bir manzara vermektedir. Üstelik zeytinin çeşitli yeşilinden siyaha kadar bütün renkleri gayet modadır. Bazılarının görüşüne göre de1956 - 57 modasını "tabiîlik" hatlı olarak vasıflandırmak daha yerindedir. Fakat en güzeli, bir Fransız moda yazarının dediği gibi "yumuşaklık ve hürriyet" hattıdır. Bu hürriyet kelimesinden her kadın istediği gibi giyinsin, bildiğini yapsın manası çıkarılmamalıdır. Modanın gene değişmez temel prensipleri vardır. Fakat bunlar kadının her hareketini gayet serbest bırakacak, onu olduğu gibi gösterecek, suni süsten uzaklaştıracak şekilde tertiplenmiştir. 1956 - 57 modası kadının kendi hatlarına sadıktır. Omuzlar yuvarlak, beller rahat, kalçalar tabiîdir. Kolları dolduran kaplar, geniş tutulan sırt bedenleri, etek ucuna doğru darlaşan şişirilmiş eteklikler bu yeni hattın en büyük hususiyetlerini teşkil etmektedir. Fakat üzerinde durulacak en mühim nokta şudur: Hangi biçimi seçmiş olursa olsun, kadının bu kış dikkat edeceği ilk şey giydiği elbisede rahat etmek ve rahat ettiğini hareketleri ile ifade etmektir. İşte" "hürriyet hattı" denilen hat bu hattır.

Dior'un siyah elbisesi
% 100 Parisli

Tayyörler

Omuzlar yuvarlak, munistir. Ceket boyu çok kısadır. Beden yuvarlaklığım temin eden "pens"ler ve ufak büzgüler ekseri bir kemer veya yarım kemer içine girerek belde kaybolmaktadır. Tayyörlerin sırt kısımları tamamile serbesttir ve her türlü harekete kolaylıkla imkân vermektedir. Böylece tayyör ceketlerinin beden kısımları sırtta, ya adamakıllı bol bırakılmıştır ve kemerle belde toplanmaktadır, veya "martengal" denilen arka kemerleri ile nazarı dikkati celbetmektedir.

Tayyör etekleri gayet yumuşak bir şekilde vücudu sarmaktadır.

Mantolar

1956 - 57 modasının umumî görünüşüne uymak istiyen mantolar, bazan çok büyük değişikliklerle karşımıza çıkmaktadır. Bu kış yeni manto yaptıracak olan bir kadının evvelâ Şayet yumuşak, sıcak ve dökük bir kumaş seçmesi serttir. Çünkü 1956 - 57 kış mantolarının ilk vasıfları "sancı" olmalarıdır. Bu demektir ki, mantolar kadınların vücut hatlarına, hareketlerine uyacak, onlarla bir bütün teşkil edecektir. Kol evleri ekseriya geniş ve aşağıdandır. Kollar omuzlardan itibaren tamamile yuvarlak bir hat takib etmektedir. Yakalar muazzam ve ekseriya drapelidir. Kumaş daima "düz iplik" olarak alınmış ve bolluklar büzgüler veya pliler şeklinde elde edilerek, bunlar çoğu Zaman arkadan, ense kökünden bırakılmıştır. Birçok mantolar takım halindedir. Yani aynı kumaştan tayyörler veya elbiseler üzerine giyil mektedir. Bu şekilde takım olarak kullanılan mantolardan birçoklarının boyu elbiseden veya tayyör etekliğinden bir karış veya birkaç parmak kısadır. Pelerin mantolar veya pelerin

Pelerin modası
Yelken devrinden uçak devrine

yakalı bele oturmuş mantolar 1956 - 57 modasının en büyük hususiyetini teşkil etmektedir. Kap ve pelerinin testtin ettiği yuvarlak hat, yaka ve kol takılısı ile bazan suni şekilde de temin edilmekte ve çok sade mantolar böylece en yeni bir "stil"le karşımıza çıkmaktadır.

Umumi görünüş mübalâğasız düz hat ile temin edilmiş, godesiz bir bolluk ve yuvarlak kollarla, zengin yakalardır. Nazarı dikkati celbeden bir başka şey de kürklerin tıpkı eski zamanlardaki gibi kumaşların içine gizlenmesi ve en şahane kürklerin sadece astar olarak kullanılmasıdır.

Elbiseler

Elbiseler sabah için düz hatlı, dar ve sadedirler. Spor kumaşlar ve bütün kalın yünlüler bu biçimler için biçilmiş kaftandır.

Öğleden sonra elbiselerine gelince bunlarda en çok nazarı dikkati çe-

ken drapelerdir ve ipekliler revaçtadır. Bel nadiren yerinde olup ekseriya normalin üstündedir. Geçen mevsimde olduğu gibi, bu mevsimde de kemerler ve kuşaklarla, drapeli bel kupları ile çok oynanmıştır. Bazı yakalar çok yüksek ve birçokları omuzlara doğru yırtılmıştır.

Gece elbiseleri

Gece elbiselerinde en çok göze çarpan şey birçok yakaların dekoltesini ve ipekli gece pelerinlerini süsleyen kürklerdir. Yerleri süpüren işlemeli şahane elbiselerden bileklerde biten dans elbiselerine, kapalı yakalı ve kollu şömizye taklidi tuvaletlerden, tek askılı veya çıplak strepleş bedenlere kadar, gece için, her biçim mübahtır. Bu arada geçen se--eki yüksek belli ampir tuvaletler, arkadan fiyonklu çok bol etekli pamuk kadife dans elbiseleri de aynı şekilde beğenilmektedir.

Renkler

1956 - 57 modasının kraliçe rengi acı bir mordur. Tayyörden gece elbisesine, şapkadan eldivene kadar bu renk her yerde göze çarpmaktadır. Fakat gene aynı şekilde moda olan bir başka renk vardır ki morun tamamile aksidir diyebiliriz. Bu, solmuş yamak rengidir. Her iki renk akla gelebilen bütün tonları ile piyasaya sürülmüştür. Mor güzel bir menekşe rengine de bakabilir, mürdüm eriğinin kapalı ve donuk görünüşünü de alabilir. Yaprak renginde ise bazan ilkbaharın ümit ve neş'e verici tonlarını, bazan sonbaharın ölgün ve yanık harelerini bulabiliriz. Ormandan denize inince, yosun renkleri bitip tükenmez bir hazinedir.

Fakat,her sene olduğu gibi. siyah gene tahtta oturan renktir. Ona bu sene yeni bir isim takılmış: 100 % Parisli!. En güzel tayyörler daima siyahtan yapılmıştır ve bütün büyük terzilerin en çok özenerek hazırladıkları model muhakkak siyah bir öğleden sonra elbisesidir. Eteği bol da olsa dar da olsa ekseriya drapelidir. Kuşağı normal bel hattından yukarda ve umumiyetle kalındır. Ne olursa olsun daima şıktır. Çünkü siyahtır.

Kumaşlar

Renkli sonbahar kumaşlarının en büyük hususiyetleri fevkalâde yumuşak, besli ve aynı derecede hafif oluşlarıdır. Ağır görünüşlü "tweed" ler, "Shetland" lar bu kış adeta "tüy siklet" le ortaya çıkıverdiler. Terzilerin en çok sevdikleri yeni bir kumaş ta, şu bizim çok iyi tanıdığımız eski pamuklu kadifedir. En ağır tayyörler, dans elbiseleri koyu renkli kadifelerle yapılmıştır.

Umumi bakış

Modellere uzun uzun baktıktan sonra akılda kalan şey yumuşak, rahat, serbest bir hat, yuvarlak omuzlar, normal bir bel, normal bir kalçadır. Bir de kap ve pelerinler. Evet yelkenli gemiler devlinden kalma, fakat uçak devrine intibak etmiş bir pelerin modası..

S İ N E M A

Festivaller

Çiçekli yol

Onyedinci Venedik Film Festivali açılırken alınan kararlar bütün sanatseverleri sevindirmişti. Fakat sinema endüstrisi patronları sanatseverlerle aynı fikirde değildi. Sadece tek bir filme mükâfat verilmesi öbürlerinin değerini gölgeleyecekti. Halbuki prodüktörlerce bu festivallerin gayesi bazı filmlerin iş imkânlarını arttırmak olmalıydı. Bunun için türlü mükâfatlar icadedilmiş miydi? Yeni şartların bir hususiyeti de önceden yapılan bir elemeyle Festivale ancak 12 filmin kabul edilmesiydi. Eski usule göre verilen mükâfatların sayısı zaten 12'yi buluyordu. Öyleyse bu 12 film festivale kabul edilmekle mükâfatlandırılmış sayılabilirlerdi. Yalnız aralarından bir tanesine "San Marco - Altın Aslanı" verilecek, öteden beri en iyi erkek ve kadın oyunculara dağıtılmakta olan "Volpi Kupası" da kaldırılmıyacaktı. Buna rağmen şartları tatmin edici bulmayan İngiliz ve Amerikalı sinemacılar eserlerini festivalden çektiler. John Huston'un "Moby Dick"ini bu yüzden görmek mümkün olmadı. Amerikalılar festivale "Bigger than Life" ve "Attack" ile gayri resmi olarak katıldılar.

12 yerine 14 film gösteren festivalin gidişi günlük gazetelerimize her zamanki eğlenceli yazılarla aksettirildi. Filmlerin isminden, mevzuundan, yapıcılarından bahse lüzum görülmeden; sinemayla ilgileri olsun olmasın, bir takım Venedikli güzellerin mayolu resimleri sayfaları süsledi. Gazete mesulleri sanat ile şehvet arasındaki farkı daha kestirememişlerdi. Neticeler de tam bir festival havasıyla bildirildi. Önce "Attack"ın Altın Aslan'ı kazandığı yazıldı. Sonra yüksek tirajlı bir gazete İtalya hususî muhabirinin yazısını neşretti. Muhabire göre Altın Aslan bu yıl kimseye nasip olmamıştı ama Volpi kupasını Maria Schell ile "La Traversce de Paris" filminin yıldızı Claude Autant-Lara kazanmışlardı. Belliydi ki, bu gazetenin İtalyalı muhabiri rejisörlerden aktör yapmaya meraklıydı. Nitekim Sovyet filmi "Ölmez Birlik"ten bahsederken Aframenco ile Tisse adlı iki genç aktörün oyunlarım kaydetmek ihtiyacını duymuştu. Sinema üstadı bu kıymetli muhabir fikrinde israr ededursun gerek Claude Autant-Lara, gerek Aframenco ile Tisse filmlerinin oyuncuları değil rejisörleriydiler.

Onyedinci Venedik Festivali millî sinemaların mukayeseli durumlarını göstermesi bakımından alâka çekici oldu. Bu festival dolayısıyla harpten sonra büyük sinema kalkınması yapan İngilizlerin artık söyliyecek şeyleri kalmadığı, İtalyanların sarsıntı geçirmekte olduğu açıkça ortaya kondu. İngiltere adına girecek olan "Moby Dick" aslında John Huston'un bağımsız eseriydi. 1952'de Cannes'da birinci mükâfatı kazanan, Orson Welles'in "Othello"su ne derece Tunus filmiyse, o da o kadar İngilizdi.. İtalyanların vaktini doldurmuş, emekli sinemacı Mario Camerini'nin "Soeur Loetzia"sıyla iştirak etmesi hayret vericiydi. Yeni değerler, Federico Fellini'ler, Michelangelo Antonioni'ler nerelerdeydi?

Luis Bunuel'in İspanya'dan ayrılışındanberi uykuya dalan İspanya sineması, L. G. Berlangâ ve J. A. Bardem gibi iki kuvvetti şahsiyet sa-

Maria Schell "Gervaise"de

Hakedilen bir sanat mükâfatı

hibi sinemacıyla, Avrupa'da İtalyan sinemasından açılacak yeri doldurmaya hazır olduğunu ispat ediyordu. Festivalin bir başka keşfi de Yunan sineması olmuştu. Nikos Kunduros'un "Drakon"u değişik tepkiler yaratmış, bazı kritiklerce festivalin yüz karası olduğu iddia edilmiş, bazıları ise genç rejisörün trajik mizahını öve öve bitirememişlerdi. Haklı haksız bir yana işin ticari cephesi de Yunanlıların yüzünü güldürecek durumdaydı. Mihal Kakoyannis'in "Stella"sından sonra bir Yunan filmi daha, Nikos Kunduros'un "Drakon"u Avrupa sinema salonlarını dolaşmaya başlıyacaktı. Kakoyannis ve Kunduros adlarının da hatırda yer etmesinden sonra Avrupa'da sesi duyulmıyacak kadar cılız olan yalnız Türk sineması kalıyordu. Bu acı gerçek karşısında sinemacılarımız millî sinemamızın yolunu hâlâ "Kamelyalı Kadın"larda. "Papatya"larda arıyordu. Halbuki hedefe çiçekli yollardan değil, çeşitli müşkül ve mânilerle dolu kayalık geçitlerden gidiliyordu. Umursamazlıkları lâubalîlik derecesine yaran prodüktörlerimiz Venedikteki Yunan başarısından ders almalıydılar.

Harp aleyhtarlığı

Festival 8 Eylül'de sona erdi. İngiliz dokümanter filmciliğinin kurucusu John Grierson başkanlığında, Fransız film kritiği Andre Bazin, ünlü İtalyan sinema ve tiyatro rejisörü Luchino Visconti ve Sovyet rejisörü Frederic Ermler'den meydana gelen Jüri "**San** Marco Altın Aslanı" na lâyık film bulamadı. Volpi Kupalarını iki Fransız filminin yıldızları Maria Schell ve Bourvil aldılar.

Maria Schell mükâfatını Rene Clement'ın Emile Zola'nın "L'Assommoir" adlı romanından adapte ettiği "Gervaise"le kazandı.. Film Amerikalıların üzerinde pek durduğu bir mevzuu, alkolizmin felâketlerini inceliyordu. Maria Schell'in Clement'in elinde sinema tarihinin ölmez karakterlerinden birini yarattığı umumi bir kanaatti.

Öbür Fransız filmi "La Traversee de Paris" memleketimizde "İçimizdeki Şeytan - Le Diable au corps" adlı eseriyle tanınan Claude Autant-Lara'nındı. İtalyalı hususî muhabir Autant-Lara'yı aktör olarak lanse etmeye ne kadar çalışırsa çalışsın "İçimizdeki Şeytan"ın yaratıcısını unutmak kabildeğildi. "La Traversee de Paris" bir komediydi. Vak'a Alman işgali sırasında Paris'te geçiyor, bavul içinde et kaçırmaya kalkışan iki kafadarın maceraları gösteriliyordu. İki kafadarı temsil eden Jean Gabin ile Bourvil'in oyunları seyircileri kahkahadan kırıp geçirmişti. Volpi kupasına o ana kadar namzet, Helmut Kautner'in Prusya militarizmiyle alay eden Alman komedisi "Der Hauptmann von Koepenick"in yıldızı Heinz Rühmann iken, Bourvil'in başarısı onunkini bastırmıştı.

Altın Aslanı kazanamayan film - lerin bazılarına gayri resmî teşekküllerce teselli mükâfatları dağıtıldı. İtalyan sinema kritiklerinin Pasinetti mükâfatı "Attack - Hücum" adlı Amerikan filminin rejisörü Robert Aldrich'e verildi. "Attack", konusunu Broadway'de pek tutulmamış bir piyes olan "Fragile Fox" dan almıştı. Film, vatanında sert tenkitlere uğradı. Bunun sebebini anlamak güç değildi. Robert Aldrich filminde gösteriyordu ki, Amerikan ordusunda kahramanlar olduğu gibi korkaklar da vardı. Ama bu gerçeğin ifadesi, Amerikan cemiyetine tenkit mahiyetinde olan herhangi bir gerçeğin ifadesi gibi sansürü ve aşırı sağcı topluluklari derhal harekete geçirirdi. Yaşadığı cemiyetin aksaklıklarını ele alışındaki cesaret, Aldrich'in Avrupa'da sevilmesine sebeb olmuştu. Amerikalıların etrafını küçük görmesinden, dostlarına para ile satın alınmış muamelesi yapmasından Avrupalı bıkmıştı. Harp sonrası İtalyasını bütün Kefaletiyle gösteren Rossellini'lerin, De Sica'ların, Visconti'lerin vatandaşları İtalyan tenkitçileri çuvaldızı kendisine batırılabilen Robert Aldrich'i mükâfatlandırıyorlardı.

Magnani "Soeur Loetizia"da
Venedikteki İtalya

San Giorgio kültür ve medeniyet mükâfatı Kon Ichikawa'nın "Burma Arpı"na verildi. Bu film de bir harp dramıydı. Sivil hayatında arpist olan bir askerin Burma savaşında ölen arkadaşlarını gömebilmek için rahip oluşu gösteriliyordu. Festivalde büyük bir alâkayla seyredilen fakat mükâfat alamayan Japon filmi "Utanç Sokağı", Japon sinemasının geçenlerde ölen büyük şahsiyeti Kenju Mizoguchi'nin eseriydi.

Son teselli mükafatı Katolik birliği sinema bürosu tarafından L. G. Berlanga nın İspanyol filmi "Calabuig"e verildi. Filmin hikâyesi atom araştırmalarından usanıp sakin bir köye yerleşen bir âlime dairdi.

Festival filmlerinin müşterek bir noktası vardı: İkinci Dünya Harbinden açı tecrübelerle çıkan milletler, son siyasî ve askeri karışıklıklar karşısında kendilerini endişeden alakoyamıyorlardı. "Der Hauptmann von Koepenick" -Alman-, "Burma Arpı" -Japon-, "Attack" -Amerikan-, "Calabuig" -İspanyol-, "La Traversee de Paris" -Fransız-, hep harp aleyhdarı filmlerdi. Dünyanın yeniden karıştığı şu günlerde, sanatçılar geçmiş felâketleri hatırlıyor ve bir başka savaş macerasına sürüklenmemek için insanlığı ikaz ediyorlardı.

Filmler

Başlangıç

Yeni mevsim eski filmlerle başladı. Atlas sineması vitrinlerinde Mervyn Le Roy'un 14 yıllık "Gangster'in Hilesi - Johnny Eager"ının resimlerini görenler hâlâ yaz tekrarlamalarından biri yapılıyor sandılar. Hakları da yok değildi. Yeni mevsime yeni filmle başlamak lâzımdı. 1942'de döktüğü göz yaşları için Van Heflin'e yardımcı aktör "oscar"ını kazandıran filmin bugün, fazla bir alâka toplaması beklenemezdi.

Elhamra'da oynayan "Kanlı Tuzak - Suddenly" da seyircilerini şaşırttı. Beyoğlu sinemaları şimdiye kadar filmlerin orijinal versiyonlarını gösterirdi. Yoksa bu âdetten vazgeçiliyor muydu,? Vazgeçilmiyordu ama Lewis Allen'in çevirdiği "Kanlı Tuzak"ın konusu bizim sansürün pek hoşuna gitmemişti. Film bir Amerikan Cumhurbaşkanına tertiplenen suikastı gösteriyordu. Türkçe dublaj senaryosunda değişiklikler yapıldı, cumhurbaşkanı bir iş adamına çevrildi. Sansürümüz Amerikalı filmcilerin Amerikalı cumhurbaşkanına yaptığı bir saygısızlığı tamir etmişti. Film artık oynayabilirdi.

Bir başka kanlı film "Kanlı Geçit - Blood Alley" mevzuu, işlenişi ve kahramanlarıyla ancak çocuklara hitabedebilecek seviyede bir cinemascope'tu. Kim olduğu, neden ve nasıl Kızıl Çin'e gittiği bilinmeyen John Wayne muhayyel bir Çin köyünde, gene varlığının sebebi hikmeti izah edilmeyen Lauren Bacall'la karşılaşıyor ve berarberce bütün köy halkını ulak bir nehir gemisiyle Kızıl Çin'den kaçırıp Hong-Kong'a ulaştırıyorlardı. Rejisör William A. Wellman gemide heyecanlı mizansenler tertiplemişti. Nehirde kopan tayfunda gemi altüst olurken, şiddetli yağmur ve rüzgârlara rağmen çark başından ayrılmayan J. Wayne gemide bulunan iki komünistin tecavüzüne uğrayıp boğulurken, aşağıda salonda bir mülteci kadın çocuk doğuruyordu. Böyle girift, sahneler sayesinde

"Kanlı Geçit" macera filmi olmaktan çıkıp, bir komedi oluyordu.

Öbür filmlerin hiçbiri uzun boylu üzerlerinde durulacak cinsten şeyler değildi. "Vahşi İntikam - The Seeker's", "Yaylalar Bakiresi - Musoduro" hep program doldurmak için yapılmış filmlerdi. Eski mevsimle yenisi arasında köprü teşkil ediyorlardı. Fakat Orson Welles'in "Ölüm Raporu - Confidential Report", Elia Kazan'ın "Rıhtımlar Üzerinde - On the Waterfront", John Huston'un "Deniz Ejderi - Moby Dick", Fritz Lang'ın "Moonfleet" adlı eserlerinin gösterilmesi yakındı. Şimdiden karamsarlığa kapılmamalıydı.

Transfer edilmeyen borçlar

Seyirci gecen yıl beliren tehlikeleri hatırlayarak bol Amerikan filmi görmeme endişesine de kapılmamalıydı. Amerikalı filmcilerin alacakları hala transfer edilmemişti ama, Türk seyircisi Amerikan elçisinin şahsi tavassutu, sayesinde Hollywood şaheserlerinden mahrum olmayacaktı. Elçi arabuluculuk yaparken, Amerikan filmlerinin Amerika için sağladığı propagandanın yanında Hollywood stüdyolarına olan borcun devede kulak kalacağını hesaplamıştı. Fakat işin ticarî yönünü de küçümsememek gerekirdi. Avrupalı filmciler Amerikalılardan açılacak yere talipti. Kredi vermeyi de kabul ediyorlardı. Seyircinin bol ve iyi Avrupa filmi seyretmesi bu sefer, mesela Fransız yahut İtalyan filmleri tiryakileri yaratacak, ticarî muvazene sağlandıktan sonra yeniden Amerikan filmi alış kanlığı aşılamak pek güç olacaktı. İyisi mi, böyle bir karışıklığa meydan vermemek için borçlar bir müddet daha birikebilirdi.

Robert Aldrich

En iyi rejisör!

E N D Ü S T R İ

Makineler

Bir teşebbüs

Ankara II. Sanat Enstitüsü Model öğretmenleri Mahmut Eski ve Kemal Taşkıran 1955 yılında öğretmenlikten istifa ettikleri zaman memlekete dışardan makina ithal etmek adamakıllı zorlaşmıştı. Marangozlar planya, torna, şerit testeresi sıkıntısı çekiyorlardı. Demirciler ve tesviyeciler de hemen hemen aynı sıkıntı içindeydiler. Bu iki sanatkâr arkadaş çalıştıkları atelyenin imkânsızlıklarını hiç nazarı dikkate almadan bazı makineleri yapmayı akıllarına koymuşlardı. Atelye Ulus gazetesinin eski matbaasının karşısında bir hurdacı dükkânının içinde dar, karanlık bir odacıktan ibaretti. Ne penceresi vardı, ne kapısı.. Kar yağmur içeri doluyor, iki arkadaş her türlü mahrumiyetle mücadele ederek gayelerini tahakkuk ettirmek için çalışıyorlardı. O zamana kadar bize Avrupadan gelen marangoz şerit makinesini ilk mevzu olarak ele almışlardı. Nihayet muvaffak oldular. Yaptıkları ilk marangoz şerit testeresi mükemmel iş görüyordu. Eski öğretmenler işi bu kadarla bırakmadılar. Çalışmalarına devam ettiler. Taptıkları makineyi daha mütekamil, Avrupa makinelerde boy ölçüşebilecek evsafta, hatta daha yüksek evsafta yapmak istiyorlardı. Günlük işleri arasında buldukları boş vakitlerden istifade ederek yeniden işe koyuldular. Önce makinenin muhtelif parçalarının bir bir tahta kalıpları yapılıyordu. Bundan sonra döküm safhası geliyordu. Bu işi de kendilerinin nezareti altında yakındaki dükkânlardan birinde bir dökümcü arkadaşları yapıyordu. Dökülen parçalar temizlenip kontrol ediliyor, bundan sonra birleştiriliyordu. İki arkadaş üç ayda 10 makine yapmışlardı. Ama bunları nasıl elden çıkaracaklardı? Yenilerin) yapmaları, bu işi ilerletmeleri için yaptıkları makineleri satmaları icap ediyordu. Makinelerini teşhir edecek, vitrinleri, yahut başka bir mağazada vitrin kiralıyacak paraları yoktu.

Satış başlıyor

Geçen hafta içinde bir gün "MAKE" -makinelerin üzerine bu marka konmuştu- markalı makinelerden ilk partisi Trans Türk' Şirketi tarafından satın alınmak iştendi. Makineleri tetkik eden mühendislerin raporları müspetti. Bet tane 40'-lık marangoz şerit testeresi Trans Türk Şirketine teslim edildi. Bunlardan iki tanesi üç gün içinde satıldı. Bunları alan marangozlar makineden çok memnun olduklarım gelip Mahmut Eski ile Kemal Taşkıran'a anlattılar. Eski iki model öğretmeni bu

Yerli makine ve yapıcıları

Lütfen biraz alâka..

suretle yeni bir sahaya atılmış oluyorlardı. 25 makine siparişi daha aldılar ve hemen çalışmaya başladılar. Sadece bu işle meşgul oldukları takdirde ayda on makine yapabileceklerini söylüyorlardı. İki arkadaşa göre bu türlü makinelerin hepsini memleketimizde yapmak mümkündü. Meselâ kendileri tecrübe olarak şimdiye kadar 10 şerit makinesi, 10 planya makinesi, 10 tane de freze tezgâhı yapmışlardı. Hem de akla hayale gelmedik güçlüklerle mücadele ederek.. İki arkadaş ellerindeki siparişleri bitirdikten sonra, muntazam bir atelye kurmak ve orada çalışmak istiyorlardı. Bu tasavvurlarını tahakkuk ettirirlerse ilerde başka tip iş makineleri üzerinde de çalışacaklarını söylüyorlardı.

M U S İ K İ

Almanya

"Wahnsinnig!"

Barmen gözlerini göğe dikti. Eski günleri hatırlamış gibi, ümitsizce başım salladı. "Wahnsinnig!. - Çılgınca bir şey!. -" dedi. Karşısındaki, Amerikadan gelmiş bir iş adamıydı. Bir gün önce, Darmstadt'daki işleri onu çok yormuştu. Dostları kendisine şehrin civarındaki çam ormanlarında bir gezinti tavsiye etmişlerdi. O da, bu tavsiyeye uymakta ne kadar iyi ettiğini anlamıştı. Dinlenmiş, rahatlamıştı. Yalnız, çamlarla kaplı bir tepenin üstüne vardığında kulağına karmakarışık gelen bir takım çalgı sesleri duymuştu. İşte, misafirhanedeki barmene bunu soruyordu.

Barmenin "çılgınca" diye vasıflandırdığı şey, küçük Darmstadt şehrinin milletlerarası şöhretini sağlıyordu. Bir müddettir o civardaki bir din okulunda Darmstadt'ın Kranichstein Musiki Enstitüsü çalışıyordu. Beş yıldır her yaz orada, "Yeni Musiki için Milletlerarası Tatil Kurları" yapılmaktaydı. Daha önce bu dersler, Frankfurt'un birkaç kilometre güney-doğusundaki Darmstadt şehrinin öbür ucunda bulunan şatoda verilmekteydi. Darmstadt, harpten en çok zarar görmüş Alman şehirlerinden biriydi. Üstelik ,Nazi rejimi yeni musikiyi yasak etmişti. Bu noktalar hesaba katılınca harp sonrası Alman musikisi hayatının en cüretli teşebbüslerinden biri olan bu okulun mânası daha iyi anlaşılmaktaydı.

Nazi rejimi yıkılınca Darmstadt'lı Wolfgang Steinecke adlı bir musikişinas, meslekdaşlarına bir okul kurma teklifinde bulundu. Bu okulda, dünyanın her köşesinden gelen musikişinaslar toplanacaklar, en yüksek profesyonel seviyede, çağdaş musikinin meselelerini münakaşa edeceklerdi. Böylece, 12 yıldır Almanya'da yasak olan şey nihayet yapılmış olacaktı. Bu fikir, etrafta geniş akisler buldu. Hükümet makamları da yardımlarını esirgemediler. Seçkin öğretmenler ve icracılar, işbirliğine davet edildiler. Nihayet 25 Ağustos 1946'da okulun ilk devresi başladı. Tecrübe, tam bir başarıya erişti. Daha sonraki yıllarda Darmstadt ismi, dünyanın her köşesinde, "ileri musiki" mefhumuyla bir arada anılmaya başlandı.

Dört bucaktan

İlk günlerinden başlayarak okul, gittikçe artan nisbette, milletlerarası bir mahiyet kazanmıştı. 1946'da ziyaretçilerin yalnız binde dokuzu Almanya dışından geliyordu. 1948 de nisbet yüzde 6'ya, 1949'da 27'ye yükselmiş, 1952 yılında 40'a varmış ve o zamandanberi de değişmemişti. Bu rakamlar, okula yabancı memleketlerde gösterilen ilginin deliliydi. Darmstadt Tatil Kursu, bu şöhretini reklam vasıtasiyle değil, çalışmasındaki ciddiyet sayesinde kazanmıştı.

Okulun hususiyetleri, oraya bir defa uğrayan bir musikişinası her yıl ziyaretini tekrarlamağa sevketmekteydi. Çünkü orada, modern musikinin teknik ve estetik meselelerim dost ça münakaşa edebilme imkânını buluyor, günümüzün musikisini bol böl dinleyebiliyordu. Halbuki, memleketine döndüğünde, konser dinleyicilerinin karşısına hâlâ Beethoven yahut Çaykovski senfonilerinin çıkarıldığını, "Webern" isminin "Weber" diye yanlış imlâyla yazıldığını, "Sihirbazın Çırağı"nın modern musiki diye sunulduğunu görüyordu; Geçenlerde, Darmstadt Tatil Kursu'nun çalışmaları hakkında "Musical America" dergisine bir makale yazan muhabir -David Hicklin şöyle diyordu: "Darmstadt'daki konser dinleyicilerine bir göz gezdirince insan, meselâ Ankara'lı bir çağdaş musiki meraklısının, Schönberg'in dört kuartetini bir kere daha konserde dinleme fırsatını ne zaman bulabileceğini düşünmektedir".

Darmstadt Modern Musiki Okulu
Dağ başındaki hür ses...

Darmstadt'daki dersler bilhassa, çağdaş musikiyle olan teması ancak ders kitaplarındaki geri ve dar görüşlere münhasır kalan, dolayısiyle bu musikiyi yakından tanımayan vasat musiki öğrencisine faydalı oluyor du. Gelenekçi okullardan gelen öğren ciler orada, kendisine "çağdaş ilahlar" diye tanıtılan Sibelius, Hindemith, Bloch isimlerinin bahis mevzuu bile edilmediğini görüp şaşırmakta, ders kitabında "Schoenberg bir nazariyecidir, bestekâr değildir" dendiğini hatırlamakta fakat bu görüşün Darmstadt'ta "vahşet" sayıldığını öğrenip daha da çok hayret etmekteydiler.

"Gelenekçi" Schönberg

Böyle bir öğrenciyi şaşırtan başka bir düşünce de, Schönberg'in, Darmstadt müdavimleri arasında Avrupa'nın başka modern musiki çevrelerinde de olduğu gibi- üstelik bir "gelenekçi" sayılmasıydı. Gene nesil, Schönberg'i bu bakımdan tenkit etmekte ye onda bulamadığını, Anton, von Webern'de bulmaktaydı. Maamafih, bu iki bestekâr hakkında çatışan fikirlere rağmen, bugün gerek Schönberg'in, gerek Webern'in, çağımızın iki "klâsik" bestekârı olduğu hususunda anlaşma vardı. Açık fikirli bir dinleyici, Darmstadt'da birbiri arkasından verilen birçok konserde, şüphesiz, bu iki üstadın eserlerini sık sık dinleme fırsatını buluyordu. Çağdaş musiki orada bir ilerilik gösterisi olarak değil, doğrudan doğruya musiki olarak, Chopin veya Beethoven'in diğer çevrelerde çalınması gibi, çalınmakta ve dinlenmekteydi.

Darmstadt'daki çalışmaların büyük bir kısmı, oniki ton sistemi üzerinde yapılmaktaydı. Bunun sebebi, Darmstadt çalışmalarına istikamet verenlerin muayyen bir doktrine bağlanmış olması değildi. Sebep, doğrudan doğruya, dünyanın dört bucağındaki "düşünen" musikişinaslardan büyük bir ekseriyetinin bu mesele üzerinde kafa yormakta oluşuydu. Sınıflarda, dersler esnasında başlayan münaşakalar çok defa yemekhanelerde, bahçelerde, şehrin sokaklarında, gece geç vakitlere kadar devam ediyordu. Hiç kimse, oniki ton metodunun değeri üstünde konuşmamaktaydı. Bu mesele yirmi yıl önce halledilmişti. Münakaşalar, fikir çatışmaları, bu sistemin nasıl tatbik edileceğine dairdi,

Züppelik yok

Darmstadt'ta sathi bir ilericilik, aşırılık ve yapmacık olduğunu sananlar yanılırlardı. Gerçi bu şekilde davranan küçük bir zümre yok değildi. Her gelenekçi akora gülen her tam kadansla alay edan birkaç kişiye şurada burada rastlanmaktay-

di. Fakat umumî hava, tam bir ciddiyet havasıydı. Schönberg'in düşünme sistemindeki ahlaki ve aydın ağırşaşlılık, Darmstadt çalışmalarına hakimdi. Herkes ortaya atılan her fikrin, her inanan münakaşa edileceğini biliyordu.

Çalışmalar, günde 11 saat sürüyordu. Dersler iki kısma ayrılmıştı: Çalgıcılar için ve bestekârlar için.. Ayrıca sınırlı bir mevzuu, opera sahneye koyma mevzuunu, ele alan bir sınıf daha vardı. Çalgı sınıflarında, modern musiki sahasında salahiyet sahibi dünyaca meşhur solistler derz vermekteydiler. Bu derslerde öğrenciler, modern eserleri icra etmekte, sonra öğretmen, tahlil ve tefsire müteallik noktalarda, bu icra üstünde, aydınlatmalarda bulunuyorlardı.

Bestekârlık sınıflarında, daha önemli bir mesele ile karşılaşılıyordu: Onbeş gün zarfında, ilerlemiş bir öğrenciye faydalı olabilmek için ne öğretmeliydi? Bazı öğretmenler, tek bir mevzu üstünde durmuyorlardı. Meselâ meşhur Fransız bestekârı Olivier Messiaen, ritm bahsini ele alıyordu. Ernst Krenek, öğrencileri piyano etrafına toplamayı, genç bestekârlara kendi eserlerini açıklatmayı tercih ediyordu. Seçilen yol ne olursa olsun. Öğretmen bestekârlar fırsat buldukça kendi eserlerinden, kendi çalışma tarzlarından bahsediyorlardı. Bu da genç öğrenciler için son derece istifadeli oluyordu.

Konferans - konserler

Darmstadt'taki çalışma porgramının en çok dikkate değer taraflarından birini de konferans - konserler teşkil ediyordu. Verilen birçok izahlı konser arasında bilhassa, piyanist Andor Foldes'in, Bartok'un piyano musikisi hakkında verdiği seri halindeki resitaller, çağdaş Fransız kuartetlerinin icra edildiği birkaç yaylı saz kuarteti provası bilhassa kayda değerdi. Bu yaz, Everett Helm'in verdiği "Charles Ives ile Erik Satie" mevzulu bir konferans ve Stefan Wolpe'nin verdiği "Amerika'da Yeni Musiki" konulu konferans büyük alâka ile takip edilmişti.

Darmstadt'taki faaliyetin üçüncü -ve çoğunluk için en mühim- kısmı da doğrudan doğruya konserlerdi. Her akşam verilen oda musikisi ve orkestra konserlerinde ekseriya genç neslin -35 yaştan aşağı bestekârlar- eserleri çalınmaktaydı. Diğer konserler, çağımızın büyük ustalarına tahsis edilmişti. Bir konserin baştan aşağı tek bir bestekârın musikisine tahsis edildiği de olağan şeylerdendi.

Okulun teşkilâtı ve kısa bir zamana bu kadar çok faaliyetin sığdırılması teşkilâtçılık virtüozitesine ihtiyaç göstermekteydi. Çalışmalara iştirak edenlerin bir şikâyeti, kursun fazla kısa olması, az zamanda çok iş görme mecburiyeti yüzünden bütün öğrencilerin fazla yorulmalarıydı. Maamafih, çağdaş musiki hakkındaki peşin hükümlerinden ve hatalı görülerinden kurtulmuş olarak memleketine dönen vasat bir musiki öğrencisi, sadece bu kurtuluşu bile büyük bir kazanç soymaktaydı.

Z A B I T A

Kıbrıs

Vesikalar sahte mi?

EOKA Lideri Albay Grivas'ın ele geçirilen hatıra ve mektuplarının Kıbrıs hâdiselerinin içyüzünü ortaya koyup koyamıyacağı son günlerin üzerinde ehemmiyetle durulan meselelerinden biriydi. Kıbrıs tethişçileri şefinin günü gününe tuttuğu iddia edilen bu hatıra defterinin ve muhtelif mektuplarının İngilizceye tercümesi ve gereken açıklamaların yapılması tahmin edildiğinden çok zor olacaktı. Grivas'ın hatıra ve mektuplarının Eylül sonlarına doğru neşredilmeğe hazır olacağı ileri sürülüyordu. Müstemlekeler Bakanlığı bu işe büyük bir ehemmiyet veriyordu. Bu ehemmiyetin sebebi kısmen hatıralardaki ifşaat, kısmen de hatıratın sahte olduğu hususunda Kıbrısta, Atinada, Amerikada ortaya atılan iddialardı. Hindistanda çıkan bazı gazeteler, Grivas'a ait olduğu iddia edilen vesikaların sahteliğinden emin olduklarını yazıyorlardı. Ellerinde delil var mıydı?

Bu mevzuda selâhiyetli şahit elbette ki bizzat Grivas olacaktı. Çeteci Albay, vesikaların ele geçirildiği haberini gayet yumuşak karşıladı. Fakat sonra düşüncesini değiştirmiş olacak ki "Sahtekârlar" başlıklı bir beyanname neşretti. Grivas bu beyanatında para mukabilinde bu türlü sahte vesikalar tanzim edecek kimseler bulmanın çok kolay olduğunu söylüyordu. Sonra "Lennox Boyd-Harding çifti kendi durumlarını kurtarmak için istedikleri takdirde sahte vesikalar hazırlatabilirler, yahut eğer bulunmuş bir hatıra defteri varsa, bunu yeniden istedikleri şekilde yazdırabilirler, içine sahifeler ilâve edebilirler, yahut içinden sahifeler çıkartabilirler"di. Grivas hatıraların kendisine ait olduğunu teyid edebilmesi için imzalarının olup olmadığını, bu hatıratın hangi devreye ait olduğunu bilmesinin icap ettiğini ileri sürüyordu. Zira muntazaman hatıralarını yazdığı doğruydu ve bunlardan bir kısmı kaybolmuş olabilirdi.

Bilinenler

Hatıra defteri ve mektuplar hakkında bilinen gerçekler nelerdi? Bunlar üç ayrı parça halinde bulunmuştu. Biri Lyssi'de ele geçirilmiş, ikincisi Trodos dağlarında bir mağarada bulunmuş, üçüncüsü de açıklanmayan bir kaynak vasıtasıyla elde edilmişti. Trodos'ta bulunan hatıra defteriyle birlikte bir tabanca, bir Sam Browne marke bel kayışı, bir de Grivas'ın son fotoğraflarında görülen yün yeleğin eşi de ele geçirilmişti. Grivas'ın kayalıklarda saklandığı yer tesbit edilmiş, çetecilerin reisi tam yakalanacağı sırada kaçmağa muvaffak olmuştu. Müteaddit not defterlerine yazılan hatıralar aynı el yazısından çıkmıştır. Bar sayfada "G. G." harfleri vardı. Bunların da Grivas'ın yaptığı rumuzlar olması lâzımdı. Hatıraların sahte olduğu iddiasının da biraz mantıksız tarafları vardı. Müstemlekeler Bakanlığı 250 bin kelime gibi haddinden fazla uzun bir sahte vesika tanzim edecek yerde bir iki bin kelimeyle aynı maksada pekâlâ vasıl olabilirdi. Hatıraların bu kadar uzun oluşu, onların hakikiliğine bir delil olarak gösteriliyordu.

Elyazısı

Elde Grivas'a ait olduğu inkâr edilemiyecek bir el yazısı olsaydı, bir grafolog bu hatıra defterlerini onunla karşılaştırır ve Grivas'a ait olup olmadığını kesin olarak tespit eder, böylece de tartışmalar sona ermiş olurdu. Öğrenildiğine göre Müstemlekeler Bakanlığı, Grivas'ın Atinada yaptırdığı bir vizeden el yazısının örneğini bulmuş, fakat henüz yazıları grafologa tetkik ettirmemişti. Vesikalar İngiliz Parlamentosunda müzakere mevzuu olmadan bu hususun kati olarak tesbiti icab ediyordu. Hatıralarda EOKA'nın mücadele gayeleri, temasları hakkında verilen teferruatlı malûmat, bunları yazanın teşkilâtın içinde olduğuna şüphe bırakmıyordu. Grivas'ın bu teşkilâtla başında olduğundan ise kimsenin şüphesi yoktu. Bu vesikaların hakiki olduğu bir defa kabul edilse, bundansonra hükümetin Kıbrıs politikasını tenkid edenler daha çok Müstemlekeler Bakanlığının ortaya attığı bu vesikalarla meşgul olacaklardı.. Vesikalar umumi efkâra nasıl takdim edilecekti? Sonra, hükümet hatırattaki şifre isimleri ne şekilde tefsir edecekti?. "G", "Gen","Geno" diye bahsi geçenlerden hangini Makariostu? Bir rahip âsâsı ve bir hafi işaretiyle belirtilmek istenilen kimdi? Hükümet bu hususları parlâmentonun tesbitine terketmeği doğru buluyordu. Ele geçirilen bütün vesikalar Avam (Kamarasının tetkikine arzolunacaktı. Bundan evvel yapılacak en mühim iş ise vesikaların sahte olup olmadığını tesbit etmekti.

S P O R

Futbol

Lig maçları

Yeni sezonun ilk maçını geçen hafta Çarşamba günü Mithatpaşa Stadında Fenerbahçe ile Beyoğluspor oynadılar. Hususi karşılaşmalarda rakiplerine bol keseden 7-8 gol atan SarıLâcivertliler, oyunun mühim bir kısmında nisbeten zayıf bir hüviyete sahip Beyoğluspor takımı ile başabaş gittiler. Hele bir ara buhranlı anlar geçirdiler, öyle güç durumlara düştüler ki tribünleri dolduran taraftarlarınır,yürekleri ağızlarına geldi. Bunca transfer, bunca masraf ve sonra böyle çabalama.. Bir an içinde aşırı kulüpçülerin sert tenkitleri tribünleri kapladı. Gerçekten tenkit edenler haksız değillerdi. Çünkü Fenerbahçe gayet kötü bir futbol örneği veriyordu. Bazı futbolcuların lâkayıt hareketleri en miyop taraftarın dahi gözünden kaçmıyordu. Topa girmiyorlar, koşmuyorlardı. Allah Allah!... Bu nasıl profesyonellikti? "Bir futbolcu formsuz olabilir" demliyordu. Ama koşmamak, kasten topa girmemek ve verilen pasları almamak; bunu "Profesyonel" kelimesi ile izah etmek imkânsızdı.' Fenerbahçe çetin bir mücadeleden sonra rakibini 3-0 mağlûp etmeye muvaffak oklu. Oldu ama işte öyle...

Ertesi gün Mithatpaşa Stadında gene kalabalık vardı. Karşılaşan rakipler ise Adalet ile Beykozdu. Yani mahdut sayıda taraftara sahip olan kulüpler. Acaba bu kalabalık nedendi? Her iki kulüp bu kadar kısa bir zaman içersinde bu derece taraftar mı kazanmışlardı? Hayır.. Gelenlerin ekserisi kulüpçü olmaktan ziyade, denk kuvvetlerin mücadelesini görmek isteyen sporseverlerdi. Nitekim böyle düşünüp te Mithatpaşa Stadının yolunu tutanlar neticede haklı çıktılar. Bir buçuk saat topun bir mekik dokur gibi iki kale arasındaki seyrini zevkle seyrettiler. İlk haftanın bu çetin maçı 3-3 beraberlikle neticelenmişti. Cumartesi günü 24 bini aşan bir seyirci kitlesi Beşiktaş - Vefa maçında da ayni heyecanı duydu. Yeşil-Beyazlı takımın transferden kazançlı çıktığı daha ilk dakikalarda belli olmuştu. Kaçırdıkları sayısız fırsatların biraz şanssızlık, biraz da beceriksizlikten ileri geldiği söylenebilirdi. Eğer bunların bir tanesini kullanabilmiş olsalardı netice şüphesiz ki 0-0 beraberlik olmıyacaktı. Haftanın lig karşılaşmaları Pazar sabahı yapılan Emniyet - Kasımpaşa maçı ile son buldu ve kabiliyetleri meçhul elemanlarla liglere katılan Emniyetliler çetin rakipleri Kasımpaşa ile 0-0 berabere kalmaya muvaffak oldular.

Beşiktaş — Vefa,
İtiş - kakış!.

Kulüpler

50 yıl sonra

Geçen pazar günü Mithatpaşa Stadının tribünleri tıklım tıklım dolmuştu. İstanbul Valisi Gökay mikrofonun başında heyecanlı bir konuşma yapıyordu. Bu seferki konuşması şehir işlerine ait değildi. Ne bir çeşme yapılmıştı, ne bir mektebin temeli atılıyordu, ne de bir kurdele kesiliyordu. Bu konuşma sportifti. Galatasaray'ın 50 yıllık hizmetleri belirtiliyordu. Gerçekten Gökay bu mevzuu kavramış ve hakikaten benimsemiş olarak konuştu: "Dile kolay bu, diyordu. Yarım asır Türk sporuna hizmet etmek. Hem de her bakımdan şerefli ve iftihar edilmeye değer..." Kısa süren konuşması zaman zaman alkışlarla kesildi. Galatasaray'ı sevenler, Sarı-Kırmızılı renkleri gönüllerinde yaşatanlar, Türk sporuna yaptığı büyük hizmetleri takdir edenler onu alkışlamaktan geri kalmadılar. Merasim Gökay'ın sözleri ile başlamıştı. Yaşlılar yani, kulübün kurulduğu günden bu yana hadiselerin içinde yaşayanlar, Şeref tribününde yaşlı gözlerle birbirlerine sarıldılar. "Ağabey" diye anılan diğer nesil bugünün heyecanını bir kerre daha yaşadı. Genç nesil ise bu samimi havayı, ruhlarına sindire sindire teneffüs ettiler. Vali Gökay müteakiben eski ve yeni. futbolculara madalyalarını vererek, tribüne çekildi. Celal Bayar Şeref locasında görüldü. Geliş, büyük bir tezahürata vesile teşkil etti.

Dinamo Galatasaraya gol atıyor
Turgaya ellinci yıl hediyesi

Tekaütler maçı

Cici Necdetleri, Arslan Nihatları, Avnileri, Boncuk Ömerleri, Esatları ve Osmanları sahada görenler eski günleri hatırladılar. Dünün şöhretleri, göbekli ve kır saçlı insanlar oluvermişlerdi. Eğer şakaklar ağarmamış ve biraz kalınlaşmamış olsalardı bu şöhretler, oyun itibariyle bugünkülerle pek âlâ mukayese edilebilirlerdi. Verdikleri paslar, yaptıkları ince hareketler, dünün bugünden ferden kuvvetli olduğu kanaatim uyandırıyordu. Sarı-Lâcivertliler ezeli rakiplerini gene gafil avlamışlardı. Kadroları onlara nazaran daha genç futbolculardan kurulu idi. Bunun

neticesinde ilk hamlede iki gol atarak arayı açmaya muvaffak oldular. İkinci devreye Sarı-Kırmızılılar genç oyuncularını alarak çıktılar. Gençler içersinde meşhur kaleci Osman, Faruk ve Tek seçici Eşfak Aykaç ta vardı. Aykaç bir iki güzel hareket yaptı ve haklı olarak alkışlandı. Ama taktikdeki mahareti ve rakibin oyununa karşı kullandığı tabye gene müspet netice vermemişti. Takımını ezeli rakibi karşısında 2-0 mağlûbiyetten kurtaramadı. Tribünleri dolduranlar maçın son dakikaları gelip çattığı bir sırada hep bir ağızdan tempo ile Osmana bağırmaya başladılar. Fakat bu takdir ifade eden sevgi dolu bir seslenişti. Osman vazifesini yapmıştı. Hem de mutadı karşısında Fenerbahçeli Naci yoktu. hilâfına gol da yememişti. Çünkü Bu maçtan evvel Fenerbahçe ile Galatasaray genç takımları arasındaki Karşılaşma 1-0 Sarı-Kırmızılı takım lehine kapanmıştı.

Galatasaray — Dinamo

Sıra günün en mühim maçına gelip çatmıştı. Sofya Dinamosu hakkında pek çok şey yazılmış ve söylenmişti. Kuvvetli bir takım oldukları, enerji ve tekniği birleştirerek oynadıkları bilinenler arasında idi. Ama gene de doğrusunu söylemek icap ederse, Galatasarayın maçı kazanacağına inananların sayısı fazla idi. Ellinci yıl dönümünde herkes Sarı-Kırmızılı takımdan her zamankinden daha fazla vazife bekliyorlardı. Gerçi Galatasaraylılar 2-1 mağlûp oldular. Fakat hiç bir zaman ezilmediler, ezdiler. Hele Kadri panaltıyı kaçırmamış olsaydı, netice en azından bir beraberlik olacaktı. Doğrusu Kadri gibi bir oyuncudan bu hareket beklenmezdi. Bu büyük fırsatın mağlubiyete başlıca amil olduğu söylenebilirdi. Takım bu hadiseden sonra bir anda sahadan kayboldu. Artık herşeye misafirler hakimdi. Metin'in 35 pastan attığı şaheser gole rağmen Galatasaraylılar sahadan 2-1 mağlûp ayrıldılar.

Galatasaray tekaütleri
"Heygidi günler hey!."

Güreş

Avrupa turnesi

Macaristanda elde edilen muvaffakiyetlerden sonra geride bıraktığımız hafta içersinde Güreş Millî Takımımız Yugoslavyada karşılaşmalarına devam etti. Opatya şehrinde yapılan müsabakalarda bilhassa serbest silide büyük bir muvaf fakiyet kazanıldı. . Bilek, Kartal, Güngör, Doğan, Karabacak ve Kaplan kendi kilolarında şampiyon oldular. Sekiz sıkletin altısını kazanmak bizim bu vadideki kuvvetimizi göstermeye kafi gelmişti. Zaten artık serbest güreşte dünyada kolumuzu bükecek millet yoktu. Melburn olimpiyatlarında bu stilde şampiyon olacağımız şimdiden herkes tarafından kabul ediliyordu. Ama Greko-Romen öyle değil! Macaristanda birtek Hamit Kaplan Antonsonu yenerek şampiyon olmuştu. Yugoslavyadaki karşılaşmalar ise, şu satırların yazıldığı sırada devam ediyordu. Burdaki derecelerin daha iyi olması ihtimali kuvvetliydi. Yugoslavya seyahatinden sonra Millî Takımımız Almanyaya gidecek ve orada da Serbest ve Greko-Romen stilde karşılaşmalar yapacaktır. Bu müsabakalar için "Serbestte kazanırız fakat Greko-Romen belli olmaz" demek yersiz olmayacaktır. Millî Takımımız bu turneden döndükten sonra artık Melburn Olimpiyatlarına kadar millî bir temas yapmıyacaktır. Şayet tahsisat vaziyeti ayarlanabilecek olursa, tesbit edilecek milli takım Kasım ayına kadar kampta kalacaktır. Güreşçilerimize gereken her imkânı vermek, tahsisat denilen dar kalıplar içersine sokmadan huzur içersinde çalışmalarını sağlamak teşkilât için kaçınılmaz bir vazifedir.

Hamit Kaplan
Tuş makinası

Su Sporları

Türkiye Yelken Birinciliği

Suhunet +10 dereceye kadar düşmüştü. Sert bir "poyraz" fırtınası ortalığı kasıp kavuruyordu. Bu hal yurdun muhtelif yerlerinden Türkiye yelken birinciliklerine iştirak etmek üzere İstanbula gelen 111 yelkenciyi fazlası ile üzmüştü. Fenerbahçedeki Yelken kulübünün önünde yarışa katılacak 52 tekne demirlemişti. Bunların bir kısmı geride bıraktığımız haftanın cuma günü müsabakalara iştirak edebildi. Fakat o günkü program hava muhalefeti yüzünden sona erdirilemedi. Keza ertesi günü de öyle oldu. Umumiyetle alâka ve teşvik görmeyen bu branşın Türkiye Birinciliği müsabakaları da araya giren mecburi tehirlerle büsbütün sönük bir şekilde nihayettendi. Müsabakalarda İstanbul yelkencileri diğer bölgelere karşı bariz bir üstünlük gösterdiler.

A T Ç I L I K

Yarışlar

Dipsiz kile, boş ambar

Önümüzdeki pazar günü İstanbul yarışları sona erecek, Ankara Sonbahar At yarışları başlıyacaktı. Bu yüzden Hipodromda "boya - badana" faaliyetine hız verilmişti. Sabahları piste çıkan atların sayısı da çoğalmıştı. İstanbul yarışlarının sonunu beklemiyen bir çok at sahibi, atlarını Ankaraya göndermişlerdi. Ankaralı meraklılar, yarışların bir an evvel başlamasını istiyor ve sabırsızlanıyorlardı. Fakat Ankara yarışlarının, meraklıları sukutu hayale uğratacağı şimdiden söylenebilirdi. Zira sayıları haftada üç defa yarış yapmaya esasen kafi bulunmayan yarış atları evvelâ İzmirde, sonra Ankara ve İstanbulda koşa koşa turşuya dönmüş ve içlerinden bir çoğu arızalanarak pistten ayrılmıştı. Bu sebeple Ankara yarışlarında seyredeceğimiz atlar ne kemiyet ne de keyfiyet bakımından tatmin edici bir vaziyette bulunmuyorlardı. Halbuki, senenin en alâkaya değer klâsikleri Sonbahar programında yer alıyordu. Cumhurbaşkanı Kupası, Ziraat Bankası Koşusu, Jokey Klüp Mükâfatı, Tarım Bakanlığı Kupası, Çaldıran Koşusu bunların en mühimleriydi. Bu koşularda az sayıda atın yer alması ve mücadelenin mevzuu bahis bulunmaması meraklılar kadar yarış idarecilerini de üzüyor olmalıydı. Meraklıları ve idarecileri üzen nokta sadece bundan ibaret te değildi: İstanbuldaki müsamahasız muayeneler, dopingin en büyük ahırlara kadar girdiğini göstermişti. Yarışlarda bir takım kirli işlerin döndüğü muhakkaktı ve işin fenası bu mevzularda birinci derece mesuliyet taşıyan komiserler, hâdiselere nüfuzda ve gereken tedbirleri almakta kifayetsiz kalıyorlardı. Bu işlerin şimdiye kadar bir düzene sokulamamış olması, ister istemez bundan sonra da bir şeyler beklemenin yersiz olacağı kanaatını uyandırıyordu.

Doping

Yarış sahalarımızın bitmek tükenmek bilmeyen derdi dopirigti ve halen meriyette bulunan nizamlar cesaretle değiştirilmedikçe bu meselehin halline imkân yoktu. Doping cihanının başını, mesuliyetlerin sarahatla tayin edilmemiş olması teşkil ediyordu. Bir hâdiseden hem antrenör, hem jokey, hem de at sahibi mesul addediliyor ve işlenen bir suçta bunların hepsinin iştiraki var farzediliyordu. Bu pratikte bir çok mahzurlar doğuruyordu. Yarış nizamlarının ruhuna ve tatbikatın ortaya koyduğu hakikatlara göre, doping hadiselerinin mesulü antrenörden başkası olmamalıydı ve olamazdı. İzmirde oturan ve atlarını ehliyetli bir antrenöre tevdi eden bir W. Giraud'-nun, Tarsusta oturan bir Şadi Eliyesil'in İstanbulda yarışan atlarında "hasbelkader" doping çıkıverince, hâdiseyle zerre kadar alâkaları bulunmadığı halde cezalandırılmaları revayı hak mıydı? Tek atla "yarışçılık" denen bu zahmetli işe atılan diğer at sahipleri için de vaziyet bundan farklı değildi. Fakat nizamların sakatlığını anlamak için, doping felâketinin büyük ahır sahiplerinin başına gelmesi icap etti. Doping hâdiselerinde giderilmesi gereken bir haksızlık ta fiile mevzu teşkil eden atların diskalifye edilmeleriydi. Bir yarışı kazanmasını kolaylaştırmak için kendisine doping verilen bir atın, bunda, ne günahı olabileceğini anlamak cidden çok, ama pek çok güçtü. Bu suretle at sahibine ek bir ceza verilmek istenmiş olabilirdi. Fakat bir çok zaman mümkün olmuyordu. Bu hiplerinin çoğunun bu gibi hadiselerle alâkası bulunmuyordu . Alâkası bulunanların da suçluluğunu ispat çok zaman mümkün olmuyordu. Bu suretle atın diskalifye edilmesi hem bir masumiyetin cezalandırılmasına, hem de çok kıymetli safkanların -yetiştirilmesi için bunca emek harcanan safkanların- pistten ayrılmasına yol açıyordu.

Çıkar yol

Yarışçılıkla alâkalı bütün meselelerde olduğu gibi, doping meselesi de eder ve bu sayede değil, ancak iyi serler Heyetinin kapısına götürüyordu. Bu heyetin muhtelif mülâhazalarla dopingin serbest bırakılmasına yanaşmıyacâğı biliniyordu. Halbuki dopingin serbest bırakılması hem birçok dedikoduyu, hem de bazı atçıların haksız yere töhmet ve ceza tehdidi altında kalmalarını önliyebilirdi. Bundan başka birçok yarışçılar dopingin zararlarını bizzat müşahede öder ve bu sayede değil, ancak iyi bakım ve iyi idmanla muvaffakiyete erişilebileceğini anlarlardı. Dopingin serbest bırakılması halinde bu muzır faaliyetin şimdiki kadar revaç bulamıyacağı da ortadaydı. Hangi mülâhazayla olursa olsun bu serbesti; zararlı görülüyorsa, o takdirde yapılacak tek iş kalıyordu. Mesulleri ve mesuliyetlerinin hudutlarını açıkça çizmek.

Doping hâdisesinden ancak ve ancak antrenörler meûl olmalıydı. Jokeylerin ve at sahiplerinin mesuliyeti sadece sarih ve maddi delillerin mevcudiyeti halinde mevzuu bahis edilmeliydi. Hele atın diskalifye edilmesi gibi sakım bir usûle asla iltifat edilmemeliydi.

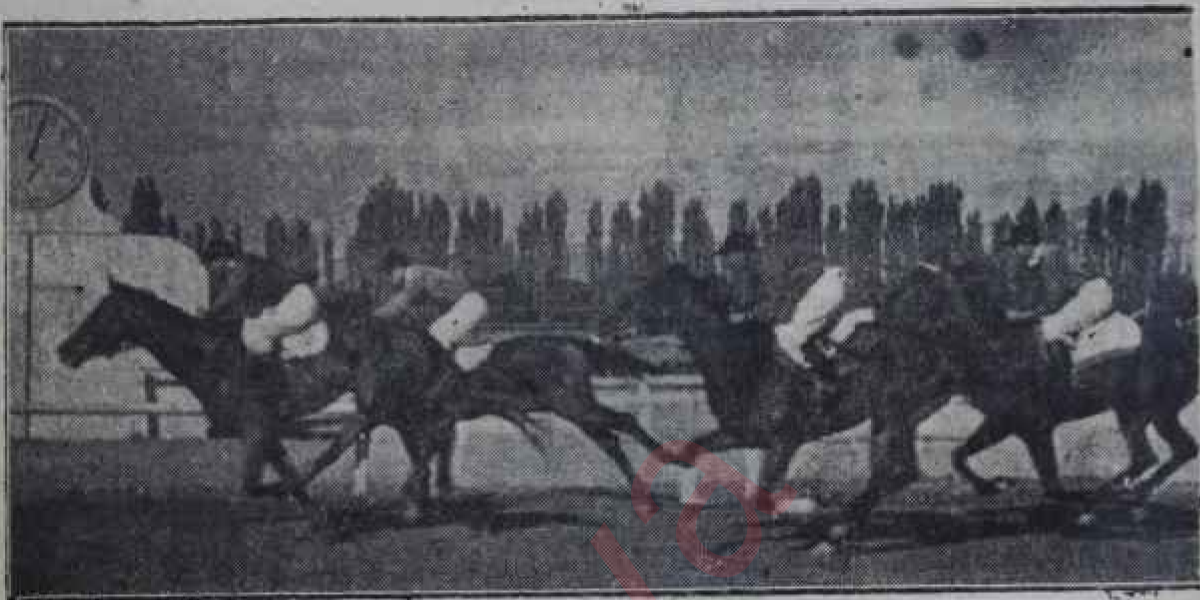
Ankara yarışlarının başlıyacağı şu günlerde Yüksek Komiserleri bekliyen en mühim vazife nizamnamenin bu aksaklığını gidermek olmalıydı. Esasen bütün gözler ve ümitler de onlara çevrilmiş bulunuyordu.

Ankara Hipodromunda meraklılar

Gözler Yüksek Komiserlere çevrildi

TÜRKİYE JOKEY KLÜBÜ

ANKARA SONBAHAR AT YARIŞLARI

23 EYLÜL PAZAR GÜNÜ
Saat 14 de başlıyor

Büyük ikramiyeli koşular
Son derece cazip programlar

HİPODROM MÜDÜRLÜĞÜ

Her Gün Kanserden Bir Çok Kimse iyi Olmaktadır.

...afhalarında anlaşıldığı ve tedavi ...iği taktirde *kanserin iyileşmesi ...riya mümkündür.*

Eğer bu belirtiler zamanında doktora bildirilseydi her yıl binlerce insanın hayatı kurtulacaktı.

Kanserden herhangi bir korkunuz varsa derhal doktorunuza danışınız.

...serliler için yeni ümitler. Unut-...rın ki, tedavi erken başladığı tak-...e ekseriya kanserler kontrol al-... alınabilir. X-şuaları ve radyum ...nı dikkat neticeler vermiştir. Bü-... dünya üzerinde bilginler yeni ça-...re baş vuruyorlar ve kanseri git-...e daha iyi tanıyorlar. Doktorunu-... vitaminler, kan nakilleri ve yeni ...larla, hastalığın yayılmasını önle-... huzurundaki en yeni bilgileri, bu ... kanser ameliyatlarında eskiye ...aran çok başarı sağlamaktadır. ...ikmeyin, doktorunuza hemen ...di muayene olmaya gidin.

Bu Kanser Belirtileri Sizi Kurtarabilir. Yukarıda sıralanmış olan bu belirtileri hatırınızda tutunuz. Ailenizin diğer fertlerine de belletiniz. Bunlardan herhangibiri ile ...rşılaştığınız vakit, hemen doktor... danışınız. Gecikmek ciddi ne...ler doğurabilir. Tedavi görmeyen kanser, daima öldürücüdür. İy... ...yene olun... Unutmayın ki, ...ler, kanser olmayabilir, fa... ...ti neticeyi yalnız doktorunuz b... ...ilir. Kanser başladığının *vaktinde* anlaşılması hayatınızı kurtarabilir.

Korku Ve Endişenin Faydası Yoktur. Hemen tedaviye başlamak kansere karşı en iyi silâhınızdır. Bekleme ise en büyük düşmanınızdır. Kanserden korkmayın ve merak etmeyin. Kanser bulaşmaz... Irsi değildir. Kanserden şüphelenecek bir hal mevcutsa doğruca doktorunuza gidiniz. İyi bir doktordan başka kimseyi dinlemeyiniz. Kanser belirtilerine karşı kendi uyanıklığınız, hayatınızı kurtarabilir. İşi sağlam tutun. Doktorunuza hemen şimdi giderek muayene olunuz!

Bu, en mühim sağlık konularına dair hazırlanmış yazılardan bir tanesidir. Bu yazılarla, doktorunuzla tam işbirliğinin, sağlığınızı koruyarak, uzun ve sıhhatli bir ömür sürmenizi de nasıl mümkün kılacağını göreceksiniz.

SQUIBB
İLAÇLARI
1858 DENBERİ

KAPAK BASKISI : Son Havadis Matbaası Rüzgârlı Sokak - ANKARA